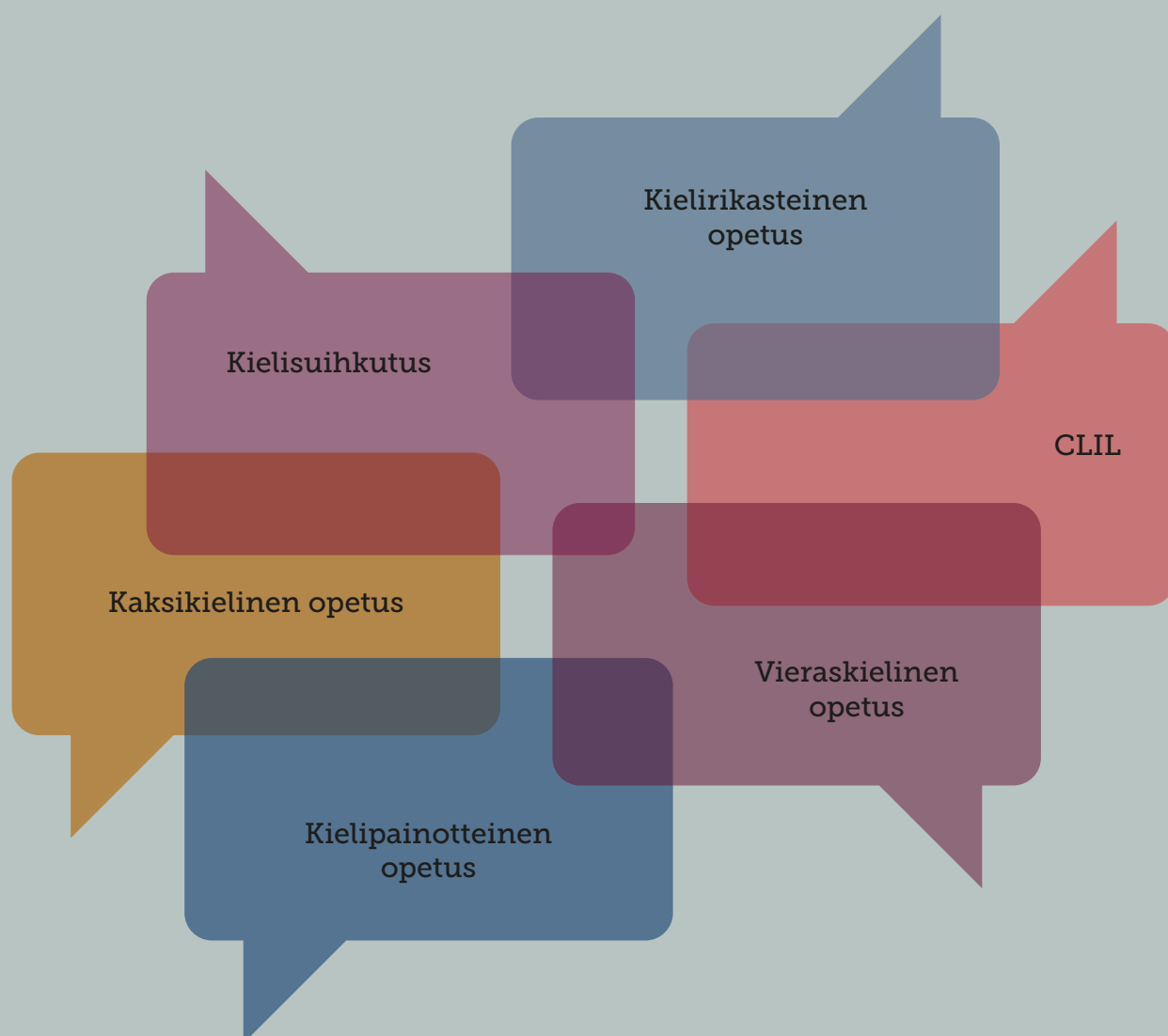

Annika Peltoniemi, Kristiina Skinnari,
Karita Mård-Miettinen & Sannina Sjöberg

MONELLA.. KIELELLÄ SUOMEN KUNNISSA 2017

Selvitys muun laajamittaisen ja suppeamman
kaksikielisen varhaiskasvatuksen, esiopetuksen
ja perusopetuksen tilanteesta

Käännös ruotsiksi toteutettu Opetus- ja kulttuuriministeriön toimesta.

Kansi: Ville Korkiakangas

Julkaisun pysyvä linkki: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7391-9>

URN:ISBN:978-951-39-7391-9

ISBN 978-951-39-7391-9 (PDF)

Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 2018

ESIPUHE

Tämä selvitys virisi tarpeesta kartoittaa muun laajamittaisen ja suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen tilaa Suomen kunnissa edellisen selvityksen (Kangasvieri ym. 2012) jälkeen tapahtuneiden muutosten vuoksi. Merkittäviä ja näkyviä muutoksia ovat olleet monikielisyyden nopea lisääntyminen Suomessa, uusien varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmien voimaan tulo sekä valtionavustusten merkitys kaksikielisen toiminnan laajenemiselle ja vahvistamiselle.

Valtakunnallinen kuntatason selvitys, joka tehtiin yhteistyössä kotimaisten kielten kielikylypselvityksen (Sjöberg ym. 2018) kanssa, vaati toteutuakseen monen henkilön työpanoksen. Ensinnäkin haluamme kiittää opetusneuvos Minna Polvista opetus- ja kulttuuriministeriöstä erinomaisesta toimeksiantajan ohjeistuksesta ja yhteistyöstä. Kiitämme myös Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskuksen johtajaa Taina Saarista neuvoista ja tuesta. Yhteistyöstä Åbo Akademin kanssa kiitokset professori Fritjof Sahlströmille, aineiston keruuseen osallistuneelle tutkimusavustajalle, Susanna Lindholmille, sekä raportin kommentoijalle projektitutkija Katri Hansellille. Tack för värdefulla kommentarer samt för materialinsamling inom det svenskspråkiga skolväsendet.

Tutkimusavustaja Jere Jaatisen panos sähköisen kyselyn laatimisessa sekä projektitutkija Tuija Hirvosen tilastollinen asiantuntijuus olivat selvityksen teossa välttämättömiä, suuret kiitokset heille. Kiitos myös Jyväskylän yliopiston Avoimen tiedon keskuksen informaattikon, Matti Lassilan, merkittävästä avusta raportin karttojen laadinnassa. Kiitokset ansaitsevat myös tutkimusavustaja Sara Sjöblom, joka hankki kuntien yhteystietoja sekä tarkkaavaiset kommentoijat projektitutkija Erja Kyckling ja yliopistotutkija Heidi Vaarala Kielikoulutuspolitiikan verkostosta.

Suuri kiitos kaikille kyselyyn vastanneille kuntien virkamiehille. Kiitos opettajankoulutuksen asiantuntijoille, joita saimme haastatella. Erityisen lämpimin kiitoksin haluamme muistaa haastatteluihin osallistuneita varhaiskasvattajia, opettajia, varhaiskasvatusjohtajia ja rehtoreita sekä muita sosiaali- ja opetushallinnon virkamiehiä, vanhempia ja oppilaita tapauskunnissa. Vi vill rikta ett stort tack till alla som deltagit i vår undersökning: de tjänstemän i kommunerna som svarat på enkäten samt rektorer och andra tjänstemän i kommunernas social- och skoladministration, lärare, elever och föräldrar som deltagit i intervjuerna.

Jyväskylässä 31.1.2018

Annika Peltoniemi, Kristiina Skinnari, Karita Mård-Miettinen ja Sannina Sjöberg

SISÄLLYS

ESIPUHE

SISÄLLYS

KUVIOT JA TAULUKOT

1	JOHDANTO.....	8
1.1	Tavoitteet ja tutkimuskysymykset	9
1.2	Selvityksen toteutus	10
1.2.1	Kuntakysely	10
1.2.2	Haastattelut tapauskunnissa	12
1.2.3	Dokumenttiaineisto	13
1.2.4	Opettajankoulutuksen asiantuntijahaastattelut.....	14
1.3	Selvityksen toteutuksen arviointia.....	14
2	SELVITYKSEN TAUSTAA	16
2.1	Käsitteiden määrittelyä ja kaksikielistä toimintaa ohjaavat dokumentit	16
2.2	Aikaisemmat tutkimukset ja selvitykset kaksikielisestä toiminnasta ja sen laajuudesta	18
3	KAKSIKIELISEN VARHAISKASVATUKSEN JA ESI- JA PERUSOPETUKSEN TARJONNAN KOKONAISTILANNE SUOMESSA.....	20
4	KAKSIKIELISEN OPETUKSEN OPETTAJIEN KELPOISUUSVAATIMUKSET JA KOULUTUS.....	24
4.1	Opettajien kelpoisuusvaatimukset.....	24
4.2	Opettajankoulutus	25
4.2.1	Peruskoulutus.....	26
4.2.2	Täydennyskoulutus	28
5	MUUN LAAJAMITTAISEN JA SUPPEAMMAN KAKSIKIELISEN VARHAISKASVATUKSEN SEKÄ ESI- JA PERUSOPETUKSEN NYKYTILANNE SUOMESSA.....	30
5.1	Tarjonta ja kysyntä.....	30
5.2	Toiminnan järjestäminen	36
5.2.1	Toiminnasta käytettävät nimitykset.....	36
5.2.2	Toiminnan kuvaus	37
5.2.3	Eri kohdekielten tarjonta ja jatkumot.....	39
5.2.4	Oppilaaksi otto ja pääsy kaksikieliseen toimintaan.....	48
5.3	Toimintaa ohjaavat, tukevat ja vaikeuttavat seikat	50
5.3.1	Kaksikielisen toiminnan järjestämistä koskeva päätöksenteko ja perustelut	50
5.3.2	Aktiiviset toimijat ja toimintaa edistävät tahot.....	52

5.3.3	Valtionavustuksen vaikutus	53
5.3.4	Kaksikielisen toiminnan haasteet	54
5.4	Opettajien rekrytointi ja koulutustarpeet.....	56
5.4.1	Rekrytointi varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen.....	56
5.4.2	Rekrytointi perusopetukseen	58
5.4.3	Opettajien koulutustarve	59
6	TULEVAISUUDENSUUNNITELMAT	61
6.1	Arviot tarjonnan ja kysynnän muutoksista muuta laajamittaista ja/tai suppeampaa kaksikielistä toimintaa tarjoavissa kunnissa ..	61
6.2	Arviot tarjonnan ja kysynnän muutoksista kunnissa, joissa ei tarjota muuta laajamittaista ja/tai suppeampaa kaksikielistä toimintaa	63
7	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	66
8	KEHITTÄMISEHDOTUKSET	72
PÅ MÅNGA SPRÅK I FINLANDS KOMMUNER 2017: Utredning om annan omfattande och mindre omfattande småbarnspedagogik, förskoleundervisning och grundläggande utbildning på två språk		
9	UTBUDET AV SPRÅKBAD I DE INHEMSKA SPRÅKEN OCH ANNAN SMÅBARNSPEDAGOGIK, FÖRSKOLEUNDERVISNING OCH GRUNDLÄGGANDE UTBILDNING PÅ TVÅ SPRÅK I FINLAND	78
10	SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER.....	82
11	UTVECKLINGSFÖRSLAG	88
LÄHTEET		94
LIITTEET.....		98
	Liite 1. Kysely kotimaisten kielten kielikylvyn ja muun laajamittaisen ja suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen järjestämisestä kunnassa	98
	Liite 2. Tapauskuntahaastattelujen kysymykset.....	122
	Liite 3. Opettajankoulutuksen haastattelukysymykset	126

KUVIOT

KUVIO 1	Kaksikielistä varhaiskasvatusta ja/ tai opetusta tarjoavien kuntien maantieteellinen levinneisyys Suomessa kyselyvastausten ja kuntien verkkosivujen mukaan.	22
KUVIO 2	Muun laajamittaisen ja suppeamman kaksikielisen toiminnan tarjonnan muutos viimeisen viiden vuoden aikana.	32
KUVIO 3	Muun laajamittaisen ja suppeamman kaksikielisen toiminnan kysynnän muutos viimeisen viiden vuoden aikana.	33
KUVIO 4	Muuta laajamittaista ja suppeampaa kaksikielistä toimintaa tarjoavien kuntien maantieteellinen levinneisyys kyselyaineiston mukaan.	34
KUVIO 5	Varhaiskasvatussuunnitelman ja opetussuunnitelmien soveltaminen muussa laajamittaisessa kaksikielisessä toiminnassa.	38
KUVIO 6	Varhaiskasvatussuunnitelman ja opetussuunnitelmien soveltaminen suppeammassa kaksikielisessä toiminnassa.	38
KUVIO 7	Muun laajamittaisen kaksikielisen toiminnan kielitarjonta (kuntien määrät) (n=14).	40
KUVIO 8	Suppeamman kaksikielisen toiminnan kielitarjonta (kuntien määrät) (n=33).	40
KUVIO 9	Muuta laajamittaista ja suppeampaa kaksikielistä toimintaa englanniksi tarjoavien kuntien osuudet.	41
KUVIO 10	Muuta laajamittaista ja suppeampaa kaksikielistä toimintaa ruotsiksi tarjoavien kuntien osuudet.	42
KUVIO 11	Muuta laajamittaista ja suppeampaa kaksikielistä toimintaa saksaksi tarjoavien kuntien osuudet.	43
KUVIO 12	Muuta laajamittaista ja suppeampaa kaksikielistä ranskaksi tarjoavien kuntien osuudet.	44
KUVIO 13	Muuta laajamittaista ja suppeampaa kaksikielistä venäjäksi tarjoavien kuntien osuudet.	45
KUVIO 14	Suppeampaa (n=33) kaksikielistä toimintaa espanjaksi tarjoavien kuntien osuudet.	46
KUVIO 15	Muuta laajamittaista ja suppeampaa kaksikielistä toimintaa muilla kielillä (suomi, saame) tarjoavien kuntien osuudet.	47
KUVIO 16	Muun laajamittaisen ja/ tai suppeamman toiminnan tarjonnan kasvua tulevaisuudessa arvioivien kuntien (n=152) maantieteellinen levinneisyys.	64
FIGUR 17	Geografisk spridning av kommuner som enligt deras enkätsvar och webbplatser erbjuder småbarnspedagogik och/ eller undervisning på två språk.	80

TAULUKOT

TAULUKKO 1	Vastanneet kunnat eriteltyinä kunnan kielisuhteen mukaan.	11
TAULUKKO 2	Yhteenvedo haastatteluaineistosta tapauskunnissa.	13
TAULUKKO 3	Kaksikielistä toimintaa tarjoavien kuntien määrä Suomessa kyselyvastausten ja kuntien verkkosivujen mukaan.	21
TAULUKKO 4	Muun laajamittaisen sekä suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen tarjonta Suomessa kyselyaineiston mukaan.	31
TAULUKKO 5	Muuta laajamittaista sekä suppeampaa kaksikielistä toimintaa tarjoavien kuntien määrä eri koulutusasteilla.	34
TAULUKKO 6	Muun laajamittaisen ja suppeamman kaksikielisen toiminnan tarjonta suhteutettuna kuntien väkilukuun.	35
TAULUKKO 7	Suppeammasta kaksikielisestä toiminnasta kyselyssä käytetyt nimitykset.	36
TAULUKKO 8	Kaksikieliseen opetukseen oppilaaksi oton valintamenettelyjä ja -kriteereitä.	49
TAULUKKO 9	Kyselyyn vastanneille kunnille myönnettyt valtionavustukset.	53
TAULUKKO 10	Tukevia tekijöitä ja haasteita muussa laajamittaisessa ja suppeammassa kaksikielisessä toiminnassa.	56
TAULUKKO 11	Rekrytointikriteerien tärkeys muussa laajamittaisessa ja suppeammassa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.	57
TAULUKKO 12	Rekrytointikriteerien tärkeys muussa laajamittaisessa ja suppeammassa kaksikielisessä perusopetuksessa.	58
TAULUKKO 13	Tulevaisuuden tarjonta muuta laajamittaista ja suppeampaa kaksikielistä toimintaa tarjoavissa kunnissa.	62
TAULUKKO 14	Tulevaisuuden kysyntä muuta laajamittaista ja suppeampaa kaksikielistä toimintaa tarjoavissa kunnissa.	62
TAULUKKO 15	Tulevaisuuden tarjonta kunnissa, joissa ei ole muuta laajamittaista ja/tai suppeampaa kaksikielistä toimintaa (n=152).	63
TAULUKKO 16	Tulevaisuuden kysyntä kunnissa, joissa ei ole muuta laajamittaista ja/tai suppeampaa kaksikielistä toimintaa (n=152).	65
TABELL 17	Antal kommuner i Finland som erbjuder verksamhet på två språk enligt enkätsvaren och kommunernas webbplatser.	79

1 JOHDANTO

Tässä selvityksessä kartoitetaan muun laajamittaisen kaksikielisen sekä suppeamman kaksikielisen/kielirikasteisen varhaiskasvatuksen ja esi- ja perusopetuksen tilannetta ja tulevaisuuden suunnitelmia Suomen kunnissa. Lisäksi selvitetään tähän toimintaan liittyvän opettajankoulutuksen tilannetta ja opettajien koulutustarpeita. Muulla laajamittaisella kaksikielisellä toiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatusta, esiopetusta tai perusopetusta, jossa vähintään 25 % toiminnasta järjestetään *kohdekielellä*, joka on muu kuin päiväkodin tai koulun virallinen opetuksen tai toiminnan kieli. Suppeammassa kaksikielisessä/kielirikasteisessa toiminnassa kohdekielen osuus on alle 25 % toiminnasta. Muu laajamittainen kaksikielinen toiminta eroaa kotimaisten kielten varhaisesta täydellisestä kielikylvystä, jossa kohdekieli on toinen kotimainen kieli tai saamen kieli, ja vähintään 50 % toiminnasta tapahtuu tällä kielellä. Tämän kartoituksen ulkopuolelle jää siis kotimaisten kielten kielikylpy, jota tarkastellaan eri selvityksessä (Sjöberg, Mård-Miettinen, Peltoniemi & Skinnari 2018). Kotimaisten kielten kielikylpy on kuitenkin mukana kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen kokonaistilannetta käsittelevässä luvussa 3.

Selvitys toteutettiin opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskuksessa 12.6.2017–31.1.2018 yhteistyössä Jyväskylän yliopiston kieli- ja viestintätieteiden laitoksen tekemän kielikylpyselvityksen kanssa. Yhteistyökumppanina ruotsinkielisiä toimijoita koskevassa tiedonkeruussa ja analyysissä oli Åbo Akademin kasvatustieteiden ja hyvinvointialojen tiedekunta. Aineistoa kerättiin kuntien varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen järjestäjille suunnatulla sähköisellä kyselylomakkeella, ja sitä täydennettiin virkamiehille, varhaiskasvattajille, opettajille, vanhemmille sekä oppilaille suunnatuilla haastatteluilla viidessä tapauskunnassa eri puolilla Suomea. Lisäksi tarkasteltiin paikallisia varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmia sekä kuntien varhaiskasvatuksen, opetustoimen ja yksittäisten koulujen ja päiväkotien verkkosivuja. Myös opettajankoulutusta kartoitettiin haastattelujen avulla.

Vieraskielisen opetuksen (uudessa opetussuunnitelmassa ja tässä selvityksessä: muu laajamittainen kaksikielinen tai suppeampi kaksikielinen/kielirikas-

teinen opetus) tilannetta varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa tarkasteltiin viimeksi opetus- ja kulttuuriministeriön aloitteesta Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskuksen tekemässä kuntatason selvityksessä vuonna 2011 (Kangasvieri, Miettinen, Palviainen, Saarinen & Alavähälä 2012). Selvityksessä todettiin, että vieraskielinen opetus on hajanaista ja että siitä käytetään erilaisia nimityksiä. Lisäksi toiminnan laajuus ja jatkumot vaihtelivat suuresti kunnittain. Yleisin käytettävä kieli vieraskielisessä opetuksessa oli englanti, ja ainoastaan suurissa kunnissa kieliä oli monipuolisemmin tarjolla. (Kangasvieri ym. 2012: 54–55.)

Edellisen selvityksen jälkeen kaksikieliseen opetukseen vaikuttavat taustatekijät ovat muuttuneet, joten uudelle valtakunnalliselle selvitykselle oli tarvetta. Lisääntyneen maahanmuuton myötä suomalainen yhteiskunta on nyt entistä näkyvämmän monikielinen ja -kulttuurinen. Uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (VASU 2016) sekä esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet (ESIOPS 2014; POPS 2014) tarjoavat aiempaa tarkemmat kehykset kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen määrittelyyn (jako laajamittaiseen ja suppeampaan kaksikieliseen varhaiskasvatukseen/opetukseen), mikä on saattanut vaikuttaa kuntien kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen toteuttamiseen ja suunnitteluun. On myös syytä selvittää, miten opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen kielikylypytoiminnan laajentamisavustukset (2015–2017) sekä kielenopetuksen varhentamisen kärkihankerahoidus (2017) ovat vaikuttaneet kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen määrään ja kielivalikoiman monipuolistumiseen.

1.1 Tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tämän selvityksen tavoitteena on ensinnäkin kartoittaa muun laajamittaisen kaksikielisen ja suppeamman kaksikielisen/kielirikasteisen varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen tilannetta ja tulevaisuuden suunnitelmia Suomessa kuntatasolla sekä kysynnän että tarjonnan kannalta. Toisena tavoitteena on tuottaa selvityksen pohjalta ehdotuksia kaksikielisen varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen kehittämiseksi.

Selvityksessä pyritään vastaamaan seuraaviin kysymyksiin sekä kunnallisten että kuntien ilmoittamien yksityisten muun laajamittaisen ja suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja esi- ja perusopetuksen järjestäjien osalta:

- Millainen on nykytila tarjonnan ja kysynnän osalta?
- Miten opetussuunnitelman perusteita sovelletaan paikallisesti kunnissa?
- Millä kielillä toimintaa järjestetään?
- Mitkä ovat oppilaaksi ottoa ja toimintaan pääsyä koskevat kriteerit?
- Minkälainen on toiminnan tarjontaa koskeva päätöksenteko kunnissa?
- Mitkä tekijät ohjaavat, tukevat ja estävät tarjontaa, kysyntää ja saavutettavuutta paikallisella tasolla?
- Miten saatu valtionapu on vaikuttanut toimintaan?

- Millainen on pätevien varhaiskasvattajien ja opettajien rekrytoinnin tilanne, ja millaiselta henkilöstön koulutustarve näyttää?
- Miten kuntatason toimijat arvioivat kaksikielisen toiminnan tulevaisuutta kunnassaan?

Lisäksi opettajankoulutuksen osalta selvitetään, millaista kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen opettajankoulutusta Suomessa on tarjolla ja minkä verran koulutuksesta on valmistunut kaksikielistä opetusta antavaa henkilöstöä.

1.2 Selvityksen toteutus

Selvityksen aineisto koostuu kaikille Suomen kunnille lähetetystä sähköisestä kyselylomakkeesta (kuntakysely), viidessä tapauskunnassa tehdyistä haastatteluista, kuntien opetussuunnitelmista ja verkkosivuista sekä opettajia kouluttaville korkeakouluille suunnatuista haastatteluista. Aineisto analysoitiin sekä määrällisillä että laadullisilla menetelmillä. Kyselyn suljetut vastaukset on analysoitu tilastollisesti kuvailevia menetelmiä käyttäen. Avoimet kyselyvastaukset, haastattelut sekä dokumentit on analysoitu ennalta määriteltyihin, toimeksiannon mukaisiin tutkimustehtäviin (ks. kysymykset luvussa 1.1) liittyvien teemojen mukaan laadullista sisällönanalyysia käyttäen.

1.2.1 Kuntakysely

Suomen kaikille kunnille mukaan lukien Ahvenanmaa (yhteensä 311 kuntaa) lähetettiin elokuussa 2017 sähköinen Webropol-kysely (liite 1). Kyselyn avulla selvitettiin kaksikielisen varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen tarjontaa ja kysyntää, järjestämistä, nykytilaa sekä tulevaisuuden arvioita varhaiskasvatuksen ja opetuksen järjestäjien näkökulmasta. Kysely suunniteltiin ja toteutettiin yhdessä kotimaisten kielten kielikylpyä koskevan selvityksen kanssa (Sjöberg ym. 2018) molempien selvitysten vastausprosentin maksimoimiseksi. Kysely muodostui täten tausta- ja vastaajatietojen lisäksi kolmesta erillisestä osiosta, joista ensimmäinen osio käsitteli kotimaisten kielten kielikylpyä, toinen osio muuta laajamittaista kaksikielistä varhaiskasvatusta ja opetusta ja kolmas osio suppeampaa kaksikielistä/kielirikasteista varhaiskasvatusta ja opetusta. Kunnat vastasivat kysymyksiin siltä osin kuin niillä oli tarjolla kutakin toimintaa. Lisäksi kaikkia kuntia pyydettiin vastaamaan kyselyn lopussa olleeseen tulevaisuuden arviointeja ja suunnitelmia koskevaan osioon. Kaiken kaikkiaan kysymyksiä oli 131. Kyselyyn sai vastata joko suomeksi tai ruotsiksi.

Tätä selvitystä varten analysoitiin muun laajamittaisen ja suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen kyselyvastaukset. Kotimaisten kielten kielikylpyä koskevat kyselyvastaukset analysoitiin erikseen sitä käsittelevää raporttia (Sjöberg ym. 2018) varten. Kysely koski sekä varhais-

kasvatusta että esi- ja perusopetusta, joten se lähetettiin kunnassa joko yhdelle tai kahdelle henkilölle riippuen kunnan varhaiskasvatus- ja perusopetuspalvelujen rakenteesta. Koska kaksikielisten kuntien on järjestettävä päivähoitoa molemmilla kielillä (L 36/1973 14 a §) ja kunta, jossa on sekä suomen- että ruotsinkielisiä asukkaita on velvollinen järjestämään esi- ja perusopetusta erikseen kummallekin kieliryhmälle (L 628/1998 4 §), kysely lähetettiin sekä suomen- että ruotsinkieliseen varhaiskasvatus- ja opetustoimeen, jos kunnassa oli molemmat. Täten jokaisessa kunnassa kyselyyn sai 1–4 henkilöä. Oli myös sellaisia henkilöitä, jotka olivat vastuussa useamman kunnan varhaiskasvatus- ja opetuspalveluista ja jotka siksi saivat vastata kyselyyn useamman kunnan osalta. Vastajat selvitettiin kesän 2017 aikana ottamalla kuntiin yhteyttä puhelimitse tai sähköpostilla. Useimmiten kyselyyn vastasi kuntien sivistysjohtaja ja varhaiskasvatusjohtaja, mutta vastaajien joukosta löytyi myös muita nimikkeitä, kuten esimerkiksi opetustoimenjohtaja, koulutusjohtaja, rehtori, päiväkodinjohtaja, koordinaattori, suunnittelija ja sihteeri.

Kyselyyn saatiin vastauksia yhteensä 193 kunnasta, joten kyselyn vastausprosentti oli 62,1 %. Vastanneissa kunnissa asuu 78,1 % Suomen kaikista asukkaista ja 77,1 % kaikista alle 15-vuotiaista suomalaisista (SVT 2018). Näistä kunnista 164 kuntaa oli kyselyvastauksiensa mukaan yksikielisiä kuntia (mikä on 59 % kaikista Suomen yksikielisistä kunnista) ja 28 kuntaa kaksikielisiä kuntia (mikä on 84,8 % kaikista Suomen kaksikielisistä kunnista). Kuten edellisessäkin kuntatason selvityksessä (ks. Kangasvieri ym. 2012: 15), kaksikieliset kunnat ovat siis jonkin verran paremmin edustettuina myös tässä aineistossa. Alla olevassa taulukossa vastausprosentit on eritelty kunnan kielisuhteen mukaan.

TAULUKKO 1 Vastanneet kunnat eriteltynä kunnan kielisuhteen mukaan.

	Suomen kunnat yhteensä	Kyselyyn vastanneet kunnat	Vastanneiden osuus kaikista kunnista
<i>Kaksikielinen kunta, enemmistökieli suomi</i>	18	17	94,4 %
<i>Kaksikielinen kunta, enemmistökieli ruotsi</i>	15	10	66,7 %
<i>Yksikielinen suomenkielinen kunta</i>	262	161	61,4 %
<i>Yksikielinen ruotsinkielinen kunta</i>	16	2	12,5 %
<i>Ei vastausta</i>	-	3	-
Yhteensä	311	193	62,1 %

Joidenkin kuntien kyselyvastauksissa havaittuja epäselvyyksiä tai puutteita täydennettiin puhelin- tai sähköpostiyhteydenotoilla näihin kuntiin. Muun mu-

assa kaikista kyselyyn vastanneista kaksikielisistä kunnista selvitettiin puhelimitse, tarjottiinko niiden ruotsinkielisessä varhaiskasvatus- ja opetustoimissa kaksikielistä toimintaa, koska tätä ei ollut erikseen kysytty kyselyssä.

1.2.2 Haastattelut tapauskunnissa

Kyselyaineiston lisäksi valittiin viisi tapauskuntaa, joissa syys-, loka- ja marraskuun 2017 aikana haastateltiin virkamiehiä, varhaiskasvattajia, opettajia, oppilaita sekä vanhempia erilaisissa kasvatuksen ja koulutuksen konteksteissa. Kunnat valittiin vuosina 2015–2017 valtion erityisavustusta kielikylypytoiminnan laajentamiseen saaneiden kuntien joukosta. Valinnassa huomioitiin suomen- ja ruotsinkieliset varhaiskasvatus- ja opetustoimet, vakiintuneet kaksikieliset ohjelmat ja kokeilut, laajamittainen ja suppeampi kaksikielinen toiminta, eri kielillä annettava kaksikielinen varhaiskasvatus ja opetus sekä eri kokoiset kaupunki- ja maaseutu ympäristöt eri puolilla Suomea. Kolme kuntaa oli yhteisiä kielikylypyselvityksen (Sjöberg ym. 2018) kanssa. Haastattelujen tarkoituksena oli syventää ymmärrystä erilaisista kaksikielisen varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen konteksteista ja tuoda esille eri toimijoiden näkökulmia. Laadullisen aineiston avulla tarkasteltiin muun muassa kaksikielisen varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen tarvetta, sitä tukevia ja estäviä tekijöitä sekä tulevaisuuden näkymiä vanhempien, opettajien ja virkamiesten näkökulmasta. Lisäksi haastatteluissa käsiteltiin opettajien täydennyskoulutustarpeita.

Haastattelut toteutettiin suomen tai ruotsin kielellä puolistrukturoituina ryhmähaastatteluina (haastattelukysymykset liitteessä 2). Haastateltavat ryhmiteltiin siten, että yhden ryhmän muodostivat virkamiehet, päiväkotien johtajat ja kasvattajat sekä koulujen rehtorit ja opettajat. Vanhempia haastateltiin omana ryhmänään, kuten myös oppilaita. Oppilaista haastatteluihin valittiin vain yli 10-vuotiaita, tutkimukseen suostuneita ja osallistumiseen luvan vanhemmiltaan saaneita oppilaita. Käytännön syistä jotkut haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina, joten haastateltavien määrä yhdessä haastattelussa vaihteli 1 hengestä 5 henkeen (ks. taulukko 2). Aikuisten osallistujien haastattelut kestivät 14–58 minuuttia ja oppilashaastattelut 12–29 minuuttia. Yhteensä haastatteluja tehtiin 22, niihin osallistui yhteensä 67 henkilöä ja haastatteluaineistoa kertyi noin 12,5 tuntia.

Alla olevassa taulukossa 2 on eritelty kustakin henkilöstöryhmästä haastatteluihin osallistuneiden henkilöiden määrä eri kunnissa ja se, mitä koulutusasteita haastateltavat edustavat. Taulukossa suuri kunta viittaa yli 100 000 asukkaan kuntaan, keskisuuri kunta 10 000–100 000 asukkaan kuntaan ja pieni kunta alle 10 000 asukkaan kuntaan. Haastatteluaineistossa on edustettuna viidellä eri kielellä tapahtuva kaksikielinen varhaiskasvatus/opetus, ja nämä kielet on taulukossa 2 numeroitu satunnaisesti numeroilla 1–5 kuntien anonymiteetin säilyttämiseksi.

TAULUKKO 2 Yhteenveto haastatteluaineistosta tapauskunnissa.

Kunta	Kieli	Edustetut koulu- tusasteet	Virkamiehet, päiväkotien johtajat/rehtorit, kasvattajat/ opettajat	Vanhemmat	Oppilaat
			Henkilömäärä	Henkilömäärä	Henkilömäärä
Suuri kunta 1	Kieli 1	alakoulu	4	3	-
	Kieli 2	ala- ja yläkoulu	3	5	5
	Kieli 1+3	esiopetus	2	-	-
Suuri kunta 2	Kieli 1	varhaiskasvatus, ala- ja yläkoulu	5	1	1
Keskisuuri kunta 1	Kieli 1	ala- ja yläkoulu	5* 2*	2	4
	Kieli 3	alakoulu	1	-	-
	Kieli 4	esiopetus, ala- koulu	3	4	
Keskisuuri kunta 2	Kieli 5	alakoulu	3* 1*	1	4
Pieni kunta	Kieli 1	varhaiskasvatus, esiopetus, ala- koulu	4	4	-
Yhteensä			33	20	14

*Käytännön syistä kaksi erillistä haastattelua

Haastattelut ääninauhoitettiin ja litteroitiin referoivasti, eli ne purettiin muistiinpanoiksi toistuvien kuuntelukertojen sekä kenttämuistiinpanojen avulla ranskalaisia viivoja käyttäen analyysia varten. Haastattelut litteroitiin sanatar-
kasti niiltä osin kuin toimijoiden omia sanoja käytettiin tarkentamaan ja elävöit-
tämään teemoja.

1.2.3 Dokumenttiaineisto

Paikallisia varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmia sekä kuntien, päiväkotien ja koulujen verkkosivuja tarkasteltiin sekä toiminnan tavoitteiden ja järjestämisen että oppilaaksi otton osalta. Kuntakohtaiset varhaiskasvatus- ja opetussuunni-
telmat pyydettiin toimittamaan sähköisen kyselyn yhteydessä. Kaikista kyse-

lyyn vastanneista kunnista ei kuitenkaan toimitettu varhaiskasvatus- ja opetus-suunnitelmia kyselyn yhteydessä, joten osa suunnitelmista haettiin kuntien verkkosivuilta. Dokumenttiaineisto analysoitiin sisällönanalyysin menetelmin.

1.2.4 Opettajankoulutuksen asiantuntijahaastattelut

Kaksikieliseen toimintaan valmiuksia antavaa opettajankoulutusta kartoitettiin lyhyillä tiedusteluilla, jotka tehtiin puhelimitse elokuussa 2017 kaikkien opettajankoulutusta tarjoavien suomalaisten, suomen- ja ruotsinkielisten korkeakoulujen (N=22) kanssa. Puhelintiedusteluilla selvitettiin, tarjoaako korkeakoulu opettajankoulutusta, joka valmistaa opiskelijoita työskentelyyn kielikylvyssä tai muussa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa, esi- tai perusopetuksessa. Lyhyitä puhelintiedusteluja tehtiin yhteensä 17 eri korkeakoulua edustavan henkilön kanssa.

Tämän lisäksi tehtiin laajemmat haastattelut niiden kahden opettajankoulutuksen järjestäjän kanssa (Jyväskylän yliopisto ja Oulun yliopisto), joilla tiedettiin edellisen selvityksen perusteella (Kangasvieri ym. 2012: 40–41) olevan kaksikieliseen varhaiskasvatukseen ja/tai opetukseen valmistavaa koulutusta. Näiden laajempien asiantuntijahaastattelujen avulla selvitettiin, minkälaista kaksikieliseen varhaiskasvatukseen ja/tai opetukseen valmistavaa opettajankoulutusta niillä on tällä hetkellä tarjolla, miten paljon koulutuksiin on ollut hakijoita ja moniko koulutuksesta on valmistunut sekä miltä koulutusten tulevaisuuden suunnitelmat näyttävät. Haastattelukysymykset ovat liitteessä 3. Haastattelut ääninauhoitettiin ja nauhoitukset purettiin muistiinpanoiksi sisällepainotteisesti.

1.3 Selvityksen toteutuksen arviointia

Kyselyn vastausprosentti on hyvä, kun huomioidaan, että kaksikielinen varhaiskasvatus ja opetus eivät koske kaikkia Suomen kuntia. Lomakevastausten kattavuutta lisää se, että siihen vastanneet 193 kuntaa kattavat asukasmäärällään 78,1 % Suomen asukkaista, ja näissä kunnissa asuu 77,1 % kaikista Suomen alle 15-vuotiaista (SVT 2018). Kyselyn vastaajilta saadussa palautteessa tulivat esille virkamiesten kiireet, tiukka aikataulu sekä kyselyn raskaus ja laajuus erityisesti niiden kuntien kohdalta, joissa kaksikielinen toiminta on monipuolista ja laajaa. Kyselyyn vastaaminen luotettavasti saattoi edellyttää useiden virkamiesten yhteistyötä. Tästä johtuen voidaan todeta, että kyselyllä ei ole pystytty kattamaan kaikkea kaksikielistä varhaiskasvatukseen ja esi- ja perusopetukseen liittyvää toimintaa Suomessa ja ”en osaa sanoa” -vastauksia on kohtuullisen paljon.

Kyselyn pohjana käytettiin edellisen selvityksen (Kangasvieri ym. 2012) kysymyksiä, joihin tehtiin muutoksia ja lisäyksiä toimeksiannon mukaisesti. Kaikkia tälle selvitykselle asetettuja tehtäviä ei kuitenkaan voinut tutkia määrällisellä kyselyllä. Esimerkiksi lasten ja oppilaiden pääsyä kaksikieliseen toi-

mintaan täytyi selvittää tarkastelemalla verkossa olevia dokumentteja. Kysely ei sellaisenaan myöskään soveltunut kaikille Suomen kunnille, joissa kaksikielisen toiminnan kirjo ja paikalliset sovellukset ovat runsaita. Laajassa ja moniosaisessa Webropol-kyselyssä ilmeni jälkikäteen joitakin puutteita. Laajamittaisen toiminnan kohdalta puuttui kysymys nimikkeistä, joita toiminnasta käytetään (tätä kysyttiin suppeamman kaksikielisen toiminnan osalta kysymyksessä 80, ks. liite 1). Suppeamman toiminnan kohdalla kysymyksistä (95 ja 96), millä kielillä toimintaa järjestetään, puuttui perusopetuksen kohdalla vaihtoehto ”muu”. Lisäksi tulevaisuuden arvioita käsittelevässä osiossa kysymyksen arvioidusta tarjonnasta olisi voinut muotoilla toisin niille kunnille, joissa kaksikielistä toimintaa ei ollut. Tämä olisi voinut lisätä vastausten johdonmukaisuutta. Nyt joissakin kunnissa toiminnan arveltiin tulevaisuudessa vähentyvän, vaikka sitä ei edes järjestetty.

Selvitystä täydentävät laadulliset tapaustutkimukset, jotka on toteutettu haastattelemalla toimijoita viidessä eri kunnassa, syventävät ja täydentävät aineistoa tuomalla esille erilaisia konteksteja ja toimijoiden omia ääniä. Laadullisessa tutkimuksessa on noudatettu Jyväskylän yliopiston (Jyväskylän yliopisto 2013) ja Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2013) ohjeistuksia. Tutkimusluvat on pyydetty ja saatu kuntien omien käytänteiden mukaisesti. Kaikki tapauskuntien haastateltavat on anonymisoitu, eikä tapauskuntien nimiä ole mainittu selvityksessä. Anonymiteetin säilyttämiseksi ei myöskään ole kerrottu sitä, mitkä kolme kuntaa osallistuivat sekä kieli- kylvä että muuta kaksikielistä toimintaa koskevaan tapaustutkimukseen. Tutkimusaineistojen säilytyksessä noudatetaan Jyväskylän yliopiston ohjeistusta, eikä tietoja ole luovutettu tutkimuksen aikana ulkopuolisille ilman toimeksiantajan lupaa.

2 SELVITYKSEN TAUSTAA

Selvityksen taustaksi tässä luvussa esitellään ensin kaksikielistä toimintaa ohjaavat valtakunnalliset dokumentit: varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (VASU 2016), esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (ESIOPS 2014) sekä peruskoulun opetussuunnitelman perusteet (POPS 2014). Sen jälkeen tarkastellaan kaksikielisen opetuksen toteutumista Suomessa siihen liittyvän tutkimuksen ja aikaisempien selvitysten kautta.

2.1 Käsitteiden määrittelyä ja kaksikielistä toimintaa ohjaavat dokumentit

Aiemmin vieraalla kielellä tapahtuvaa varhaiskasvatusta ja opetusta on ollut vaikeaa määritellä ja vertailla, koska toiminnasta käytettäviä nimityksiä on ollut lukuisia, eikä selkeitä ja yleisesti käytössä olevia määritelmiä ole ollut (Kangasvieri ym. 2012: 18). Tähän ovat osaltaan tuoneet jäsenystä uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sekä esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet. Aikaisempaa selkeämmin kaksikielinen varhaiskasvatus ja opetus jaetaan *laajamittaiseen kaksikieliseen varhaiskasvatukseen/opetukseen* (kotimaisten kielten kielikylypy sekä muu laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus ja opetus) ja *suppeampaan kaksikieliseen varhaiskasvatukseen/opetukseen* (kielirikasteinen varhaiskasvatus ja opetus) (ESIOPS 2014; POPS 2014; VASU 2016). Aikaisemmin käytössä ollut käsite *vieraskielinen opetus* on jäänyt käytöstä, ”koska ei ole mahdollista tarjota opetusohjelmia, joissa ei käytetä lainkaan koulun opetuskieltä” (Mustaparta 2016: 59). CLIL (*Content and Language Integrated Learning*) puolestaan on kaksikielisestä opetuksesta erityisesti eurooppalaisessa tutkimuksessa käytetty kattava yleistermi, joka pitää sisällään hyvin monenlaisia toteutuksia (Nikula, Dalton-Puffer, Llinares & Lorenzo 2016: 1).

Tämän selvityksen kohteena on 1) muu laajamittainen kaksikielinen sekä 2) suppeampi kaksikielinen/kielirikasteinen varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus. Laajamittaiseen kaksikieliseen varhaiskasvatukseen ja opetukseen kuu-

luvaa kotimaisten kielten kielikylpyä tarkastellaan eri selvityksessä (Sjöberg ym. 2018). Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa *vähintään 25 %* ja suppeammassa kaksikielisessä eli kielirikasteisessä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa *alle 25 %* toiminnasta toteutetaan jollain muulla kielellä kuin varhaiskasvatustilaisissa säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä/perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä (ESIOPS 2014: 40–41; VASU 2016: 49). Vastaavasti muussa laajamittaisessa kaksikielisessä perusopetuksessa *vähintään 25 %* ja kielirikasteisessä perusopetuksessa *alle 25 %* opetuksesta tapahtuu jollain muulla kielellä kuin koulun opetuskielellä. Osuudet lasketaan koko tuntimäärästä kaksikielistä opetusta tarjoavilla vuosiluokilla. Sekä laajamittainen että suppeampi kaksikielinen opetus voi kestää esiopetuksesta perusopetuksen loppuun tai vain osan siitä. (POPS 2014: 92.)

Yhteistä kaikelle kaksikieliselle varhaiskasvatukselle ja opetukselle (mukaan lukien kotimaisten kielten kielikylpy) on toiminnallinen kielenkäyttö autenttisissa tilanteissa, pohjan luominen elinikäiselle kielenoppimiselle sekä eri kulttuurien arvostaminen. Tämä ilmenee varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa sekä esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteissa:

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyysskautta tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa. (VASU 2016: 48–49.)

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyysskautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kieltenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa. (ESIOPS 2014: 40.)

Kaksikielisen opetuksen pitkäjänteisen tavoitteena on perustan luominen elinikäiselle kielten oppimiselle sekä kielten ja kulttuurien moninaisuuden arvostamiselle. Kaksikielisessä opetuksessa oppilaille tarjotaan autenttinen kielenkäyttöympäristö. [...] Kaksikielisessä opetuksessa painottuu luonnollinen viestintä ja vuorovaikutus, toiminnallisuus ja oppilaiden aktiivinen kielenkäyttö. (POPS 2014: 89.)

Oleennaista opetuksessa on myös se, että vieras kieli ei ainoastaan ole oppimisen kohde, vaan sitä käytetään välineenä opetuksessa ja myös sen ulkopuolella. Tämä ilmenee sekä esiopetuksen että perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteissa:

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, kiellet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa. (ESIOPS 2014: 40.)

Kaksikielisellä opetuksella pyritään saavuttamaan hyvä ja monipuolinen kielitaito sekä koulun opetuskielessä että kohdekielessä. [...] Tavoitteeseen pyritään järjestämällä äidinkielen ja kirjallisuuden sekä kielikylpykielen/kohdekielen tuntien lisäksi eri oppiaineiden ope-

tusta kummallakin kielellä ja hyödyntämällä molempia kieliä koulun arjessa myös opetuksen ulkopuolella. (POPS 2014: 89.)

Valtakunnallisten suunnitelmien lisäksi joitakin kaksikieliseen toimintaan liittyviä seikkoja tulee tarkentaa kuntien paikallisissa varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmissa. Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan ja tarkennetaan kaksikielisen varhaiskasvatuksen toteuttamista (VASU 2016: 50), ja paikallisessa esiopetuksen opetussuunnitelmassa kuvataan kaksikielistä opetusta ”niiltä osin kuin paikallinen esiopetuksen järjestäminen edellyttää” (ESIOPS 2014: 42). Kaksikielistä perusopetusta tarjoava opetuksen järjestäjä taas päättää ja kuvaa paikallisessa opetussuunnitelmassa oppilaaksi oton periaatteet kohdekielen ja koulun opetuskielen tuntijaon, koulun opetuskielellä ja kohdekielellä opetettavat oppiaineet/sisältöalueet, kohdekielellä opettavien oppiaineiden keskeiset kielelliset tavoitteet ja kohdekielen tavoitteet ja sisällöt vuosiluokittain. Lisäksi laajamittaisen kaksikielisen opetuksen osalta päätetään mahdollisten soveltuvuuskokeiden käytön periaatteista ja siitä, miten järjestetään sellaisen lyhytaikaisesti Suomessa asuvien oppilaiden opetus, jotka eivät pysty opiskelemaan opetuskielellä eivätkä kohdekielellä. (POPS 2014: 93.)

2.2 Aikaisemmat tutkimukset ja selvitykset kaksikielisestä toiminnasta ja sen laajuudesta

Kaksikielisestä opetuksesta käytetään eurooppalaisessa tutkimuksessa yleisesti käsitettä CLIL (*Content and Language Integrated Learning*), joka tarkoittaa sitä, että osa oppisisällöistä opiskellaan oppijoille vieraalla kielellä, joka ei ole koulutuksessa pääasiallisesti käytetty kieli (Dalton-Puffer & Nikula 2014: 117). Kaksikielisen opetuksen toteutukset vaihtelevat runsaasti muun muassa käytetyn kohdekielen, kohdekielen osuuden sekä oppisisältöjen osalta. Kahden viimeisen vuosikymmenen aikana kaksikielisen opetuksen suosio on merkittävästi lisääntynyt eri puolilla Eurooppaa (Pérez-Vidal 2013: 59; Nikula ym. 2016: 1). Tähän ovat johtaneet muun muassa kansainvälistyminen, yleiseurooppalaiset monikielisyyttä ja varhaista kielenoppimista tukevat kielipoliittiset suositukset (esim. Euroopan komissio 2003) sekä useissa kaksikielistä opetusta selvittävissä CLIL-tutkimuksissa osoitetut hyödyt pääasiassa kielen oppimiselle erityisesti sanaston oppimisen sekä reseptiivisten ja kommunikatiivisten taitojen osalta (ks. Nikula 2016: 115; Pérez-Vidal 2013: 76): Kaksikielisen opetuksen aiheuttama kognitiivinen haaste saattaa myös tukea oppiainesisältöjen oppimista (esim. Dalton-Puffer, Nikula & Smit 2010).

Suomen peruskouluissa on voitu antaa opetusta osin vieraalla kielellä vuodesta 1991 peruskoululain (261/1991) muutoksen seurauksena (esim. Räsänen 2006: 38). Vieraskielisen opetuksen tarjonnasta Suomessa ei kuitenkaan ole olemassa systemaattista tilastotietoa, mikä vaikeuttaa tarkkojen lukujen antamista opetuksen laajuudesta (Nikula & Järvinen 2013: 145, 147). Nikulan ja Marshin vuonna 1996 julkaistussa vieraskielisen opetuksen kartoituksessa ope-

tuksen todetaan lähteneen Suomessa vilkkaasti käyntiin, mutta toteutuksen olevan kirjavaa. Raportin mukaan vuonna 1996 kaksikielistä opetusta ilmoitti järjestävänsä kyselyyn vastanneista 2152 oppilaitoksesta yhteensä 251 peruskoulua ja toisen asteen oppilaitosta, mikä oli noin 5 prosenttia kaikista tarkastelluista oppilaitoksista. Kartoituksen vastausprosentti oli 45 % eikä siinä selvitetty kaksikielistä varhaiskasvatusta. (Nikula & Marsh 1996: 19.)

Vuonna 2005 tehtiin valtakunnallinen selvitys CLIL-opetuksen tarjonnasta peruskouluissa ja lukioissa (Lehti, Järvinen & Suomela-Salmi 2006). Tässä selvityksessä otettiin huomioon myös kielikylypyopetus, mistä johtuen termi 'vieraskielinen opetus', jonka ei katsottu sisältävän kotimaisia kieliä, päädyttiin korvaamaan paremmin kuvaavalla termillä CLIL-opetus (Lehti ym. 2006: 294, 299). Sähköinen kyselylomake lähetettiin kaikkiin Suomen peruskouluihin ja lukioihin, ja vastausprosentti oli noin 50 %. Kartoituksessa kävi ilmi, että vuonna 2005 kaikista Suomen peruskouluista ja lukioista vain 2,8 % (5,7 % kyselyyn vastanneista kouluista) tarjosi kielikylypyopetusta tai vieraskielistä opetusta. (Lehti ym. 2006: 298).

Vuonna 2011 tehty selvitys (Kangasvieri ym. 2012), jonka vastausprosentti oli 54,5 %, oli ensimmäinen suomalaisen kielikylypyopetuksen ja vieraskielisen opetuksen kuntatason selvitys. Sen mukaan vieraskielistä varhaiskasvatusta ja opetusta tarjottiin kaikkiaan 17 kunnassa, joista 11 kunnassa oli toimintaa päivähoitossa, kahdeksassa kunnassa esiopetuksessa, seitsemässä kunnassa alakoulussa ja viidessä kunnassa yläkoulussa. Joissakin kunnissa vieraskielistä varhaiskasvatusta ja opetusta tarjottiin siis jatkumona monella eri koulutusasteella. Selvityksessä todettiin, että toiminnasta käytettiin hyvin erilaisia ja vaihtelevia nimikkeitä, joista tavallisimmat olivat vieraskielinen opetus ja CLIL. Myös toteutusten laajuus vaihteli: eniten vieraskielistä toimintaa oli varhaiskasvatuksessa ja vähiten yläkoulussa. Yleisin vieraskielisessä opetuksessa käytetty kohdekieli oli englanti, ja monipuolista kielitarjontaa oli vain suurissa kunnissa. Eniten eri kieliä tarjottiin Uudellamaalla. Tulevaisuudessa kunnat arvelivat vieraskielisen opetuksen kysynnän lisääntyvän, mutta tarjonnan pysyvän samalla tasolla. (Kangasvieri ym. 2012: 54–55, 63.) Myös Rubinin ja Linturin (2011: 88–89) suomalaisen koulutuksen tulevaisuutta ennakoivassa tutkimuksessa englanninkielisen opetuksen kysynnän ja tarjonnan arvioitiin lisääntyvän erityisesti suurissa kaupungeissa ja aiheuttavan mahdollisesti alueellista epätasa-arvoa koulutuksessa.

Useissa suomalaisissa väitöstutkimuksissa on tarkasteltu kaksikielisen opetuksen tilannetta Suomessa eri lähtökohdista. Tuoreimpia ovat muun muassa Wewerin (2015) CLIL-opetuksen arviointia koskeva tutkimus sekä Bovellanin (2014) alakoulun CLIL-opettajien oppimateriaaleihin liittyviä käsityksiä tarkasteleva väitöstutkimus, joissa molemmissa tuodaan esille kaksikielisen opetuksen käytänteiden kirjavuutta.

3 KAKSIKIELISEN VARHAISKASVATUKSEN JA ESI- JA PERUSOPETUKSEN TARJONNAN KOKONAISTILANNE SUOMESSA

Tässä luvussa esitellään kaksikielisen toiminnan kokonaistarjonta, joka sisältää muun laajamittaisen ja suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen lisäksi myös kotimaisten kielten kielikylvyn. Nämä tiedot perustuvat kuntakyselyn vastauksiin ja kuntien verkkosivuilla esitettyihin tietoihin. Kyselyaineiston lisäksi tarkasteltiin niiden kuntien verkkosivuja, jotka edellisen selvityksen (Kangasvieri ym. 2012: 92–93) mukaan tarjosivat kotimaisten kielten kielikylpyä ja/tai vieraskielistä opetusta. Kielikylvyn osalta tarkasteltiin myös svenskskola.fi-portaalin mukaan ruotsin kielen kielikylpyä tarjoavia kuntia. Näiden verkkosivujen avulla löydettiinkin muutamia sellaisia kuntia, jotka tarjoavat kaksikielistä varhaiskasvatusta ja/tai opetusta, mutta jotka eivät olleet vastanneet kyselyyn tai eivät kyselyvastauksissaan ilmoittaneet tästä toiminnasta.

Kyselyyn vastaajille annettiin vastaamisen tueksi seuraavat määritelmät kielikylvystä, muusta laajamittaisesta ja suppeammasta kaksikielisestä toiminnasta:

Kielikylvyllä tarkoitetaan varhaisintaan kolmevuotiaana ja viimeistään esiopetuksessa alkavaa ja perusopetuksen loppuun kestävää ohjelmaa, jossa osa toiminnasta järjestetään koulun varsinaisella opetuskielellä ja vähintään 50 % toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä.

Muulla laajamittaisella kaksikielisellä opetuksella tarkoitetaan opetusta, jossa vähintään 25 % opetuksesta järjestetään kohdekielellä.

Suppeammalla kaksikielisellä/kielirikasteisella opetuksella tarkoitetaan opetusta, jossa alle 25 % oppiaineiden sisällöstä opetetaan muulla kuin koulun opetuskielellä.

Määritelmät mukailevat varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmien perusteissa olevia kaksikielisen toiminnan eri muotojen määritelmiä (VASU 2016: 49–50; ESIOPS 2014: 40–41; POPS 2014: 91–92).

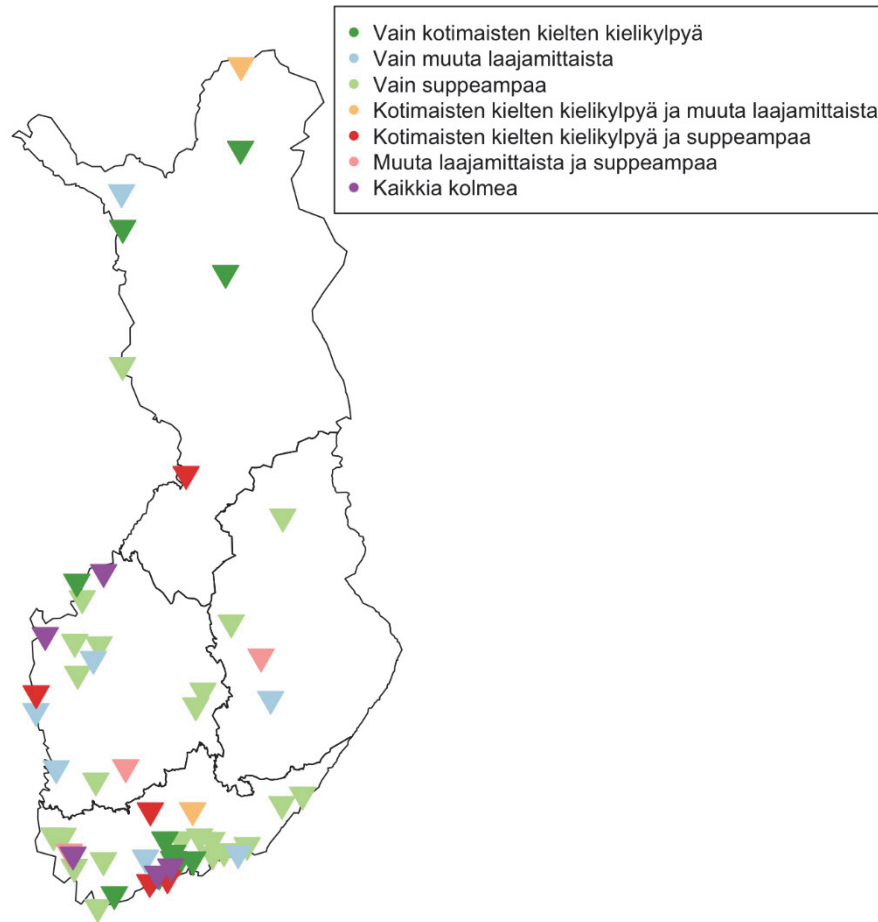
Kaksikielistä toimintaa tarjoavien kuntien määrä esitetään taulukossa 3, jossa tarjonta on eritelty toiminnan laadun mukaan. Kyselyvastausten ja kuntien verkkosivujen tietojen mukaan kotimaisten kielten kielikylpyä ja/tai muuta laajamittaista ja/tai suppeampaa kaksikielistä varhaiskasvatusta ja opetusta tarjottiin Suomessa kaiken kaikkiaan 56 kunnassa, eli yhteensä 18 %:ssa Suomen kunnista (ks. taulukko 3). Näissä kunnissa asuu 59,1 % Suomen asukkaista ja 59,7 % alle 15-vuotiaista suomalaisista, ja kuntien mediaanikoko on 21 485 asukasta (SVT 2018).

TAULUKKO 3 Kaksikielistä toimintaa tarjoavien kuntien määrä Suomessa kyselyvastausten ja kuntien verkkosivujen mukaan.

Tarjottava kaksikielinen varhaiskasvatus/opetus	Kuntien määrä	Osuus kaikista Suomen kunnista
<i>Vain kotimaisten kielten kielikylpyä</i>	11	3,5 %
<i>Vain muuta laajamittaista</i>	7	2,3 %
<i>Vain suppeampaa</i>	23	7,4 %
<i>Kotimaisten kielten kielikylpyä ja muuta laajamittaista</i>	2	0,6 %
<i>Kotimaisten kielten kielikylpyä ja suppeampaa</i>	5	1,6 %
<i>Muuta laajamittaista ja suppeampaa</i>	3	1,0 %
<i>Kotimaisten kielten kielikylpyä, muuta laajamittaista ja suppeampaa</i>	5	1,6 %
<i>Ei mitään kaksikielistä toimintaa</i>	255	82,0 %
Yhteensä	311	100,0 %

Viidessä kunnassa tarjottiin kaikkia kolmea kaksikielisen varhaiskasvatuksen/opetuksen muotoa, kymmenessä kunnassa kahta muotoa ja 41:ssä kunnassa vain yhtä muotoa. Kotimaisten kielten kielikylpyä järjestettiin ruotsin, suomen ja saamen kielillä, ja muuta laajamittaista ja suppeampaa kaksikielistä toimintaa englannin, ruotsin, saksan, ranskan, venäjän, suomen ja saamen kielillä. Lisäksi espanjan kielellä tarjottiin suppeampaa kaksikielistä toimintaa.

Kaksikielisen toiminnan maantieteellinen tarkastelu osoittaa, että kaksikielistä varhaiskasvatusta, esiopetusta ja/tai perusopetusta järjestettiin ympäri koko Suomen. Kuten kuviosta 1 ilmenee, suurin osa toiminnasta painottui kuitenkin Etelä-Suomeen.

KUVIO 1 Kaksikielistä varhaiskasvatusta ja/tai opetusta tarjoavien kuntien maantieteellinen levinneisyys Suomessa kyselyvastausten ja kuntien verkkosivujen mukaan.

Kahta tai kaikkia kolmea kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja/tai opetuksen muotoa tarjottiin lähinnä etelä- ja länsirannikon suurissa kaksikielisissä kaupungeissa, kun taas vain yhtä muotoa tarjoavia kuntia oli kaikkialla Suomessa.

Kaksikielistä varhaiskasvatusta ja opetusta tarjottiin prosentuaalisesti selkeästi enemmän kaksikielisissä kunnissa kuin yksikielisissä kunnissa. Yhteensä kotimaisten kielten kielikylpyä, muuta laajamittaista ja/tai suppeampaa kaksikielistä toimintaa tarjottiin 21:ssä kaksikielisessä kunnassa (mikä on 64 % kaikista 33:sta kaksikielisistä kunnista) ja 35:ssä yksikielisessä kunnassa (mikä on 13 % kaikista 278:sta yksikielisistä kunnista). Suurin osa (89 %, 16 kuntaa) niistä kaksikielisistä kunnista, joissa enemmistökieli on suomi, tarjosivat jotain kaksikielistä toimintaa. Ainoastaan viidessä kaksikielisessä kunnassa, jossa enemmistökieli on ruotsi (eli 33 %:ssa tällaisista kunnista), tarjottiin kotimaisten kielten kielikylpyä tai muuta laajamittaista tai suppeampaa kaksikielistä toimintaa. Kyselyyn vastanneet yksikieliset ruotsinkieliset eli Ahvenanmaan kunnat eivät ilmoittaneet tarjoavansa kaksikielistä toimintaa. Tosin yksikielisten ruotsinkielisten kuntien vastausprosentti oli hyvin matala (12,5 %), joten kyselyvastausten

perusteella ei siis voida sanoa, etteikö näissä kunnissa olisi jotakin kaksikielistä toimintaa. Kaksikielinen toiminta ruotsinkielisissä varhaiskasvatus- ja opetus-toimissa sijoittui siis kyselyvastausten mukaan kaksikielisiin kuntiin, mutta oli myös näissä vähäistä (ks. luku 5.1).

Kuntakyselyn tuloksia muun laajamittaisen ja suppeamman kaksikielisen toiminnan osalta tarkastellaan tarkemmin tämän raportin luvuissa 5 ja 6 ja kotimaisten kielten kielikylyyn osalta erillisessä raportissa (Sjöberg ym. 2018).

4 KAKSIKIELISEN OPETUKSEN OPETTAJIEN KELPOISUUSVAATIMUKSET JA KOULUTUS

Tässä luvussa esitellään ensin kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen opettajien kelpoisuusvaatimuksia. Tämän jälkeen tarkastellaan kaksikieliseen opetukseen valmistavan opettajankoulutuksen tarjontaa asiantuntijahaastattelujen pohjalta.

4.1 Opettajien kelpoisuusvaatimukset

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa toimivilta opettajilta ei edellytetä kelpoisuusvaatimuksissa kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen tuntemusta, vaan heihin pätevät samat pedagogiset kelpoisuudet ja kielitaitovaatimukset kuin muihinkin opettajiin. Varhaiskasvatuksen opettajien kelpoisuusvaatimuksista säädetään laissa sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (L 272/2005). Perusopetuksen opettajien kelpoisuuksista ja kielitaitovaatimuksista säädetään asetuksessa opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (A 986/1998, muutettu valtioneuvoston asetuksella A 1133/2003). Tämän asetuksen 9 §:ssä lausutaan kielitaitovaatimuksista näin:

9 § (18.12.2003/1133)

Kielitaitovaatimukset

Perusopetusta tai esiopetusta antavalla opettajalla tulee olla koulun opetuskielessä erinomainen suullinen ja kirjallinen taito.

Jos opetuskieli on muu kuin koulun opetuskieli tai jos kysymys on perusopetuslain 10 §:n 4 momentissa tarkoitettussa koulussa järjestettävästä opetuksesta, opetusta voi antaa myös henkilö, joka hallitsee opetuksessa käytettävän kielen. Opetushallitus määrää tarvittaessa, miten kielenhallinta osoitetaan.

Ruotsissa opettajankoulutuksen saaneella henkilöllä, joka on suorittanut koulutukseen kuuluvan opetusharjoittelun yksinomaan ruotsin kielellä, katsotaan olevan ruotsinkielisen koulun erinomainen opetuskielen suullinen ja kirjallinen taito. Ruotsinkieliseen kouluun voidaan ottaa muuta luokanopetusta kuin äidinkielen ja kirjallisuuden opetusta antamaan enintään kahdeksi vuodeksi henkilö, joka on suorittanut luokanopettajan tutkinnon Norjassa tai Tanskassa, sen estämättä, että opettaja ei ole osoittanut opetuskielen erinomaista suullista ja kirjallista taitoa.

Valtioneuvoston asetuksessa suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta valtionhallinnossa (A 481/2003) säädetään, miten suomen ja/tai ruotsin erinomainen kielitaito voidaan osoittaa. Opetushallituksen määräyksessä ”Opettajalta edellytettävä kielen hallinta muulla kuin koulun opetuskielellä annettavassa esi- ja perusopetuksessa” (Opetushallitus 2005) sen sijaan säädetään, miten asetuksen 1998/986 9 §:n 2 momentin mukainen kielen hallinta osoitetaan, kun kyseessä on muulla kuin koulun opetuskielellä tapahtuva opetus:

Opetushallitus on päättänyt opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun asetuksen 9 §:n 2 momentin nojalla, että edellä tarkoitettu opetuskielen hallinta on opettajalla, joka on suorittanut

1) yleisistä kielitutkinnoista annetun lain (668/1994) ja asetuksen (669/1994) mukaisissa kielitutkinnoissa tason viisi mukaisen kokeen, ennen vuotta 2002 kuitenkin em. lain mukaan suoritetuissa tutkinnoissa tason seitsemän mukaisen kokeen ja yleisistä kielitutkinnoista annetun lain (964/2004) ja valtioneuvoston asetuksen (1163/2004) mukaisissa kielitutkinnoissa tason viisi mukaisen kokeen.

2) yliopistossa vähintään 80 opintopisteen laajuiset opetuskielen opinnot

Opetuskielen hallinnan osoittamista edellä tarkoitettulla tavalla edellytetään siinä tapauksessa, että opetussuunnitelman mukaisesta opetuksesta vähintään neljä vuosiviikkotuntia tai neljä kurssia kyseisenä lukuvuonna opetetaan kyseisellä kielellä. Riittävä opetuskielen hallinta on ulkomailla opettajaksi pätevöityneellä, joka on saanut Opetushallitukselta lain 1597/1992, lain 531/1986 tai asetuksen 592/2000 21 §:n mukaisen päätöksen kelpoisuudesta kyseessä olevaan opettajan tehtävään ja joka osoittaa suorittaneensa opettajankoulutuksensa opetuksessa käytettävällä kielellä sellaisessa maassa, jonka virallinen kieli kyseinen kieli on.

Monikielisyys on näkyvästi esillä varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteissa. Vaikka monikielisyyden kohtaamiseen on tartuttu opettajankoulutuksessa, ei kuitenkaan ole tarjottu kattavasti mahdollisuuksia kaksikielisen varhaiskasvatuksen tai opetuksen valmiuksien kehittämiseen lukuun ottamatta muutamaa koulutusohjelmaa, jotka esitellään seuraavaksi.

4.2 Opettajankoulutus

Vuonna 2011 tehdyn kuntatason selvityksen mukaan vieraskielisen opetuksen opettajankoulutusta ei ollut tarjolla riittävästi. Englanninkielisen opetuksen opettajakysyntään pystyttiin jossain määrin vastaamaan olemassa olevilla koulutusohjelmilla (Jyväskylän yliopiston *Juliet*-koulutusohjelma ja Oulun yliopis-

ton *Intercultural Teacher Education*), kun taas muu kuin englanninkielinen opetus jäi kokonaan opettajankoulutuksen ulkopuolelle. (Kangasvieri ym. 2012: 45–46.) Tämän jälkeen tilanne ei ole juurikaan muuttunut, sillä kaksikieliseen opetukseen valmistavaa opettajankoulutusta on Suomessa edelleenkin tarjolla varsin rajoitetusti. Seuraavissa alaluvuissa tarkastellaan opettajankoulutuksen nykytilannetta peruskoulutuksen sekä täydennyskoulutuksen osalta.

4.2.1 Peruskoulutus

Opettajankoulutusta tarjoaviin korkeakouluihin tehtyjen puhelintiedustelujen (n=17) mukaan osassa ammattikorkeakouluja varhaiskasvatukseen suuntautuviksi sosionomeiksi opiskelevat voivat suorittaa opintoja osittain tai kokonaan englannin kielellä. Nämä opiskelijat päätyvät usein valmistuttuaan työskentelemään englanninkielisissä tai kaksikielisissä päiväkodeissa. Osassa opettajankoulutusta järjestävistä korkeakouluista tarjotaan yksittäisiä kursseja, joissa huomioidaan kaksikielinen opetus ja lisäksi muutamissa opettajankoulutusohjelmissa opiskelijat tutustuvat kaksikieliseen opetukseen harjoittelupaikoissaan.

Uusien varhaiskasvatussuunnitelman (VASU 2016) ja opetussuunnitelmien (ESIOPS 2014; POPS 2014) perusteiden, lisääntyneen maahanmuuton ja sitä seuranneen monikielistyvän kouluympäristön haasteisiin on tartuttu useassa yliopistossa ja ammattikorkeakoulussa tarjoamalla monikielisyyteen ja -kulttuurisuuteen sekä kielitietoisuuteen liittyvää koulutusta. Vaasan yliopiston kieliainesten opetuksen ja tutkimuksen henkilökunnan siirryttyä osittain Jyväskylän yliopistoon liikkeenluovutuksen yhteydessä on esimerkiksi suunnitteilla uusi kielitietoisuutta ja monikielisyyttä tukeva opintokokonaisuus opettajaopiskelijoille syksystä 2018 alkaen. Koulutus koskee varhaiskasvattajien, luokanopettajien ja aineenopettajien koulutusta.

Laajimpia ja pysyvämpiä kaksikieliseen opetukseen suuntautuneita koulutusohjelmia ovat kuitenkin edelleen Oulun yliopiston kansainvälinen luokanopettajan pätevyyden antava *Intercultural Teacher Education*-koulutusohjelma ja Jyväskylän yliopiston englanninkieliseen opetukseen valmiuksia antava *Juliet*-koulutusohjelma, joita kuvataan seuraavaksi tarkemmin.

Juliet-koulutusohjelma (Jyväskylän yliopisto)

Englanninkielinen *Juliet*-ohjelma (the *Jyväskylä University Language Innovation and Educational Theory Programme*) on Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitoksen luokanopettajien koulutuksen 35 opintopisteen laajuinen sivuaineopintokokonaisuus, joka antaa kelpoisuuden opettaa englantia alakoulussa ja tarjoaa valmiuksia kaksikieliseen opetukseen erityisesti englannin kielellä. Koulutusta on järjestetty vuodesta 1995, ja vuosittain ohjelmaan otetaan 10–14 uutta opiskelijaa. Lisäksi koulutukseen osallistuu kansainvälisiä maisteriopiskelijoita. Tähän mennessä ohjelmasta valmistuneita on noin 300. Koulutus koostuu englannin kieli- ja kulttuuriopinnoista sekä vieraan kielen oppimista ja opettamista käsittelevistä kielipedagogisista opinnoista, jotka sisältävät myös opetusharjoittelun. Opinnot sisältävät 25 opintopisteen perusopinnot (JULIET

1) sekä 10 opintopisteen maisterivaiheen opinnot (JULIET 2), jonka kursseista osa on valinnaisia.

Asiantuntijahaastattelussa¹ tuli ilmi, että koulutusta pyritään kehittämään jatkuvasti vastaamaan kaksikielisen opetuksen muuttuvia tarpeita, esimerkiksi kasvavaa koulutusvientä varten. Opiskelijat voivat osana vapaavalintaisia opintojaan suorittaa englannin kielessä yleisten kielitutkintojen ylimmän tason testin (taitotasoaasteikon tasot 5–6), joka vastaa eurooppalaisen viitekehysten C-tasoa ja joka antaa kielellisen kelpoisuuden alakoulun englanninkieliseen opetukseen. Osa opiskelijoista jatkaa englannin kielen opintojaan luokanopettajan ja englannin aineenopettajan kaksoiskelpoisuuden saavuttamiseksi, ja usein opiskelijoiden pro gradu -tutkielmien aiheet käsittelevät kaksikielistä opetusta.

Koulutuksen esittelyssä yliopiston verkkosivuilla (Jyväskylän yliopisto 2017) todetaan uuden peruskoulun opetussuunnitelman hengessä, että ”Juliet-opiskelijoista kehittyy lapsen vieraan kielen oppimista laaja-alaisesti ymmärtäviä kielikasvattajia.” Asiantuntijahaastattelussa tuli esille, että osa Juliet-ohjelman opiskelijoista on opiskellut sivuaineena yliopistossa myös muita kieliä kuin englantia.

Intercultural Teacher Education (Oulun yliopisto)

Oulun yliopisto tarjoaa englanninkielistä luokanopettajakoulutusta *Intercultural Teacher Education* -koulutusohjelmassa (ITE). Ohjelma muodostuu kasvatustieteen kandidaatin (180 op) ja maisterin (120 op) tutkinnoista. Koulutusohjelmaan kuuluu kasvatustieteen ja peruskoulussa opettavien aineiden opiskelua opetusharjoitteluineen sekä sivuaineopintoja. Koulutuksen pääkieli on englanti. Kaikkiin kasvatustieteen opintoihin sisältyy interkulttuurainen näkökulma, ja osa opetusharjoitteluista voidaan suorittaa ulkomailla. Koulutukseen kuuluu myös pakollinen vähintään kolmen kuukauden ulkomaanjakso, jonka voi suorittaa joko opiskelemalla tai työskentelemällä kasvatustieteellisessä organisaatiossa. Koulutusohjelma vastaa monikulttuurisuuden asettamiin haasteisiin suomalaisessa koulutusjärjestelmässä ja antaa valmiuksia kansainvälisiin kasvatustieteen tehtäviin. (Opintopolku 2017.)

Haastateltujen asiantuntijoiden² mukaan koulutusohjelma antaa hyviä valmiuksia toimia myös kaksikielisessä opetuksessa sekä sisällöllisesti että kielellisesti (englanti). Ohjelmaan on sisällytetty monikulttuurisia teemoja, joita on integroitu kaikkiin opintokokonaisuuksiin. Ohjelman kautta halutaan antaa tuleville opettajille valmiuksia mahdollisimman monenlaisten oppilaiden tukemiseen. Moninaisuuden kohtaamisen valmiuksia painotetaan ohjelman sisälöissä.

Asiantuntijahaastattelun mukaan ohjelman vuosittainen sisäänotto on 20 opiskelijaa ja hakijoita on yleensä noin 200 vuosittain. Vuonna 1994 aloitetusta ohjelmasta on tähän mennessä valmistunut noin 350 opiskelijaa. Lisäksi koulu-

¹ Yliopistonlehtori Josephine Moate, Jyväskylän yliopisto.

² Kansainvälisten asioiden suunnittelija Jani Haapakoski ja lehtori Katri Jokikokko, Oulun yliopisto.

tusohjelman opintoja on suorittanut 20–30 vaihto-opiskelijaa. Suurin osa valmistuneista on haastateltavien käsitysten mukaan toiminut ainakin jossakin vaiheessa luokanopettajina yksikielisessä opetuksessa Suomessa, mutta myös maahanmuuttajien valmistavilla luokilla, kielikylpyluokilla ja kansainvälisissä kouluissa Suomessa ja ulkomailla. Osa valmistuneista on sijoittunut muihin työtehtäviin, esimerkiksi opetus- ja tutkimustehtäviin yliopistossa, järjestötoimintaan, projekteihin, hallinnolliseen työhön tai opetus- ja kulttuuriministeriöön.

4.2.2 Täydennyskoulutus

Kaksikielistä varhaiskasvatusta tai opetusta antaville opettajille on jonkin verran tarjolla valtakunnallisesti järjestettyä täydennyskoulutusta muun muassa Opetushallituksen rahoittamilla kursseilla. Vuonna 2005 perustettu Suomen vieraskielisen opetuksen yhdistys Suvikyky ry on ollut aktiivisesti järjestämässä vuosittaista valtakunnallista STEPS-seminaaria (*Sharing Tools for English Public Schools*) vuodesta 2006 lähtien. Seminaari on järjestetty yhdeksän kertaa syksyisin eri puolilla Suomea, ja se on koonnut yhteen kaksikielisen koulutuksen ja varhaiskasvatuksen toimijoita kaikkialta Suomesta. Yhteistoiminta on laajentunut englanninkielisestä koulutuksesta koskemaan kaikkea kaksikielistä perus- ja lukiokoulutusta sekä varhaiskasvatusta. Mukana on ollut myös kielikylpyopettajia. Seminaari oli vuonna 2017 tauolla, mutta suunnitelmassa on jatkaa toimintaa. (Suvikyky ry 2017.)

Kunta- ja aluetasolla sekä yksittäisissä koulu yhteisöissä järjestetään myös koulutuksia ja mahdollisuuksia vertaisoppimiseen, joita tukee toisinaan yhteistyö yliopistojen kanssa. Esimerkkinä tästä on Jyväskylän alueen *CLIL-Cascade*-toiminta eri koulutusasteiden ja yliopiston kesken (Kielikampus 2017). Täydennyskoulutusta ja verkostoitumista kaksikielisten koulujen opettajille järjestää myös muun muassa Turun kieliluokkien toiminnan ja opetuksen kehittämishanke, Turun Kielivirta, hankerahoituksen turvin (Turun kielivirta 2017). Suomalaisen englanninkielistä opetusta tarjoavien yleissivistävien koulujen kansainvälistymistä ja yhteistyötä on kehitetty Opetushallituksen rahoittamassa FIS-STEPS-hankkeessa, joka on toiminut vuosina 2011–2014. Kimmokkeena hankkeelle on toiminut edellisessä kuntatason tarkastelussa (Kangasvieri ym. 2012) ilmi tullut tarve toimijoiden yhteistyöstä. Hanketta on koordinoanut Tampereen kaupunki, ja toiminnassa ovat olleet mukana Espoon, Kuopion ja Vantaan kaupungit sekä Turun kansainvälinen koulu/normaalikoulu. (Katajamäki 2014.) Kaksikielisessä opetuksessa toimivat opettajat ovat voineet lisäksi osallistua esimerkiksi Comenius- tai Erasmus+-rahoituksella eri puolilla Eurooppaa järjestettävälle kurssille.

Koulujen monikielistymisen haasteisiin on myös vastattu useilla opettajien täydennyskoulutuskokonaisuuksilla eri korkeakouluissa. Näitä ei ole suunnattu varsinaisesti kaksikielisen opetuksen toimijoille, vaan koulutusten tavoitteena on lisätä opettajien ammattitaitoa monikielisyyden kohtaamisessa ja kielitietoisuutta kouluissa.

Kaiken kaikkiaan kaksikieliseen toimintaan valmistavaa opettajankoulutusta ja täydennyskoulutusta on Suomessa tarjolla vähän, joskin monikielisyyttä käsittelevää perus- ja täydennyskoulutusta on jo alettu tarjota tai suunnitella useissa yliopistoissa.

5 MUUN LAAJAMITTAISEN JA SUPPEAMMAN KAKSIKIELISEN VARHAISKASVATUKSEN SEKÄ ESI- JA PERUSOPETUKSEN NYKYTILANNE SUOMESSA

Tässä luvussa tarkastellaan muun laajamittaisen sekä suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen nykytilaa Suomen kunnissa *kyselyaineiston, tapauskunnissa tehtyjen haastattelujen sekä kyselyyn vastanneiden kuntien paikallisten varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmien pohjalta*. Aluksi tarkastellaan toiminnan tarjontaa ja kysyntää sekä maantieteellistä levinneisyyttä. Sen jälkeen toimintaa kuvaillaan siitä käytettävien nimitysten, paikallisten opetussuunnitelmien, eri kohdekielten tarjonnan ja jatkumoiden sekä koulutukseen pääsyn ja oppilaaksi oton näkökulmasta. Luvun lopussa paneudutaan toimintaa ohjaaviin, tukeviin ja vaikeuttaviin seikkoihin sekä opettajien rekrytointiin ja koulutustarpeisiin.

5.1 Tarjonta ja kysyntä

Kyselyaineiston mukaan *suppeampaa kaksikielistä toimintaa tarjotaan Suomen kunnissa selvästi enemmän kuin muuta laajamittaista kaksikielistä toimintaa*. Kyselyvastausten mukaan muuta laajamittaista kaksikielistä varhaiskasvatusta ja/tai opetusta tarjotaan *yhteensä 14 kunnassa* ja suppeampaa kaksikielistä varhaiskasvatusta ja/tai opetusta *yhteensä 33 kunnassa*. Näiden vastausten perusteella tässä luvussa raportoidaan tarjontaa kahden ryhmän osalta: 1) muun laajamittaisen kaksikielisen toiminnan ja 2) suppeamman kaksikielisen /kielirikasteisen toiminnan. Kuudessa kunnassa tarjotaan kuitenkin sekä muuta laajamittaista että suppeampaa kaksikielistä toimintaa. Yhteensä näitä kahta kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen muotoa tarjotaan siis kyselyvastausten mukaan *41:ssä Suomen kunnassa eli 13,2 %:ssa kaikista kunnista* (ks. taulukko 4). Edellisessä selvityksessä (Kangasvieri ym. 2012: 54) vieraskielistä opetusta oli ilmoittanut

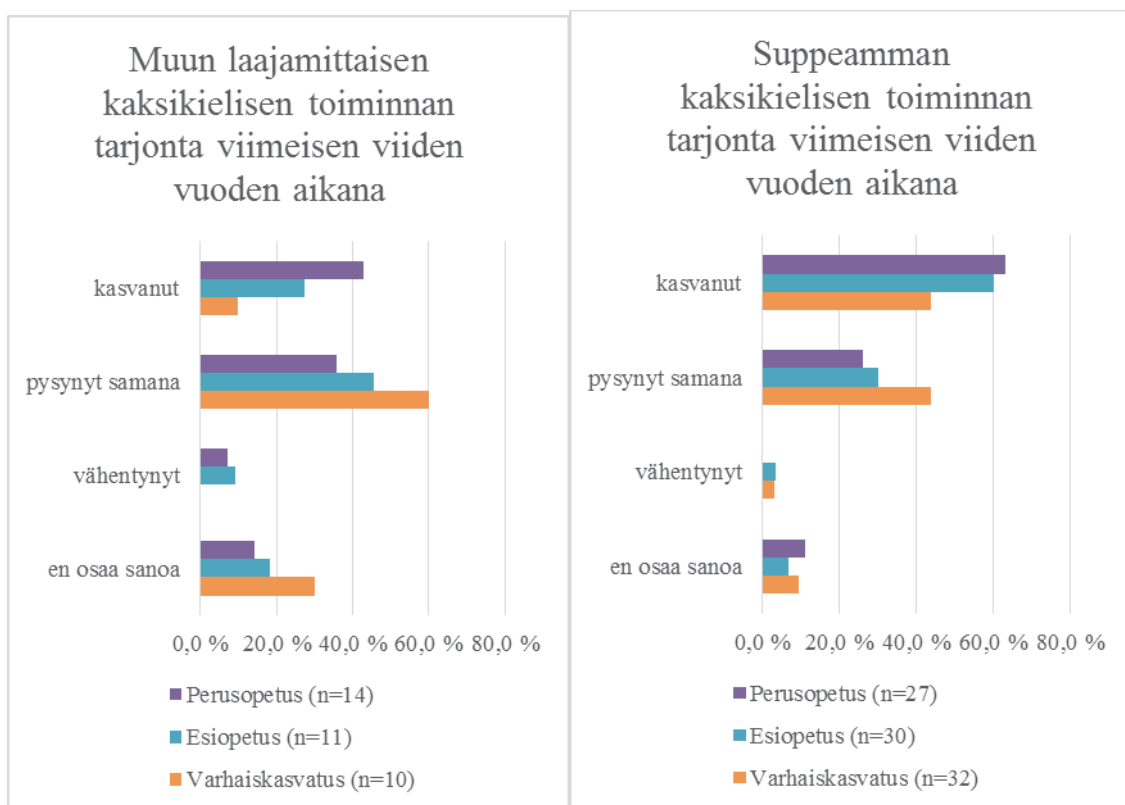
tarjoavansa 17 kuntaa. Tarjonnan suurta eroa selvityksissä voivat osittain selittää erilaiset vastausprosentit (tässä selvityksessä 62,1 % ja edellisessä selvityksessä 54,5 %, ks. Kangasvieri ym. 2012: 15).

TAULUKKO 4 Muun laajamittaisen sekä suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen tarjonta Suomessa kyselyaineiston mukaan.

Kaksikielisen opetuksen muoto	Toimintaa tarjoavien kuntien määrä	Osuus vastanneista kunnista (n=193)	Osuus kaikista Suomen kunnista (N=311)
<i>Vain muuta laajamittaista</i>	8	4,1 %	2,6 %
<i>Vain suppeampaa</i>	27	14,0 %	8,7 %
<i>Molempia</i>	6	3,1 %	1,9 %
Yhteensä	41	21,2 %	13,2 %

Yllä mainittu kaksikielistä toimintaa tarjoavien kuntien lukumäärä perustuu kyselyaineistoon, jossa kaikki järjestettävä toiminta ei todennäköisesti ole tullut esille. Henkilökohtaisen yhteydenoton perusteella aineistosta puuttuu esimerkiksi yksi muuta laajamittaista kaksikielistä opetusta tarjoava kunta, jonka vastaus ei kirjautunut Webropol-kyselyyn. Lisäksi edellisen selvityksen (Kangasvieri ym. 2012: 92–93) mukaan vieraskielistä opetusta tarjonneiden kuntien verkkosivuja tarkastellessa selvisi, että laajamittaista tai suppeampaa kaksikielistä toimintaa järjestetään kolmessa kunnassa, jotka joko eivät ole vastanneet tai eivät ole ilmoittaneet toiminnastaan tämän selvityksen kyselyssä (ks. luku 3 ja liite 4). Puuttuvien tietojen osalta vakiintunutta toimintaa on helpompi jäljittää verkon kautta kuin lyhytkestoisina hankkeina toteutuvia kielirikasteisia kokeiluja, joita ei ole useinkaan kirjattu kuntien varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmiin.

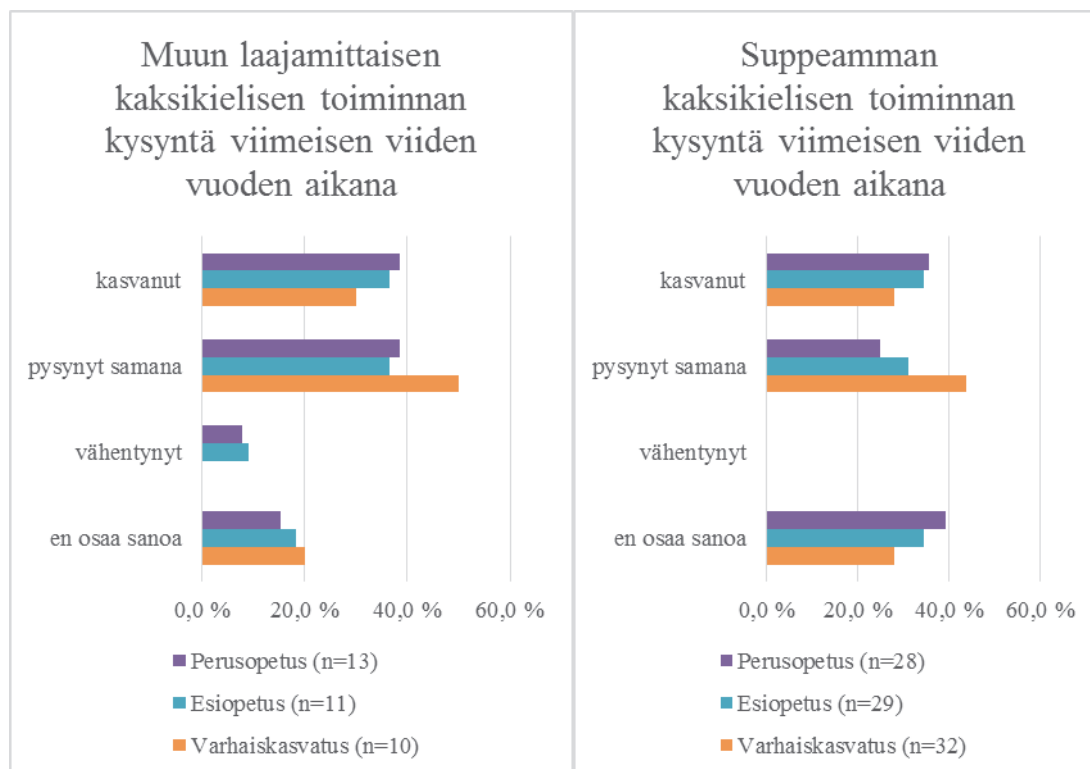
Vastaajat kertoivat kyselyvastauksissaan myös tarjonnan kasvusta kunnissa (kysymykset 50 ja 86, ks. liite 1). Yli 60 % suppeampaa kaksikielistä toimintaa järjestävistä kunnista ilmoitti, että *suppeamman kaksikielisen esiopetuksen ja perusopetuksen määrä oli kasvanut* viimeisen viiden vuoden aikana, ja yli 40 % näistä kunnista ilmoitti, että *suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen määrä oli kasvanut* (ks. kuvio 2). Muun laajamittaisen kaksikielisen toiminnan suhteen ei ollut havaittavissa samanlaista kasvua. Kyselyvastausten mukaan viimeisen viiden vuoden aikana muun laajamittaisen kaksikielisen varhaiskasvatuksen määrä oli kasvanut vain noin 10 %:ssa toimintaa järjestävistä kunnista, mutta esiopetuksen kuitenkin lähes 30 %:ssa ja perusopetuksen yli 40 %:ssa toimintaa järjestävistä kunnista. *Yleisimmin muun laajamittaisen kaksikielisen toiminnan tarjonta oli pysynyt samana.*

KUVIO 2 Muun laajamittaisen ja suppeamman kaksikielisen toiminnan tarjonnan muutos viimeisen viiden vuoden aikana.

Tarjonnan lisääntyminen näkyy myös, kun tarkastellaan, kauanko muuta laajamittaista ja suppeampaa kaksikielistä toimintaa on tarjottu (kysymykset 46 ja 82, ks. liite 1). *Suuri osa suppeammasta kaksikielisestä toiminnasta oli melko uutta.* Lähes 35 %:a toiminnasta oli tarjottu vain vuoden, lähes 15 %:a kaksi vuotta ja lähes 15 %:a kolme vuotta. Vain yksittäisissä kunnissa toimintaa oli tarjottu yli kymmenen vuotta. *Muu laajamittainen kaksikielinen toiminta sen sijaan oli vakiintuneempaa.* Muutamissa kunnissa sitä oli tarjottu vain joitakin vuosia, mutta suurimmassa osassa toimintaa tarjoavista kunnista yli 10 vuotta.

Muun laajamittaisen ja suppeamman kaksikielisen toiminnan *kysyntä* oli kyselyvastausten mukaan (kysymykset 51 ja 87, ks. liite 1) *joko kasvanut tai pysynyt samana lähes kaikissa toimintaa järjestävissä kunnissa* viimeisen viiden vuoden aikana (ks. kuvio 3). Noin kolmannes vastanneista kunnista oli sitä mieltä, että sekä muun laajamittaisen että suppeamman kaksikielisen toiminnan *kysyntä* oli kasvanut kaikilla koulutusasteilla. Kyselyyn vastanneiden mukaan *eniten kysyntä oli kasvanut muussa laajamittaisessa kaksikielisessä perusopetuksessa ja vähiten suppeammassa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa.* Tosin suppeamman kaksikielisen toiminnan osalta monet vastasivat tähän kysymykseen "en osaa sanoa".

KUVIO 3 Muun laajamittaisen ja suppeamman kaksikielisen toiminnan kysynnän muutos viimeisen viiden vuoden aikana.

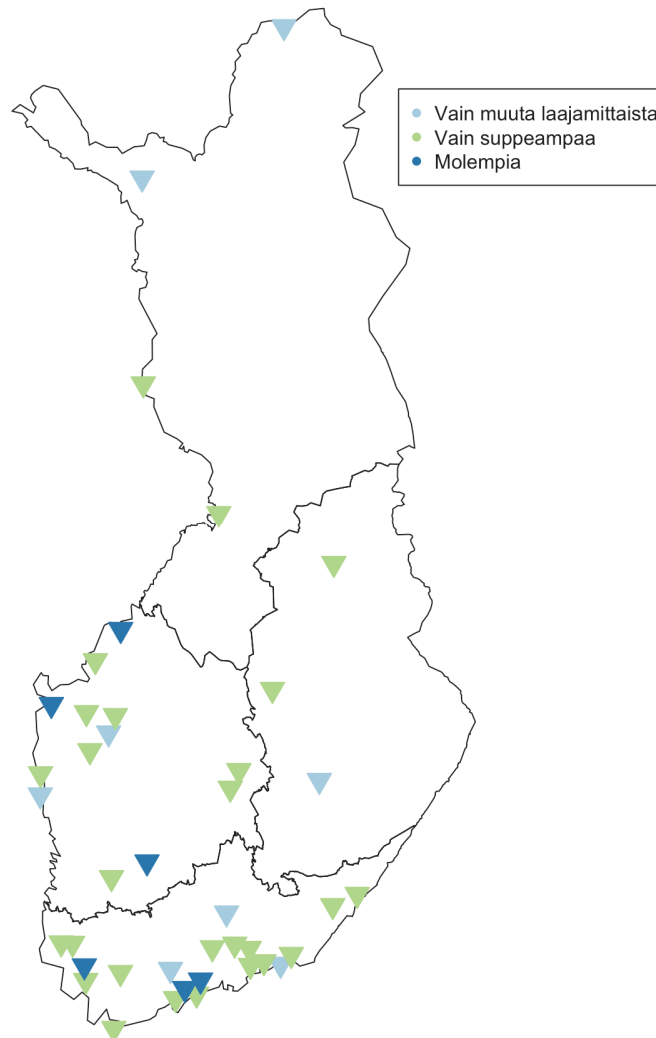
Näyttää siis siltä, että muun laajamittaisen kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen osalta kysyntä on kasvanut enemmän kuin tarjonta, kun taas muun laajamittaisen kaksikielisen perusopetuksen tarjonta ja kysyntä ovat kasvaneet melkein yhtä paljon. Suppeamman kaksikielisen toiminnan osalta tarjonta on kasvanut enemmän kuin kysyntä kaikilla asteilla. Sekä muun laajamittaisen että suppeamman kaksikielisen toiminnan osalta vastaajien mielestä tarjonta kuitenkin vastasi kysyntää valtaosassa kunnista kaikilla koulutusasteilla (kysymykset 52 ja 88, ks. liite 1). Tosin joukossa oli myös joko muuta laajamittaista, suppeampaa tai kumpaakin näitä kaksikielisen toiminnan muotoa järjestäviä kuntia, joissa oli enemmän kysyntää kuin tarjontaa. Nämä kunnat sijaitsivat pääosin Etelä- ja Itä-Suomessa. Tarjontaa suurempi kysyntä johtaa osallistumisen rajoittamiseen esimerkiksi testien kautta tapahtuvalla valinnalla (ks. luku 5.2.4).

Tarkasteltaessa kaksikielisen toiminnan määrää eri koulutusasteilla (kysymykset 45 ja 81, ks. liite 1) selviää, että sekä muuta laajamittaista, että suppeampaa kaksikielistä toimintaa järjestettiin eniten esiopetuksessa ja alakoulussa ja vähiten yläkoulussa (ks. taulukko 5). Tosin eri kielten kohdalla oli toisistaan poikkeavia jatkumojä koulutusasteelta toiselle siirryttäessä, mitä on kuvattu alaluvussa 5.2.3.

TAULUKKO 5 Muuta laajamittaista sekä suppeampaa kaksikielistä toimintaa tarjoavien kuntien määrä eri koulutusasteilla.

	Varhaiskasvatus	Esiopetus	Alakoulu	Yläkoulu
<i>Muuta laajamittaista</i>	7	10	13	9
<i>Suppeampaa</i>	17	24	22	6
Yhteensä	24	34	35	15

Kyselyvastausten mukaan muuta laajamittaista ja suppeampaa kaksikielistä varhaiskasvatusta ja opetusta järjestetään ympäri Suomen, lukuun ottamatta Suomen itäisimpiä osia ja Ahvenanmaata. *Noin puolet muuta laajamittaista ja suppeampaa kaksikielistä toimintaa tarjoavista kunnista sijaitsee Suomen eteläisimmässä osassa.* Loput sijoittuvat maan läntiseen ja keskiosaan sekä muutamaan Lapin kuntaan (ks. kuvio 4).

KUVIO 4 Muuta laajamittaista ja suppeampaa kaksikielistä toimintaa tarjoavien kuntien maantieteellinen levinneisyys kyselyaineiston mukaan.

Muuta laajamittaista ja/tai suppeampaa kaksikielistä toimintaa tarjottiin kyselyvastausten mukaan 16 kaksikielisessä kunnassa (mikä on 48 % kaikista 33:sta kaksikielisestä kunnasta) ja 25 yksikielisessä kunnassa (mikä on 9 % kaikista 278:sta yksikielisistä kunnista). Kuten luvussa 3 jo mainittiin, suomi on enemmistökieli useimmissa toimintaa tarjoavissa kaksikielisissä kunnissa. Suomen 18:sta kaksikielisestä kunnasta, joissa enemmistökieli on suomi, järjestettiin 13:ssa kunnassa muuta laajamittaista ja/tai suppeampaa kaksikielistä toimintaa. Ainoastaan kolme niistä 15:stä kaksikielisistä kunnista, joissa enemmistökieli on ruotsi, ilmoitti tarjoavansa muuta laajamittaista ja/tai suppeampaa kaksikielistä toimintaa.

Koska Ahvenanmaan yksikieliset ruotsinkieliset kunnat, joissa vastausprosentti oli alhainen (12,5 %), eivät ole kyselyvastauksissaan ilmoittaneet kaksikielisestä toiminnasta, *kaksikielinen toiminta ruotsinkielisessä varhaiskasvatus- ja opetustoimissa sijoittui kyselyvastausten mukaan kaksikielisiin kuntiin*. Ruotsinkielisten kuntien alhaisen vastausprosentin vuoksi ei kuitenkaan voida sulkea pois, etteikö myös niissä olisi kaksikielistä toimintaa. Kyselyyn vastanneissa kaksikielisissä kunnissa tarjottiin kyselyä täydentävien puhelintiedustelujen mukaan *suppeampaa kaksikielistä toimintaa ruotsinkielisessä varhaiskasvatus- ja opetustoimissa seitsemässä kunnassa*. Nämä kunnat ovat pieniä tai keskisuuria etelä- ja länsirannikon kuntia, joista viidessä kunnassa enemmistökieli on suomi ja kahdessa kunnassa enemmistökieli on ruotsi. Toiminta sijoittui pääosin varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen, ja sitä tarjottiin viidessä kunnassa suomeksi, yhdessä kunnassa englanniksi ja yhdessä kunnassa espanjaksi. Muuta laajamittaista kaksikielistä toimintaa ei puhelintiedustelujen mukaan tarjottu ruotsinkielisen varhaiskasvatus- ja opetustoimen puolella.

Kuten taulukosta 6 ilmenee, *muuta laajamittaista kaksikielistä varhaiskasvatusta ja opetusta tarjottiin eniten suurissa ja keskisuurissa kunnissa, kun taas suppeampaa kaksikielistä varhaiskasvatusta ja opetusta tarjottiin useimmiten keskisuurissa ja pienissä kunnissa*. Muuta laajamittaista kaksikielistä toimintaa tarjoavien kuntien mediaanikoko on 62 052 asukasta ja suppeampaa kaksikielistä toimintaa tarjoavien kuntien mediaanikoko on 21 501 asukasta (SVT 2018). Niistä kuudesta kunnasta, jotka tarjosivat sekä muuta laajamittaista että suppeampaa kaksikielistä toimintaa, lähes kaikki kuuluvat Suomen suurimpien kuntien joukkoon.

TAULUKKO 6 Muun laajamittaisen ja suppeamman kaksikielisen toiminnan tarjonta suhteutettuna kuntien väkilukuun.

Asukasluku	Muu laajamittainen (n=14)	Suppeampi (n=33)
Yli 100.000	36 % (5 kuntaa)	21 % (7 kuntaa)
10.000–100.000	43 % (6 kuntaa)	42 % (14 kuntaa)
Alle 10.000	21 % (3 kuntaa)	36 % (12 kuntaa)

5.2 Toiminnan järjestäminen

Kaksikielisestä toiminnasta käytettävien nimitysten ja sisältöjen kuvausten lisäksi tässä alaluvussa tarkastellaan sekä toiminnan järjestämistä ja jatkumoa eri kohdekielten osalta että oppilaaksi ottoa ja pääsyä kaksikieliseen toimintaan.

5.2.1 Toiminnasta käytettävät nimitykset

Kunnat ilmoittivat kyselyvastauksissaan, tarjoavatko ne laajamittaista vai suppeampaa kaksikielistä toimintaa, ja valitsivat niitä vastaavat kysymysosiot. Vaikka varhaiskasvatussuunnitelman ja opetussuunnitelmien perusteiden jako kotimaisten kielten kielikylpyyn, muuhun laajamittaiseen kaksikieliseen ja suppeampaan kaksikieliseen varhaiskasvatukseen ja opetukseen tarjoaa kehyksen toiminnan määrittelyyn myös paikallisen opetussuunnitelman tasolla, *käytettiin toiminnasta kunnissa edelleen monenlaisia nimikkeitä* (ks. myös Kangasvieri ym. 2012: 20). Tästä esimerkkinä ovat taulukossa 7 kyselyssä esille tulleet kunnissa käytetyt suppeamman kaksikielisen toiminnan nimitykset.

TAULUKKO 7 Suppeammasta kaksikielisestä toiminnasta kyselyssä käytetyt nimitykset.

Nimike	Nimitystä käyttävien kuntien lukumäärä
<i>Kielisuihkutus</i>	17
<i>Kielirikasteinen opetus</i>	11
<i>CLIL</i>	4
<i>Vieraskielinen opetus</i>	3
<i>Kielipesä</i>	3
<i>Varhennettu kieltenopetus</i>	2
<i>Kaksikielinen opetus</i>	2
<i>Kielipainotteinen opetus</i>	1
<i>Hankerahoituksella kielikasvatusta</i>	1
<i>Kielikylpy</i>	1
<i>Ruotsin opetus</i>	1

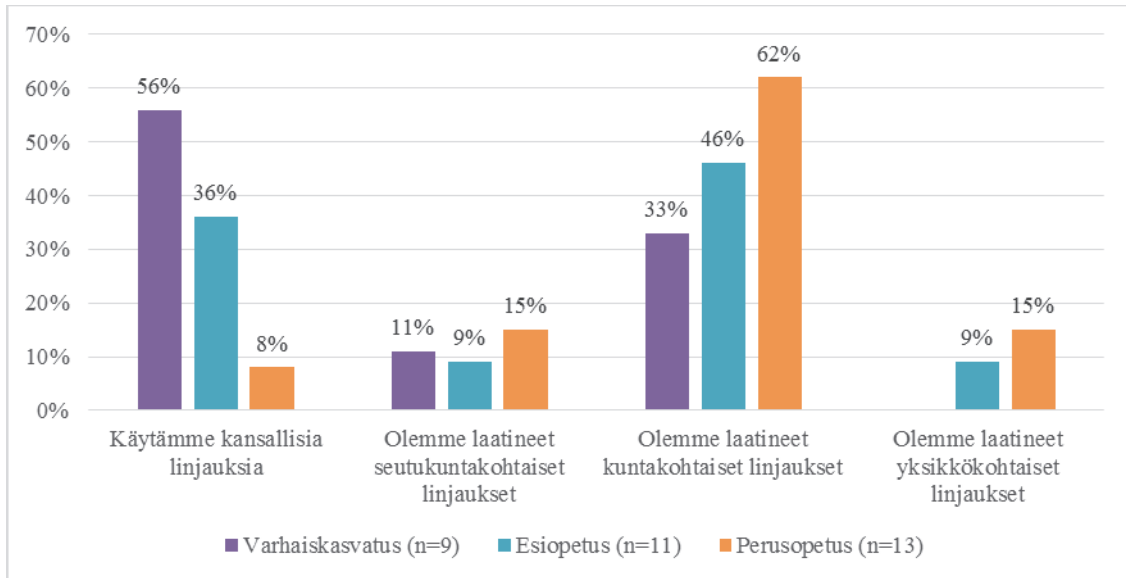
Kunnassa saattoi olla monenlaista kaksikielistä toimintaa useilla eri nimikkeillä. Myös kyselyvastauksia ja tapauskuntahaastatteluja vertailtaessa huomattiin, että samoissa kunnissa saatettiin samasta toiminnasta käyttää eri nimityksiä. Nimitysten runsaus voi johtua aikaisemmin käytössä olleiden termien vakiin-

tumisesta, mutta se voi osaltaan kuvata myös toiminnan laadun moninaisuutta ja paikallisia painotuksia. Esimerkiksi varhennettua kieltenopetusta voidaan toteuttaa perinteisestä vieraiden kielten opetuksesta poikkeavin CLIL-menetelmin, jolloin tuntijaosta huolimatta toiminta voi laadultaan olla lähempänä kaksikielistä opetusta. Tällainen tulkinta oli tehty kyselyn mukaan kahdessa kunnassa, jotka ilmoittivat tarjoavansa kaksikielistä opetusta nimikkeellä ”varhennettu kieltenopetus”. Edellisen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (POPS 2004) termi ”vieraskielinen opetus” on yhä käytössä joissakin kunnissa. Selkeästi valtionrahoituksella järjestettävää uuteen opetussuunnitelmaan kytkeytyvää toimintaa kuvaa esimerkiksi nimike ”Hankerahoituksella kielikasvatusta”. Muulla kuin kotimaisella kielellä järjestettävä kielikylpy poikkeaa nykyisen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (POPS 2014) kategorioista, joissa kielikylvyllä tarkoitetaan nimenomaan kotimaisilla kielillä järjestettävää toimintaa, ja se kuvaa mahdollisesti opetuksen järjestämistä vieraalla kielellä kielikylpymetodien mukaan. Kielipesätoiminta puolestaan viittaa suomi/saame-ympäristöön.

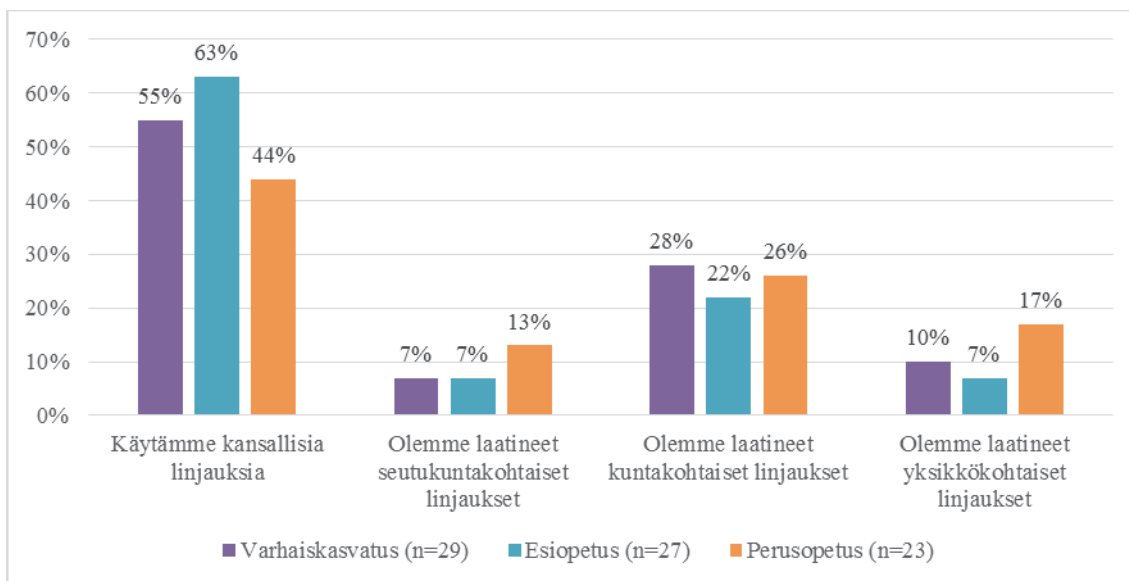
5.2.2 Toiminnan kuvaus

Valtakunnallisten varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmien lisäksi kaksikielistä toimintaa kuvataan tarkemmin paikallisissa suunnitelmissa (ks. luku 2.1). Kyselyyn vastanneiden kuntien varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmien tarkastelu osoitti, että *paikallisissa suunnitelmissa oli kattavasti kuvauksia laajamittaisesta kaksikielisestä toiminnasta, kun taas noin puolet toiminnan tarjoajista ei ollut lisännyt suunnitelmiinsa lainkaan paikallisia painotuksia suppeamman kaksikielisen toiminnan osalta*. Tämä kävi ilmi myös kyselyvastauksista kysymyksiin 66–68 ja 102–104 (ks. liite 1), joissa tiedusteltiin, miten kunnan varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmissa oli huomioitu kaksikielinen varhaiskasvatus ja opetus. Suppeampaa kaksikielistä toimintaa tarjoavista kunnista suurin osa ilmoitti tukeutuvansa pelkästään kansallisiin linjauksiin kaikilla asteilla, kun taas valtaosassa muuta laajamittaista kaksikielistä toimintaa tarjoavista kunnista näin oli vain varhaiskasvatuksen kohdalla. Muun laajamittaisen kaksikielisen esi- ja perusopetuksen osalta valtaosa vastanneista kunnista oli laatinut kuntakohtaiset linjaukset.

Tapauskuntahaastatteluista ilmeni, että yleisimmin kunta/yksikkökohtaisten opetussuunnitelmien laatimiseen olivat osallistuneet opettajat ja jokainen kunta oli laatinut suunnitelmansa melko itsenäisesti. Vain harva kunta oli tehnyt yhteistyötä jonkun muun kunnan kanssa. Yhdessä tapauskunnassa tuli myös esille, että kaksikielistä toimintaa ei ollut vielä kuvattu paikallisissa opetussuunnitelmissa, koska toiminta ei ollut vakiintunutta. Kuten alla olevista kuvioista 5 ja 6 voi havaita, *paikallisia linjauksia käytetään vastaajien mukaan huomattavasti enemmän muussa laajamittaisessa kuin suppeammassa kaksikielisessä toiminnassa*.

KUVIO 5 Varhaiskasvatussuunnitelman ja opetussuunnitelmien soveltaminen muussa laajamittaisessa kaksikielisessä toiminnassa.

KUVIO 6 Varhaiskasvatussuunnitelman ja opetussuunnitelmien soveltaminen suppeammassa kaksikielisessä toiminnassa.

Kaksikielisen toiminnan kuvauksia tarkasteltiin tässä selvityksessä paikallisten varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmien lisäksi myös tapauskuntahaastatte- luissa sekä kyselyn avokysymyksissä (kysymykset 62–65 ja 98–101, ks. liite 1). Muun laajamittaisen kaksikielisen toiminnan kuvauksissa kyselyssä vastaajat selvittivät kohdekielen osuutta, tuntijakoa sekä materiaalin käyttöä. *Eroja kunti- en välillä oli muun muassa siinä, kuinka paljon kohdekieltä käytettiin ja laajeniko vai supistuiko kohdekielen käyttö jatkumon edetessä.* Kyselyvastaukset paljastivat, että muuksi laajamittaiseksi kaksikieliseksi ilmoitetussa toiminnassa ei kuitenkaan

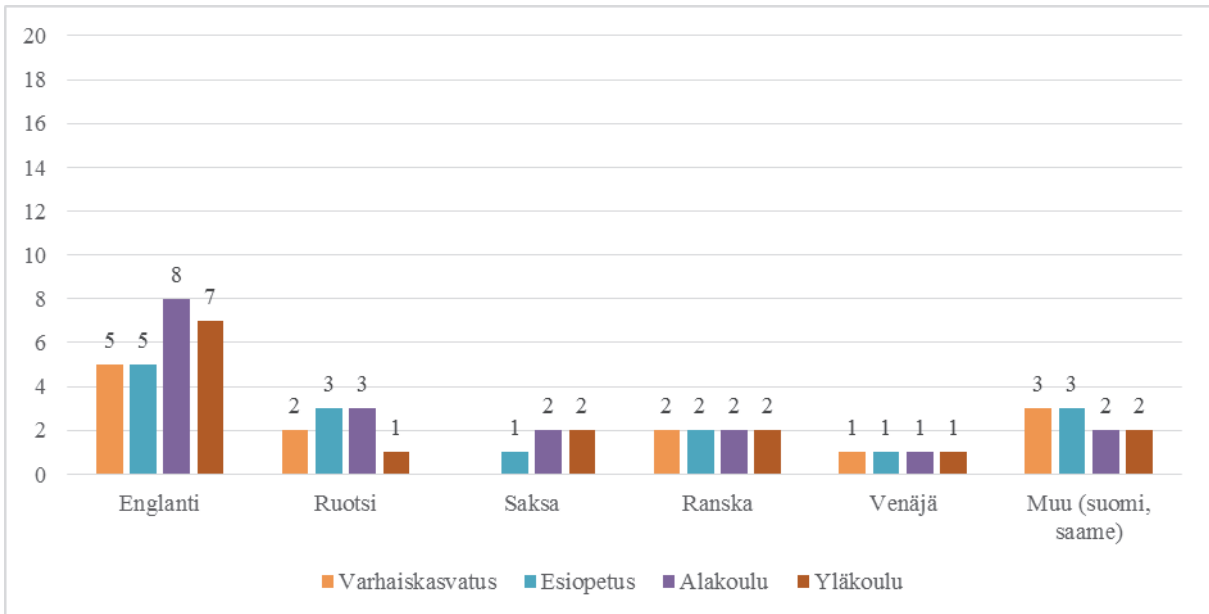
aina ollut kyseessä ohjaavissa dokumenteissa määritelty muu laajamittainen kaksikielinen toiminta, vaan esimerkiksi suomi toisena kielenä -opetus tai kotimaisten kielten kielikylypy (ks. myös luku 5.2.3).

Pääosa (28/33) kunnista, jotka järjestävät *suppeampaa kaksikielistä toimintaa*, kertoi edellä mainituissa avokysymyksissä tarkemmin toimintansa sisällöistä. Suppeampaa kaksikielistä toimintaa järjestettiin useimmiten varhaiskasvatuksessa sekä esiopetuksessa ja peruskoulun alaluokilla (ks. luku 5.1). Tämä näkyy myös kuvauksissa, joissa *usein kerrottiin toiminnan olevan toiminnallista ja leikinomaista*. Laulujen, leikkien ja lorujen lisäksi kohdekieltä käytettiin esimerkiksi tervehdyksissä ja muissa arjen toimintoihin liittyvissä fraaseissa. Vieras kieli oli mukana myös teemapohjaisessa oppimisessa ja koulun tapahtumissa.

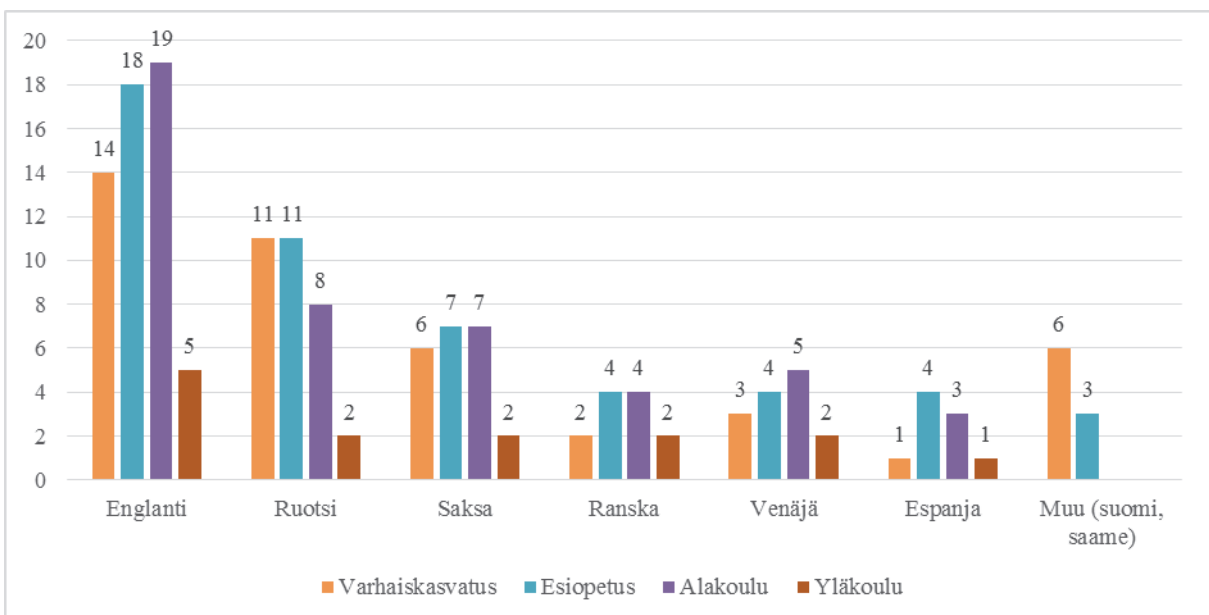
Suppeampaa kaksikielistä toimintaa koskevat avovastaukset selvensivät kohdekielen käyttöä sekä ennalta määritellyissä oppiaineissa että oppiainerajat ylittävien teemakokonaisuuksien opiskelussa. Kohdekieltä käytettiin joskus määrättyinä aikoina, esimerkiksi yhtenä koulupäivänä tai yhdellä oppitunnilla viikossa. Joissakin toteutuksissa eri kieliä käytettiin vaihdellen ja oppilaiden kotikieletkin mainittiin, mutta enimmäkseen toiminta oli kaksikielistä. Myös kohdekulttuurin oppimisen kerrottiin olevan tärkeää. Laadullinen aineisto syvensi toiminnan kuvauksia taustatiedoilla sekä paikallisilla perusteluilla toiminnan järjestämisestä. Näitä selityksiä ja perusteluja tarkastellaan alaluvussa 5.3.1. Myös tapauskuntahaastattelujen perusteella rakentui monipuolinen kuva niistä joustavista ja paikallisista resursseista, käsityksistä, haasteista ja tarpeista, joista erilaiset toteutukset kumpuavat.

5.2.3 Eri kohdekielten tarjonta ja jatkumot

Eri kohdekielten tarjontaa ja tarjonnan jatkumoa esitellään tässä alaluvussa edeten yleisimmin käytetyistä kielistä harvemmin käytettyihin kieliin. *Selvästi useimmin käytetty kieli niin laajamittaisessa kuin suppeammassa kaksikielisessä toiminnassa oli kyselyvastausten (kysymykset 57–60, 93–96, ks. liite 1) mukaan englanti*, kuten oli jo edellisessä selvityksessä (Kangasvieri ym. 2012: 55). Englannin kieltä käytettiin selvästi useimmin jo varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kaksikielisessä toiminnassa, oli se sitten laajempaa tai suppeampaa (ks. kuvat 7 ja 8). *Toiseksi yleisintä englannin jälkeen oli suppeampi ruotsinkielinen toiminta ja kolmanneksi yleisintä suppeampi saksankielinen toiminta*. Muiden kielten tarjonta oli melko vähäistä sekä muun laajamittaisen että suppeamman kaksikielisen toiminnan osalta, mikä näkyy toimintaa tarjoavien kuntien pieninä lukumäärinä kuvioissa 7 ja 8. Liitteessä 4 on lueteltu kaksikielistä toimintaa tarjoavat kunnat ja toiminnan kohdekielet.

KUVIO 7 Muun laajamittaisen kaksikielisen toiminnan kielitarjonta (kuntien määrät) (n=14).

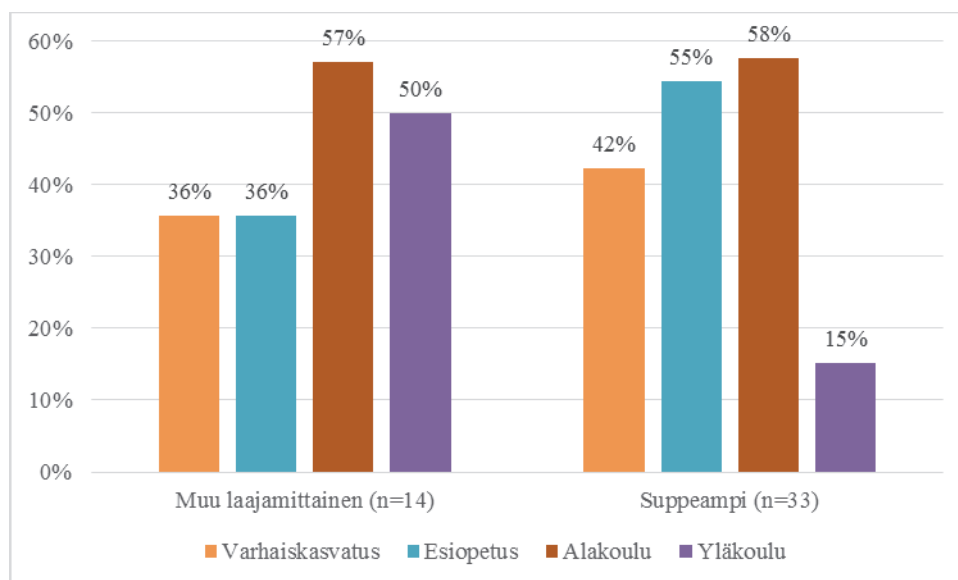

KUVIO 8 Suppeamman kaksikielisen toiminnan kielitarjonta (kuntien määrät) (n=33).

Eri kielillä on kuitenkin erilaiset profiilit kaksikielisen toiminnan tarjoamisessa. Seuraavaksi kyselyn tuloksia esitellään kielikohtaisesti, jotta tarjonnan jatkumot kasvatukseen ja koulutukseen eri asteilla tulevat näkyviksi kunkin kielen kohdalla. Kuvioiden prosenttiosuudet on laskettu *kaikista* muuta laajamittaista (n=14) ja suppeampaa (n=33) toimintaa järjestävistä kunnista, eli ei-vastaukset ja puuttuvat vastaukset ajatellaan samankaltaisiksi ja näin ollen ne on yhdistetty.

Englanti

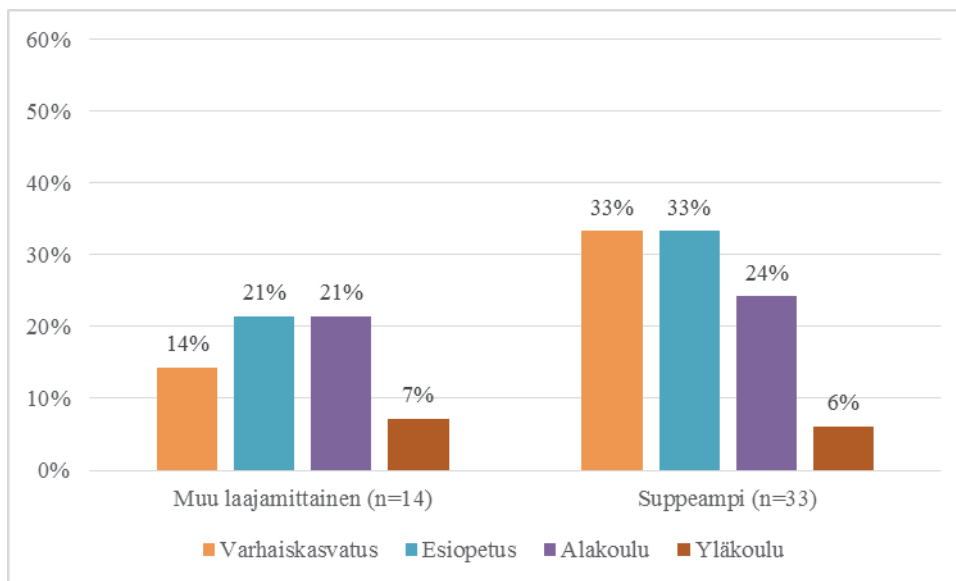
Sekä muuta laajamittaista että suppeampaa kaksikielistä toimintaa tarjoavissa kunnissa englannin kieli oli yleisin kohdekieli varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta alkaen. Lisäksi englannin kielellä kaksikielistä toimintaa tarjoavien kuntien määrä lisääntyi edelleen alakoulutasolla. Englannin kielellä annettavan laajamittaisen kaksikielisen opetuksen tarjonta ei myöskään vähentynyt merkittävästi yläkoulutasolla, kun taas suppeamman kaksikielisen toiminnan suhteellinen väheneminen yläkoulussa oli huomattavampaa (ks. kuvio 9). Laajamittaista kaksikielistä toimintaa englannin kielellä järjestettiin eniten Etelä- ja Länsi-Suomen suurissa ja keskisuurissa kunnissa, kun taas suppeampaa kaksikielistä toimintaa englanniksi järjestettiin eri puolilla Suomea kaiken kokoisilla paikkakunnilla.

KUVIO 9 Muuta laajamittaista ja suppeampaa kaksikielistä toimintaa englanniksi tarjoavien kuntien osuudet.

Ruotsi

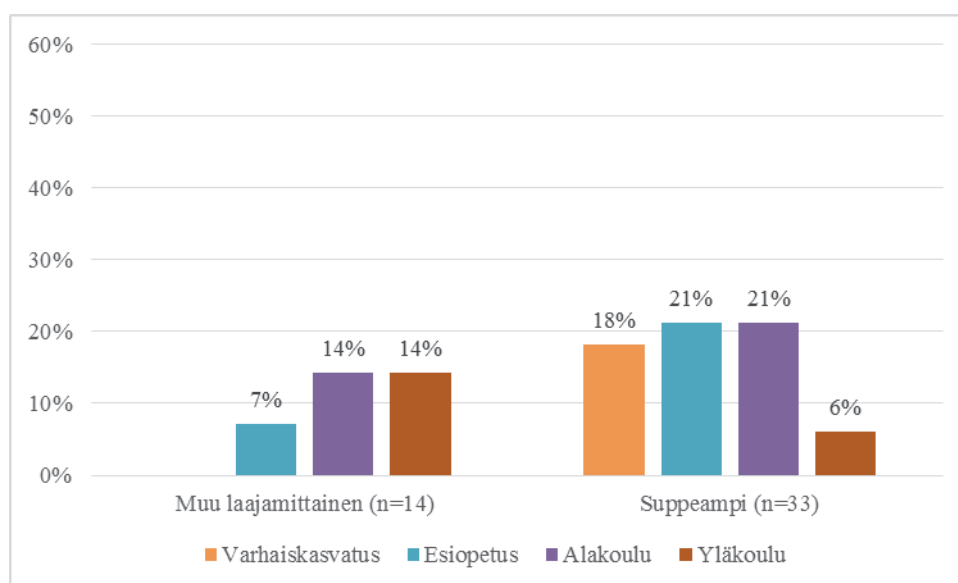
Kolme kuntaa raportoi tarjoavansa muuta laajamittaista kaksikielistä opetusta ruotsin kielellä. Avovastauksista ilmeni kuitenkin, että kahdessa näistä kunnista kyseessä oli suomenkielisellä paikkakunnalla sijaitseva ruotsinkielinen päiväkotia ja koulu, joten toiminta ei ollut varsinaisesti muuhun laajamittaiseen kaksikieliseen opetukseen kuuluvaa. Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus ja esiopetus ruotsin kielellä sen sijaan oli toiseksi yleisintä englanninkielisen kaksikielisen toiminnan jälkeen, mutta toimintaa tarjoavien kuntien määrä putoi alakoulutasolla ja erityisesti yläkoulutasolla (ks. kuvio 10). Suppeampaa kaksikielistä toimintaa ruotsin kielellä järjestettiin eri puolilla Suomea kaiken kokoisilla paikkakunnilla.

KUVIO 10 Muuta laajamittaista ja suppeampaa kaksikielistä toimintaa ruotsiksi tarjoavien kuntien osuudet.

Saksa

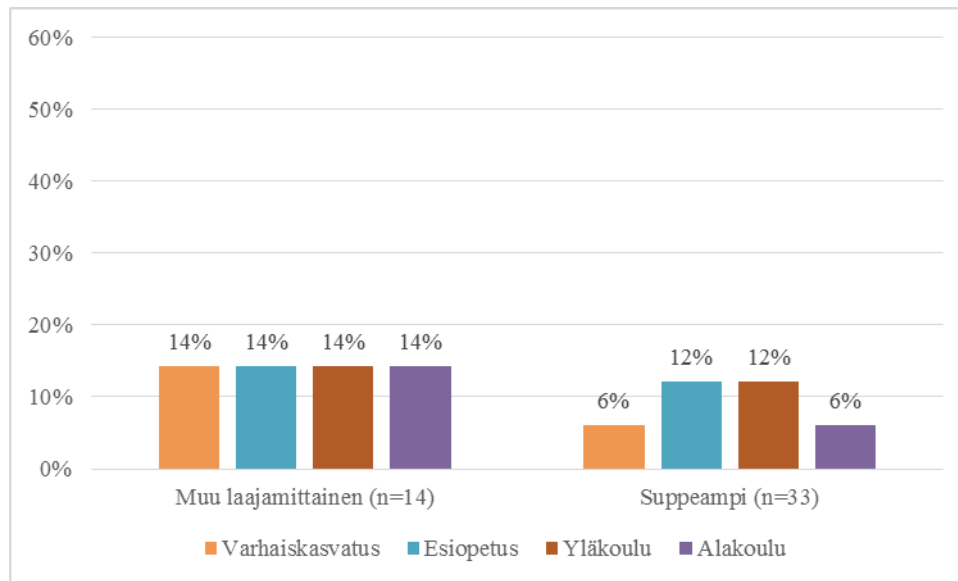
Saksankielinen laajamittainen toiminta poikkesi muilla kielillä annettavasta toiminnasta siinä, että toimintaa tarjoavien kuntien määrä lisääntyi selkeästi alakoulutasolla ja tarjonta säilyi samalla tasolla myös yläkoulussa. Laajamittaista kaksikielistä toimintaa saksan kielellä oli kahdessa samassa suuressa kunnassa, joissa oli myös ranskankielistä laajamittaista toimintaa. Suppeampi saksankielinen toiminta oli kolmanneksi yleisintä englanninkielisen ja ruotsinkielisen toiminnan jälkeen varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa ja alakoulutasolla. Yläkoulutasolla suppeampaa saksankielistä opetusta tarjoavien kuntien määrä kuitenkin väheni (ks. kuvio 11). Suppeampaa kaksikielistä toimintaa saksan kielellä tarjottiin ympäri Suomen.

KUVIO 11 Muuta laajamittaista ja suppeampaa kaksikielistä toimintaa saksaksi tarjoavien kuntien osuudet.

Ranska

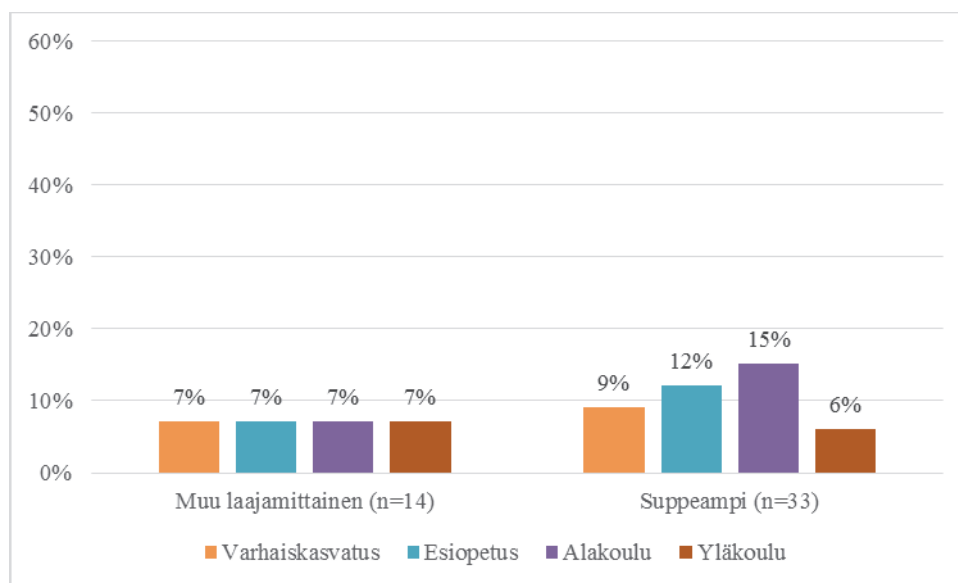
Ranskankielisen laajamittaisen toiminnan tarjonta kahdessa sitä järjestävässä kunnassa säilyi määrällisesti samalla tasolla varhaiskasvatuksesta yläkouluun (ks. kuvio 12). Sen sijaan suppeampaa kaksikielistä opetusta ranskaksi tarjoavien kuntien määrä väheni selkeästi yläkoulutasolla, kuten tapahtui monien muidenkin kielten kohdalla. Suppeampaa ranskankielistä toimintaa tarjottiin eniten esiopetus- ja alakoulutasolla pääosin Etelä-Suomessa.

KUVIO 12 Muuta laajamittaista ja suppeampaa kaksikielistä ranskaksi tarjoavien kuntien osuudet.

Venäjä

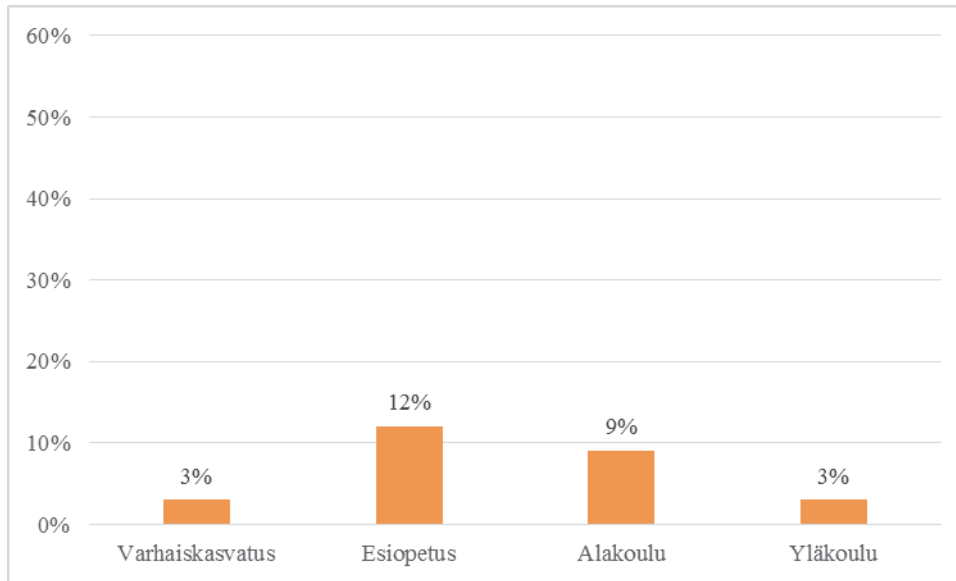
Kuten ranskan kielellä tarjottavaa kaksikielistä toimintaa, venäjänkielistä laajamittaista toimintaa tarjottiin tasaisesti kaikilla koulutusasteilla, mutta vain yhdessä kunnassa. Suppeampaa kaksikielistä toimintaa venäjän kielellä tarjoavien kuntien määrä kasvoi tasaisesti varhaiskasvatuksesta alakoulutasolle, mutta yläkoulutasolla toimintaa tarjoavien kuntien määrä selkeästi väheni (ks. kuvio 13). Suppeampaa venäjänkielistä toimintaa tarjoavat kunnat sijaitsivat eri puolilla Suomea.

KUVIO 13 Muuta laajamittaista ja suppeampaa kaksikielistä venäjäksi tarjoavien kuntien osuudet.

Espanja

Kunnat eivät kyselyvastauksissaan raportoineet tarjoavansa laajamittaista kaksikielistä toimintaa espanjan kielellä. Suppeampaa espanjankielistä toimintaa tarjottiin muutamassa kunnassa esiopetus- ja alakoulutasolla, mutta varhaiskasvatuksessa ja yläkoulutasolla kussakin tarjontaa oli vain yhdessä kunnassa (ks. kuvio 14). Kaksikielistä toimintaa espanjan kielellä tarjosivat suuret tai keski-suuret kunnat.

KUVIO 14 Suppeampaa (n=33) kaksikielistä toimintaa espanjaksi tarjoavien kuntien osuudet.

Muut kielet

Muita kieliä, joilla kyselyyn vastanneet ilmoittivat järjestävänsä muuta laajamittaista tai suppeampaa kaksikielistä toimintaa, ovat saame ja suomi eli ruotsinkielisen koulutuksen "finska". Saamenkielinen toiminta sijoittui Lapin lisäksi pääkaupunkiseudulle, ja suomenkielinen toiminta rannikon kaksikielisten alueiden kaiken kokoisiin kuntiin. Aikaisemmin mainittujen kielten lisäksi kyselyyn vastanneissa kunnissa saatettiin tarjota kaksikielistä varhaiskasvatusta/opetusta myös muilla kielillä, esimerkiksi muissa aineistoissa esille tullut kiinankielinen opetus ei näkynyt lainkaan kyselyaineistossa.

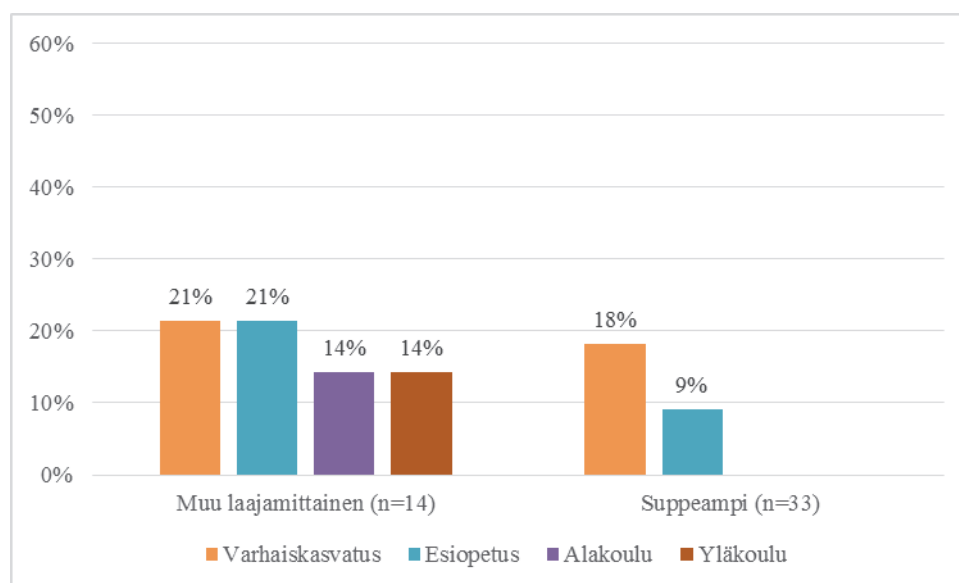
Muiden mainittujen kielten kohdalla muuta laajamittaista kaksikielistä toimintaa tarjottiin eniten varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa (ks. kuvio 15), yhdessä kunnassa suomeksi ja kahdessa kunnassa saamen kielellä. Avovastauksista ilmeni, että suomenkielisellä muulla laajamittaisella kaksikielisellä toiminnalla tarkoitettiin tässä kuitenkin suomenkielistä opetusta maahanmuuttajataustaisille oppilaille. Tämä on koulun opetuskielellä tapahtuvaa opetusta, joka ei varsinaisesti kuulu varhaiskasvatussuunnitelman ja opetussuunnitelmi-

en perusteissa määriteltyyn kaksikieliseen opetukseen. Muu laajamittainen saamenkielinen toiminta taas täyttäisi myös saamelaislasten varhaiskasvatuksen/esiopetuksen kriteerit (ks. VASU 2016: 47; ESIOPS 2014: 39) sekä kotimaisten kielten kielikylvyn kriteerit (ks. Sjöberg ym. 2018: 51), mutta yksi vastaaja näistä kunnista oli perustellut toimintansa määrittelyn näin:

Kuntaan on valittu kielikylpy malliksi Muu laajamittainen kaksikielinen opetus, VAIKKA opetuksesta 50 % on kielikylpykielellä, koska emme voi olla sitoutuneita niin tiukkaan opsiin, mitä kielikylpyops on kansallisella tasolla. Pienessä kunnassa tilanteet ja resurssit vaihtelevat, ja opsissa pitää olla joustonvara.

Kuten jo luvussa 5.2.1 todettiin, kunnat määrittivät kaksikielistä toimintaansa eri tavoin, ja joskus nämä määritelmät poikkesivat uusien varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmien perusteiden suuntaviivoista.

Suppeampaa kaksikielistä toimintaa suomen ja saamen kielillä raportoitiin pääosin varhaiskasvatuksessa ja/ tai esiopetuksessa, viidessä kunnassa suomeksi ja yhdessä kunnassa saameksi. Suppeampaa suomenkielistä opetusta oli myös kyselyä täydentävän puhelintiedustelun mukaan tarjolla yhdessä alakoulussa ruotsinkielisessä opetustoimessa. Kyselylomakkeesta perusopetuksen kohdalta puuttuvan vastausvaihtoehdon ("muu kieli") vuoksi muilla kuin jo mainituilla kohdekielillä toteutunut kaksikielinen opetus on voinut jäädä huomioimatta.

KUVIO 15 Muuta laajamittaista ja suppeampaa kaksikielistä toimintaa muilla kielillä (suomi, saame) tarjoavien kuntien osuudet.

5.2.4 Oppilaaksi otto ja pääsy kaksikieliseen toimintaan

Tapauskunnissa tehtyjen haastatteluiden, kyselyyn vastanneiden kuntien varhaiskasvatus- ja opetustoimien verkkosivujen sekä varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmien tarkastelun perusteella *oppilaaksi otto ja pääsy sekä suppeampaan että laajamittaiseen kaksikieliseen toimintaan oli paikallisesti vaihtelevaa, ja valintaan käytettiin erilaisia perusteita ja testejä*. Oppilaaksi ottoa ja pääsyä koskevia periaatteita ja käytänteitä ei kuitenkaan voida tässä selvityksessä kuvata kattavasti, sillä useat toimijat eivät ole kertoneet niistä kyselyssä (ei erikseen kysytty), varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmissa tai verkkosivuilla. Käytettävissä olevan aineiston perusteella voidaan kuitenkin sanoa, että *valintaa suoritetaan paitsi kysynnän ollessa tarjontaa suurempaa, myös sillä perusteella, että toiminta vaatii osallistujilta hyviä kielellisiä ja/tai sosiaalisia valmiuksia*. Lisäksi perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa veloitetaan opetuksen järjestäjää arvioimaan, että muun kuin koulun varsinaisen opetuskielen käyttö ”ei vaaranna oppilaiden mahdollisuutta seurata opetusta” (POPS 2014: 89).

Laajamittaisen kaksikielisen toiminnan oppilaaksi otton ja pääsyn periaatteita kuvattiin paikallisissa varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmissa tarkemmin kuin suppeamman kaksikielisen toiminnan oppilaaksi otton periaatteita. Varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmien sekä tapauskuntahaastattelujen perusteella erilaiset *valintakokeet ja testit olivat laajamittaisessa kaksikielisessä toiminnassa yleisempiä, mutta niitä käytettiin myös joissakin kunnissa valittaessa lapsia suppeampaan kaksikieliseen toimintaan*. Valinnassa käytettiin lisäksi haastatteluja. Ehtona oppilaaksi otolle mainittiin muun muassa muiden kunnan asettamien kriteereiden täytyminen. Useassa tapauskuntahaastattelussa ilmeni myös, että suppeampaan kaksikieliseen toimintaan ei käytetty erillistä valintamenettelyä, vaan toimintaan osallistuivat kaikki vuosiluokan oppilaat tai koko kohdekieltä opettavan opettajan luokka, mikäli joku oppilas ei tästä kieltäytynyt.

Kuntien opetussuunnitelmista selvisi, että ylemmillä luokilla ja kesken opetusohjelmaa kaksikieliseen opetukseen pyrittäessä oppilaaksi otton perusteena oli kohdekielen hallinta. Erityisesti yläkoulun aloitusvaiheessa kaksikielisiin koulutusohjelmiin otettiin mukaan muualta tulevia oppilaita testimenettelyllä. Paitsi kohdekieltä, tässä vaiheessa saatettiin testata myös esimerkiksi matematiikan taitoja.

Alla olevassa taulukossa (taulukko 8) on opetuksen järjestäjien verkkosivuilta, paikallisista opetussuunnitelmista ja tapauskuntahaastatteluista poimittuja kaksikielisen opetuksen oppilaaksi ottoon liittyviä valintamenettelyjä ja -kriteereitä, joiden läpinäkyvyys vaihtelee. Joillakin kunnilla ja kouluilla oli erityisesti oppilaiden vanhempia varten laadittuja tarkempia esittelyjä ja ohjeita oppilaaksi otosta. Taulukkoon on valittu sekä muita laajamittaisia että suppeampia kaksikielisen opetuksen toteutuksia eri puolilta Suomea.

TAULUKKO 8 Kaksikieliseen opetukseen oppilaaksi oton valintamenettelyjä ja -kriteereitä.

Valintamenettely	Valintakriteerit ja ehdot
<i>Soveltuvuuskoee (esikouluun, 1. luokalle, muille luokille, yläkouluun siirryttäessä)</i>	<ul style="list-style-type: none"> - oppilaan valmiudet ja soveltuvuus opiskella kyseistä oppiainetta, jotta ei kohtaa liian suuria haasteita - kielelliset taidot - suomen kielen valmiudet sekä kohdekielen peruskäsitteistö ja kielitaito - kohdekielen hallinta - erityisopettajan määrittelemät kielelliset valmiudet - yläkouluun hakevilla kohdekielen taidot - vain minimipisterajan ylittäneet valitaan
<i>Haastattelu/kyselylomake</i>	<ul style="list-style-type: none"> - oppilaan edellytykset menestykselliseen opiskeluun - oppimismotivaatio - kielellisen kehityksen vaihe - oppilaan ja hänen perheensä motivaatio
<i>Muu</i>	<ul style="list-style-type: none"> - oman kunnan oppilaille: voivat hakeutua muista kouluista - kaksikielistä opetusta järjestävän koulun oppilaille - äidinkieleltään suomenkielisille - ennen koulua täytynyt osallistua päiväkodin ja esiopetuksen kohdekielisen ryhmän toimintaan - riittävä taito opiskella kohdekielellä ja suomen kielellä - siirtyvät alakoulusta yläkouluun - ilmoittautumisjärjestys - sisaroikeus - tapauskohtaisesti - avoin kaikille

Jos mahdollisimman aikainen ilmoittautuminen ratkaisi valinnan, varhaiskasvatuksessa alkavaan kaksikieliseen toimintaan pääsy riippui vanhempien aktiivisuudesta. Toisaalta eräissä haastattelussa kävi ilmi, että kunnassa, jossa oli aikaisemmin arvottu kaksikielisen esiopetuksen paikat, vanhemmat pitivät arvontaa epätasa-arvoisena valintamenetelmänä. Sen sijaan oppimisvalmiuksia testaavaa pääsykoetta koulunsa aloittavilla pidettiin hyvänä, koska sen avulla ohjelmaan valikoituivat lapset, jotka kykenevät keskittymään ja toimimaan ohjeiden mukaan erityisesti alkuopetuksen haasteellisessa ympäristössä.

Alakoulun oppilas kertoi haastattelussa kaksikielisen opetuksen tuntuneen aluksi hämmentävältä mutta muuttuneen vähitellen luontevaksi. Oppilailta kysyttiin tapauskuntahaastatteluissa myös, kenelle kaksikielinen opetus sopii tai ei

sovi. Oppilaiden mielestä kaksikielinen opetus sopii sellaisille, joilla on motivaatiota oppia kieltä ja uskallusta käyttää sitä, kuten eräs oppilas asian ilmaisi:

Ehkä semmoisille, jotka on valmiita opettelemaan sitä, ettei vaan jää sinne hiljaa luokkaan istumaan. (Oppilas)

Lisäksi oppilaat kertoivat, että olisi hyvä, jos pystyy sisäistämään asioita helposti ja jos on mahdollisuuksia käyttää kieltä myös koulun ulkopuolella. He kokivat hyödylliseksi lisäksi sen, että vanhemmat osasivat kohdekieltä ja pystyivät tukemaan lastaan sen oppimisessa.

Kyselyvastausten mukaan *muuta laajamittaista ja suppeampaa kaksikielistä toimintaa oli tarjolla myös maahanmuuttajataustaisille lapsille*. Suppeamman kaksikielisen toiminnan osalta lähes kaikki kunnat vastasivat, että toimintaa tarjotaan maahanmuuttajataustaisille lapsille samassa määrin kuin muillekin lapsille. Muun laajamittaisen kaksikielisen toiminnan osalta noin puolet vastaajista ilmoitti, että toimintaa tarjotaan maahanmuuttajataustaisille lapsille samassa määrin kuin muillekin lapsille, mutta noin kolmannes vastasi, että sitä ei tarjota heille lainkaan. Tapauskuntahaastattelussa korostettiin, että lähtökohdat ovat kaikille samat, mutta pääsykokeiden kielitesteissä arvioitiin kuitenkin lasten kielellisiä valmiuksia pääosin suomen kielellä. Tasa-arvon lisäämiseksi ainakin yhdessä laajamittaista englanninkielistä opetusta tarjoavassa koulussa oli alettu lisäksi järjestämään testejä myös englannin kielellä hakijoille, joiden suomen kielen taito ei riittänyt suomenkielisestä pääsykokeesta suoriutumiseen.

5.3 Toimintaa ohjaavat, tukevat ja vaikeuttavat seikat

Tässä luvussa tarkastellaan ensin, miten kaksikieliseen toimintaan liittyvä päätöksenteko ilmenee selvityksen aineistoissa. Sen jälkeen toimintaa tukevia tekijöitä tarkastellaan sekä eri haastateltujen henkilöiden näkökulmista että valtionavustusten vaikutuksen kautta. Lisäksi tuodaan esille toiminnan haasteita.

5.3.1 Kaksikielisen toiminnan järjestämistä koskeva päätöksenteko ja perustelut

Tapauskunnissa tehdyissä haastatteluista ilmeni, että *aloite kaksikieliseen toimintaan on eri kunnissa tullut eri tahoilta*. Aloitteentekijöinä ovat olleet esimerkiksi vanhemmat, opettajat tai kuntatason päättäjät. Yhdessä tapauksessa aloite oli tullut jopa valtakunnan politiikan ja kansainvälisen liike-elämän tasolta. Perusteluna toiminnan aloittamiselle oli muun muassa vanhempien toivomus monipuolisemmasta kielten opetuksesta, yksittäisen opettajan innostus, kielitaidon lisäämisen tarve yhteiskunnassa tai kunnan halu profiloitua kansainvälisenä tai kaksi-/monikielisenä kuntana. Suppeamman kaksikielisen toiminnan aloittamisen perusteluna nostettiin myös useassa tapauskunnassa esille valtionavustuksen antama mahdollisuus aloittaa toiminta. Toiminta on voinut alkaa pieni-

muotoisena kokeiluna tai kerhotoimintana, josta se on joissakin tapauksissa laajentunut tavoitteellisemmaksi kaksikieliseksi toiminnaksi. Kohdekielen valintaa perusteltiin usein käytännön syillä kuten sillä, että koulussa oli kieltä osaava opettaja tai että kunnassa järjestettiin jo varhaiskasvatusta kyseisellä kielellä ja toiminnan haluttiin jatkuvan koulussa.

Myös *toiminnan jatkuminen oli eri kunnissa riippuvaista eri tahoista*. Joissakin kunnissa *kuntapäätäjät* olivat vahvasti ajaneet toimintaa eteenpäin. Vaikka toiminta oli usein käynnistynyt joidenkin yksittäisten henkilöiden aloitteesta, ilman opetuksenjärjestäjän tukea ja rahoitusta eivät toteutukset olisi päässeet alkuun ja pystyneet jatkumaan. Toisissa kunnissa taas *vanhempien* aktiivisuus oli ollut välttämätöntä toiminnan jatkuvuuden takaamiseksi. Joissakin haastatteluissa kerrottiin kaksikielisen opetuksen olleen veitsenterällä lähes vuosittain ennen vakiintumista ja vanhempien vaikuttaneen suuresti toiminnan jatkumiseen. Paikalliset opetussuunnitelmat ohjasivat toimintaa tavoitteellisesti ja tukivat jatkuvuutta, mutta paikalliset ja tilanteiset resurssit vaikuttivat kuitenkin jossain määrin tarjonnan määrään ja esimerkiksi siihen, missä oppiaineissa opetusta annettiin kohdekielellä. Kaksikielinen toiminta saattoi vaihdella suppeamman ja muun laajamittaisen rajamailla riippuen resursseista, jolloin varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmien perusteiden prosenttilukuja pidettiin keinotekoisina.

Kyselyvastausten (kysymykset 49 ja 85, ks. liite 1) mukaan *tarvekartoituksia tai palautekyselyitä kaksikielisestä varhaiskasvatuksesta ja opetuksesta oli tehty useammin laajamittaista kaksikielistä toimintaa järjestävissä kunnissa kuin suppeampaa kaksikielistä toimintaa järjestävissä kunnissa*. Muuta laajamittaista kaksikielistä toimintaa järjestävistä kunnista yli 60 %:ssa vastattiin, että tarvekartoituksia tai palautekyselyjä oli tehty, kun taas suppeamman kaksikielisen toiminnan osalta näin oli vain noin 15 %:ssa toimintaa järjestävistä kunnista. Muuta laajamittaista kaksikielistä toimintaa järjestävissä kunnissa tarjonta perustui näin ollen usein todettuun tarpeeseen, kun taas suppeamman kaksikielisen toiminnan aloittaminen saattoi olla esimerkiksi ulkopuolisen rahoituksen tai yksittäisten aktiivisten henkilöiden liikkeelle panemaa tai kokeiluluontoista toimintaa. Suuri osa suppeammasta kaksikielisestä toiminnasta olikin verrattain uutta ja monessa tapauksessa hankerahoituksesta riippuvaa (ks. luvut 5.1 ja 5.3.3).

Toiminnan järjestämisen ja siihen osallistumisen näkökulmista kaksikielinen varhaiskasvatus ja opetus näyttivät olevan *merkityksellistä monella tavoin ja eri tasoilla*. Oppijoiden kohdalla kohdekielen varhainen opiskelu, kielen luonteva oppiminen ja rohkea käyttö, oma innostus kielestä sekä myönteiset oppimiskokemukset tuotiin esille useissa haastatteluissa:

Kun sen aloittaa hyvin varhain sen kielen opiskelun tai sen kielessä kylpemisen niin se tarttuu se kieli niinku hirveän helposti ja se tulee vähän niinku itsestään [...] ja sitten tulee se rohkeus siihen puhumiseen ja ei arastele ollenkaan niinku ottaa kontaktia vieraalla kielellä. (Vanhempi)

Lapset on ihan hirveän innostuneita [...] niillä vahvistuu semmonen itsetunto ja semmonen käsitys itsestensä oppijana [...] lapsille ei oo semmosia tavoitteita, oppimistavoitteita, vaan enemmän se tavoite on se myönteinen kokemus. (Opettaja)

Lisäksi kaksikielisen opetuksen kerrottiin lisäävän ymmärrystä monikielisestä yhteiskunnastamme ja antavan laajan kuvan kielitaidosta. Vielä syvemmin kaksikielinen opetus oli vaikuttanut kieliryhmien välisiin asenteisiin kaksikielisessä kunnassa, mikä tuli ilmi oppilashaastattelussa:

Det är liksom som om de sku ha blivi en mur imellan, att här e svenska, här e finska [...] men sen nu när vi börjar va tillsammans så e det som om man sku spräcka den där muren. (Oppilas)

[On niinku muuri olis tullu siihen väliin, että tässä on ruotsi, tässä on suomi [...] mutta sitten nyt kun aletaan olemaan yhdessä niin on niinkun muuri murtuisi.]

Muutamassa haastattelussa nostettiin jopa esille kielten oppimisen kognitiivisia toimintoja edistävä vaikutus. Muu laajamittainen kaksikielinen toiminta nähtiin myös hyvänä vaihtoehtona monikielisille perheille, kuten paluumuuttajille, ulkomaalaistaustaisille perheille ja adoptiolapsille.

Oppilaiden esittämät kohdekielen osaamisen hyödyt olivat käytännönläheisiä. Oppilaat mainitsivat haastatteluissa esimerkiksi, että kieltä voi käyttää matkustaessa ja tulevaisuudessa työelämässä ja että kielen osaaminen mahdollistaa kommunikoinnin kohdekieltä puhuvien sukulaisten kanssa. Yhdessä oppilashaastattelussa tuli myös esille, että kaksikielisessä opetuksessa on hyvää myös se, että äidinkieltä tuetaan.

Kaksikielisessä kunnassa mainittiin vastavuoroisen toiminnan kahdella kielellä olevan erityisen merkityksellistä myös opettajille, koska se antoi mahdollisuuden yhteistyöhön toisen kieliryhmän opettajien kanssa, joiden kanssa he eivät muuten olisi tekemisissä. Opetuksen järjestäjän näkökulmasta kaksikielinen opetus nähtiin kunnan imagoa kehittäväenä ja palvelutarjontaa lisääväenä vetovoimatekijänä. Kaksikielisen kunnan identiteetin vahvistumisen ja näkymisen ulkopuolisille kerrottiin myös liittyvän kaksikielisen opetuksen järjestämiseen.

5.3.2 Aktiiviset toimijat ja toimintaa edistävät tahot

Kyselyssä (kysymykset 53–55 muun laajamittaisen ja 89–91 suppeamman toiminnan osalta, ks. liite 1) tiedusteltiin, ketkä ovat kunnassa aktiivisia toimijoita kaksikielisessä toiminnassa. Lisäksi joissakin tapauskuntahaastatteluissa käsiteltiin toimijoiden näkemyksiä asiasta. Yleisesti voi todeta, että *toimintaa tukivat hyvin monet tahot ja henkilöt eri toiminnan ja päätöksenteon tasoilla.*

Kunnille suunnatussa kyselyssä aktiivisina toimijoina mainittiin useimmiten sekä muun laajamittaisen että suppeamman kaksikielisen toiminnan osalta *kunta*. Kuntatason toimijoista mainittiin erikseen palvelupäällikkö, kunnan luottamusmiehet, kaupungin viranhaltijat sekä sivistys- ja koulutoimi. Myös kaksikielistä toimintaa järjestävät *koulut ja yksiköt, niiden opettajat ja henkilökunta* sekä toimintaan osallistuvien lasten *vanhemmat* mainittiin useissa kyselyvastauksissa. Muita aktiivisia toimijoita olivat kyselyvastausten mukaan esimerkiksi yksityiset palveluntuottajat, yhdistykset, säätiöt, ulkopuoliset toimijat ja valtio, jossa kohdekieltä puhutaan. Yhden vastaajan mukaan kaksikielisen perusopetuksen alkuvaiheessa tukea oli saatu myös maakuntaliitolta.

Myös useassa haastattelussa tukijana mainittiin kunta sekä sen kautta saadut taloudelliset resurssit. Tässä yhteydessä myös *valtionavustusten* merkitys tuli selkeästi esille (ks. luvut 5.3.1 ja 5.3.3). Tämän lisäksi haastatteluissa tuotiin esille erityisesti yksittäiset toimijat, opettajat sekä vanhemmat. Opettajat tulivat esille paitsi toiminnan toteuttajina, myös sen aktiivisina kehittäjinä. Aktiivisuus koski kouluttautumista, opetussuunnitelmatyötä sekä materiaalien valmistusta ja hankintaa, mutta ulottui myös yhteydenpitoon kollegoiden kanssa ja pedagogiikan kehittämiseen. Eräässä kunnassa toiminta oli alkanut vanhempien aloitteesta, mutta se jatkui opetuksenjärjestäjän tarjoamien resurssien varassa, jolloin vanhempien toiminnan ei enää tarvinnut olla yhtä aktiivista kuin alussa. Sekä kyselyn vastauksissa että haastatteluissa mainittiin myönteisessä valossa myös *yhteistyö eri koulutusasteiden välillä* ja toimivat jatkumot varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alakoulun sekä alakoulun ja yläkoulun välillä. Alakoulujen kerrottiin usein tukevan muita kaksikielisen toiminnan asteita.

5.3.3 Valtionavustuksen vaikutus

Useat kaksikielistä toimintaa tarjoavat kunnat olivat saaneet valtionavustusta. Taulukosta 9 ilmenee, kuinka moni muuta laajamittaista tai suppeampaa kaksikielistä toimintaa tarjoava kunta oli saanut valtionavustusta. Taulukossa on eritelty valtionavustus kielikylpytoiminnan laajentamiseen vuosina 2015–2017 ja kärkihankerahoitus kielenopetusta koskevaa kokeilua opetuksen varhentamista, lisäämistä ja kehittämistä varten vuonna 2017. Kielikylpytoiminnan laajentamisavustusta kaikkiaan saaneista 45 kunnasta kyselyyn vastasi 38 kuntaa eli noin 84 %.

TAULUKKO 9 Kyselyyn vastanneille kunnille myönnetyt valtionavustukset.

	Kielikylpytoiminnan laajentamisavustus	Kärkihankerahoitus
<i>Kaikki kunnat (n=193)</i>	20 % (38 kuntaa)	18 % (34 kuntaa)
<i>Muu laajamittainen (n= 14)</i>	79 % (11 kuntaa)	7 % (1 kunta)
<i>Suppeampi (n=33)</i>	55 % (18 kuntaa)	24 % (8 kuntaa)

Kuntien kyselyvastauksista (kysymykset 10 ja 11, ks. liite 1) ilmeni, että *valtionavustus oli vaikuttanut erityisesti muun laajamittaisen kaksikielisen perusopetuksen sekä suppeamman kaksikielisen esi- ja perusopetuksen lisääntymiseen.* Yli 60 %:ssa valtionavustusta saaneista kunnista arvioitiin avustuksen vaikuttaneen muun laajamittaisen ja suppeamman kaksikielisen opetuksen kasvuun näillä koulutusasteilla. Varhaiskasvatuksessa valtionavustuksen vaikutus näkyi enemmän suppeammassa kuin muussa laajamittaisessa kaksikielisessä toiminnassa. Yli 40 %:ssa valtionavustusta saaneista kunnista arvioitiin avustuksen vaikuttaneen suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen kasvuun. Muun laajamittaisen kaksikielisen varhaiskasvatuksen osalta vain hieman yli 10 % ja muun laajamittaisen kaksikielisen esiopetuksen osalta noin neljännes valtionavustusta saa-

neista kunnista oli ilmoittanut avustuksen vaikuttaneen toiminnan kasvuun. Noin neljännes näistä kunnista oli tosin vastannut ”en osaa sanoa”.

Myös haastatteluaineistossa ilmeni valtionavun tärkeys erityisesti suppeamman kaksikielisen toiminnan järjestämisessä. Useimmissa suppeampaa kaksikielistä toimintaa tarjoavissa tapauskunnissa painotettiin, että toimintaa ei olisi ollut mahdollista aloittaa ilman valtionavustusta:

Mä koen että jos ei olis tullu tämmöstä boostia, niin tämä ei olis ikinä ollu mahdollista [...] se oli semmonen sytytys, että ilman tavallaan valtiollisia toimia ei me sitten me kentällä olijat oltais saatu rohkaisua ja resursseja. (Opettaja)

Tää hankeraha on ollu ihan äärimmäisen tärkeä meille [...] ihan omilla koulun rahoilla niin me ei oltais koskaan pystytty sitä tekemään (rahoittamaan kielirikasteisen opetuksen opettajien täydennyskoulutusta) [...] se on ollut aivan niinku ehdoton tuki. (Apulaisrehtori)

Joissakin tapauskunnissa toiminnan jatkuminen oli myös riippuvainen lisärahoituksesta, kun taas toisissa toiminta oli jo saatu vakiintumaan niin, että sen uskottiin jatkuvan, vaikka valtionavustus loppuisi. Valtionavun kerrottiin tuovan turvaa, joka antoi rohkeutta kokeilla uusia toimintamuotoja. Vakiintunut muu laajamittainen kaksikielinen toiminta ei ollut samalla tavalla riippuvaista valtionavustuksesta, mutta se oli selvästi hyötynyt siitä opetuksen kehittämisen kannalta. Kuitenkin myös muuhun laajamittaiseen kaksikieliseen toimintaan kaivattiin säännöllistä tukea. Sekä muuta laajamittaista että suppeampaa kaksikielistä toimintaa järjestävissä kunnissa valtionavustusta oli käytetty muun muassa opettajien täydennyskoulutukseen ja tutustumiskäynteihin, kohdekielillä opettavan opettajan palkkakustannuksiin, sijaisten palkkaamiseen ja materiaalikustannuksiin. Vanhemmat olivat paremmin tietoisia valtionavustuksesta suppeampaa kaksikielistä toimintaa järjestävissä tapauskunnissa, kun taas muussa laajamittaisessa kaksikielisessä toiminnassa vanhemmilla oli asiasta vähemmän tietoa (vrt. Sjöberg ym. 2018: 52).

5.3.4 Kaksikielisen toiminnan haasteet

Kaksikielistä toimintaa estäviä tai vaikeuttavia seikkoja tiedusteltiin kyselyn kysymyksellä 56 muun laajamittaisen kaksikielisen toiminnan osalta sekä kysymyksellä 92 suppeamman kaksikielisen toiminnan osalta, ks. liite 1. Lisäksi toiminnan haasteista kysyttiin eri toimijoilta haastatteluissa.

Useissa yhteyksissä tuli esille *resurssien puute, joista erityisesti mainittiin taloudelliset tekijät*. Kuntatalouteen kytkeytyivät myös kyselyvastauksissa mainitut *maantieteelliset esteet*, kuten pitkät välimatkat ja niistä aiheutuva oppilaskuljetusten tarve sekä pienet ryhmäkoot. Vakiintuneen muun laajamittaisen kaksikielisen opetuksen osalta eräässä tapauskuntahaastattelussa tuli esille valtionavun suuri merkitys toiminnalle, mutta sen osalta hankaluutena pidettiin ”jatkuvaa hakurumbaa”, *rahoituksen jatkuvuuden puutetta* sekä kouluille epäsojovia haku-aikoja, jotka vaikeuttivat toiminnan suunnittelua. Kysynnän tai haasteellisesta kaksikielisestä toiminnasta johtuvan ”sopivien oppilaiden” puutteen vastakoh-

tana tuotiin haasteena esille myös *tarjontaa suurempi kysyntä* ja siitä seuraava oppilasvalinta.

Toiminnan jatkuvuudesta kannettiin huolta useassa kunnassa (ks. luku 5.3.3). Jatkuvuus koski sekä toiminnan järjestämistä yleensä että toiminnan jatkumoa eri koulutusasteilla. Kyselyssä tuli esille haasteellinen siirtymä varhaiskasvatuksesta opetukseen, kun eräässä haastattelussa taas opettaja kuvasi alakoulun ja yläkoulun nivelvaiheessa tapahtuvaa toimintakulttuurin muutosta:

Meillä on hieman, tai aika paljonkin erilainen tapa jäsentää kaksikielistä opetusta. (Opettaja)

Kyseessä olevassa tapaukskunnassa kohdekieltä käytettiin huomattavasti enemmän alakoulussa kuin yläkoulussa, jossa kohdekielinen opetus eri oppiaineissa sitoutui opettajaresurseihin. Yläkoulussa rekrytointitilannetta saattoi opettajanäkökulmasta hankaloittaa myös kannustusliisien poistuminen opettajilta, jotka alkoivat antaa kaksikielistä opetusta päätöksen jälkeen:

Yläkoulun puolella ei kai siihen nykyisistä opettajista hirveesti kannustetakaan, päätös tuli että mitään kielilisiä ei esimerkiksi makseta...et ei se tosin hirveesti kannusta opettajia kouluttautumaankaan. (Opettaja)

Pätevien ja kelpoisten varhaiskasvattajien sekä opettajien puute mainittiin useiden kuntien kyselyvastauksissa. Muita opettajiin liittyviä haasteita oli opettajien vaihtuvuus sekä kulttuurieroista aiheutuvat ongelmat vieraskielisten opettajien kohdalla. Haastateltujen opettajien huolenaiheena puolestaan oli yleisimmin *sopivan opetusmateriaalin puute* (ks. Bovellan 2014; Sjöberg ym. 2018: 52), *koulutusmahdollisuuksien vähäisyys sekä ajan löytyminen yhteistyölle ja suunnittelulle*. Vaikka uuden opetussuunnitelman laatiminen oli ollut monessa kunnassa haastavaa ja aikaa vievää, oli se kuitenkin sujunut ryhmätyönä ja ollut toisaalta joillekin myös positiivinen kokemus.

Yleisimpänä haasteena oppilaat mainitsivat kohdekielen ja äidinkielen erillaisuudesta johtuvat oppimisen haasteet. Lisäksi yksi kohdekieltä äidinkieleenään puhuva oppilas kertoi erityisesti suomen kielen olevan vaikeaa. Toisessa oppilashaastattelussa haasteina mainittiin myös kunnan muissa haastatteluissa esille tulleet opettajien vaihtuvuus ja materiaalin puute. Osa oppilaista piti haasteena kohdekieltä äidinkielenään puhuvaa opettajaa, joka ei osannut oppilaiden äidinkieltä. Natiiviopettajan vaikeus ymmärtää suomen kieltä ja kulttuuria tuli esille myös toisessa kunnassa tehdyssä vanhempien haastattelussa. Kaksikielisen opetuksen kognitiivinen haaste myös hyvin suoriutuville oppilaille koulupolun alussa tuli esille myös vanhemman kuvaamana haastattelussa:

Koko ajan kuuntelet, yrität pinnistellä ja ymmärtää, et aina välttämättä ymmärrä ohjeita ja sit kuitenkin oletetaan, että sun hommat sujuu, kaveriltakaan ei oikein vois kysyä eikä sais puhua eikä pölistä ja sit et oikein ymmärrä, et tiedä mitä teet. (Huoltaja)

Alla olevaan taulukkoon on koottu muuta laajamittaista ja suppeampaa kaksikielistä toimintaa tukevia ja estäviä seikkoja eri toimijoiden näkökulmasta taupauskuntahaastattelujen ja kyselyaineiston pohjalta.

TAULUKKO 10 Tukevia tekijöitä ja haasteita muussa laajamittaisessa ja suppeammassa kaksikielisessä toiminnassa.

	Tukevia tekijöitä	Haasteita
<i>Talouteen liittyviä</i>	<ul style="list-style-type: none"> - valtionapu - kunta 	<ul style="list-style-type: none"> - rahoituksen epävarmuus - kuntatalouden haasteet - pienet ryhmäkoot
<i>Materiaaleihin liittyviä</i>		<ul style="list-style-type: none"> - väliaikaiset tilat - puutteelliset oppimateriaalit - ajan puute
<i>Opetuksen järjestämiseen liittyviä</i>	<ul style="list-style-type: none"> - yhteiset tapaamiset eri koulutusasteiden välillä 	<ul style="list-style-type: none"> - lukujärjestysten yhteensovittamisen haasteet - huoli toiminnan jatkumisesta - jatkumot
<i>Henkilöihin liittyviä</i>	<ul style="list-style-type: none"> - virkamiesten ja päättäjien tuki - innostuneet ja kielitaitoiset opettajat - aktiiviset vanhemmat - valikoitu oppilasaines - hyvä tiedonkulku nivelvaiheissa 	<ul style="list-style-type: none"> - eritasoiset oppilaat - opettajankoulutuksen puute - pätevien opettajien puute - opettajien vaihtuvuus - koulun ulkopuoliset opettajat: integrointi koulun muuhun toimintaan - natiiviopettajat: erot kulttuuritaustassa, pedagogiikassa ja pätevyudessa - asenteet kieliryhmiä kohtaan
<i>Sijaintiin liittyviä</i>		<ul style="list-style-type: none"> - pitkät välimatkat, koulukuljetukset

5.4 Opettajien rekrytointi ja koulutustarpeet

Seuraavaksi tarkastellaan opettajien rekrytointia muuhun laajamittaiseen ja suppeampaan kaksikieliseen varhaiskasvatukseen ja opetukseen sekä vastaajien tyytyväisyyttä heidän ammattitaitoonsa eri koulutusasteilla. Lisäksi selvitetään kunnan työntekijöiden osallistumista täydennyskoulutukseen ja heidän koulutustarpeitaan.

5.4.1 Rekrytointi varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen

Kyselyn kysymyksissä 70, 71, 106 ja 107 (ks. liite 1) tiedusteltiin, mitkä kriteerit ovat tärkeitä kaksikielistä opetusta antavien lastentarhanopettajien ja esiopetuksen opettajien rekrytoinnissa. Sekä muussa laajamittaisessa että suppeammassa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa selkeästi *tärkein rekrytoinnin kriteeri oli lastentarhanopettajan/esiopetuksen opettajan kelpoisuus*. Yli puolet vastaajista oli sitä mieltä, että tämä on erittäin tärkeää. Lisäksi *melko tärkeä*

keänä laajamittaisessa kaksikielisessä toiminnassa pidettiin työkokemusta kielikylyvyssä tai muussa kaksikielisessä opetuksessa. Muut rekrytoinnin kriteerit vaikuttavat näillä asteilla kyselyvastausten mukaan vähemmän tärkeiltä. On kuitenkin huomattava, että useiden rekrytointikriteerien osalta hajonta oli suurta, mikä vaikeuttaa yleistysten tekoa.

Alla olevassa taulukossa 11 on esitetty eri rekrytointikriteerien tärkeys muussa laajamittaisessa ja suppeammassa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Kyselyssä vastaajat saivat jokaisen taulukossa olevan kriteerin kohdalla valita, oliko kriteeri erittäin tärkeä, melko tärkeä tai ei lainkaan tärkeä. Vastausvaihtoehtoina oli myös ”ei osaa sanoa” (EOS) ja ”ei koske kuntaa”, mikä vaihtoehto on jätetty tarkastelusta pois. Taulukosta ilmenevät eri taustaväreillä vaihtoehdot, jotka jokaisen kriteerin kohdalla ovat saaneet eniten vastauksia. Jos jokin vaihtoehto on saanut yhtä monta vastausta, taulukkoon on laitettu molemmat. Tämä yleistää vastauksia, joten on tärkeää huomioida, että kuntien vastauksissa oli myös paljon paikallisia eroja. Esimerkiksi kaksi vastaajaa pitää kielitutkinnolla tai -testillä osoitettua kielitaitoa erittäin tärkeänä, vaikka yleisesti näin ei ole. Taulukossa on tähdellä (*) merkitty rekrytointikriteerit, joiden osalta hajonta oli suuri ja puolet tai yli puolet vastaajista oli vastannut toisin kuin taulukkoon merkityn vaihtoehdon mukaisesti.

TAULUKKO 11 Rekrytointikriteerien tärkeys muussa laajamittaisessa ja suppeammassa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.

	Varhaiskasvatus		Esiopetus	
	<i>Laajamittainen</i>	<i>Suppea</i>	<i>Laajamittainen</i>	<i>Suppea</i>
Vähintään aineopinnot (noin 60 op) opetuskielissä	Ei lainkaan tärkeä*	Ei lainkaan tärkeä/EOS	Ei lainkaan tärkeä*	Ei lainkaan tärkeä*
Kielitutkinnolla tai -testillä osoitettu kielitaito	Ei lainkaan tärkeä*	Ei lainkaan tärkeä*	Melko/ei lainkaan tärkeä	Ei lainkaan tärkeä/EOS
(Lähes) syntyperäisen kielitaito	Melko tärkeä*	EOS*	Melko/ei lainkaan tärkeä	Ei lainkaan tärkeä*
Työkokemus kielikylyvyssä tai muussa kaksikielisessä opetuksessa	Melko tärkeä	Melko tärkeä*	Melko tärkeä	Melko tärkeä*
Lastentarhan/esiopetuksen opettajan kelpoisuus	Erittäin tärkeä	Erittäin tärkeä	Erittäin tärkeä	Erittäin tärkeä
Kielikylypyopettajan pätevyys	Ei lainkaan tärkeä	EOS*	Ei lainkaan tärkeä*	Ei lainkaan tärkeä/EOS
Kielikylypydidaktiikan tai CLIL-pedagogiikan tuntemus	Melko/ei lainkaan tärkeä/EOS	Ei lainkaan tärkeä*	Melko tärkeä*	Ei lainkaan tärkeä*

Taulukosta 11 selviää, että ainoat selkeästi merkittävinä erottuvat rekrytointikriteerit varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen osalta olivat *opettajan kelpoisuus* sekä *muun laajamittaisen kaksikielisen toiminnan osalta työkokemus*.

Kysymyksissä 74 ja 110 (ks. liite 1) kysyttiin, pystytäänkö kunnissa rekrytoimaan näitä kriteerejä täyttäviä opettajia. Kyselyvastausten mukaan niin varhaiskasvatuksessa kuin esiopetuksessakaan rekrytoinnin tilanne ei ollut kovin hyvä. Valtaosa (noin puolet tai hieman alle puolet) vastaajista oli sitä mieltä, että he *pystyvät rekrytoimaan kriteerejä täyttäviä opettajia varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen vaihtelevasti*. Vain noin neljännes vastaajista oli sitä mieltä, että he pystyvät rekrytoimaan kriteerit täyttäviä opettajia kunnassaan. Rekrytoinnin haasteita muussa laajamittaisessa ja suppeammassa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa kohdattiin erikokoisissa kunnissa eri puolilla Suomea. Erityisen haasteellista opettajien rekrytointi oli ollut saamenkieliseen varhaiskasvatukseen, johon oli paikoin ollut vaikeuksia löytää edes epäpätevää henkilöstöä.

5.4.2 Rekrytointi perusopetukseen

Tärkeitä kriteereitä muuta laajamittaista ja suppeampaa kaksikielistä opetusta antavien alakoulun ja yläkoulun opettajien rekrytoinnissa tiedusteltiin kyselyn kysymyksissä 72, 73, 108 ja 109 (ks. liite 1). Kuten taulukosta 12 ilmenee, *perusopetuksessa pidettiin useita eri rekrytoinnin kriteereitä tärkeinä*. Kuten varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa, perusopetuksessa selkeästi *tärkein rekrytoinnin kriteeri oli sekä laajamittaisessa että suppeammassa kaksikielisessä perusopetuksessa alakoulun osalta luokanopettajan kelpoisuus ja yläkoulun osalta aineenopettajan kelpoisuus*. Noin puolet tai jopa yli puolet vastaajista piti tätä erittäin tärkeänä. Melko tärkeänä pidettiin työkokemusta kielikylyvyssä tai muussa kaksikielisessä opetuksessa. *Perusopetuksessa opettajien kielitaitoa pidettiin tärkeämpänä kuin varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa*. Myös kielikylypydidaktiikan tai CLIL-pedagogiikan tuntemuksen merkitys korostuu vain perusopetuksessa. Taulukossa olevien kriteerien lisäksi avovastauksissa tärkeänä rekrytoinnin kriteerinä mainittiin myös kiinnostus kieliä ja kielten opettamista kohtaan.

TAULUKKO 12 Rekrytointikriteerien tärkeys muussa laajamittaisessa ja suppeammassa kaksikielisessä perusopetuksessa.

	Alakoulu		Yläkoulu	
	<i>Laajamittainen</i>	<i>Suppea</i>	<i>Laajamittainen</i>	<i>Suppea</i>
Vähintään aineopinnot (noin 60 op) opetuskielessä	Melko tärkeä*	Melko tärkeä*	Erittäin/melko tärkeä	Melko tärkeä*
Kielitutkinnolla tai -testillä osoitettu kielitaito	Melko tärkeä*	Melko tärkeä*	Erittäin/melko tärkeä	EOS*
(Lähes) syntyperäisen kielitaito	Melko tärkeä	Ei lainkaan tärkeä*	Melko tärkeä	EOS*

Työkokemus kielikylyvyssä tai muussa kaksikielisessä opetuksessa	Melko tärkeä	Melko tärkeä	Melko tärkeä	Melko tärkeä
Luokan/aineenopettajan kelpoisuus	Erittäin tärkeä	Erittäin tärkeä	Erittäin tärkeä	Erittäin tärkeä
Kielikylypyopettajan pätevyys	Ei lainkaan tärkeä*	EOS*	Melko tärkeä	EOS*
Kielikylypydidaktiikan tai CLIL-pedagogiikan tuntemus	Erittäin tärkeä*	Melko tärkeä*	Erittäin tärkeä*	Melko tärkeä

Kyselyvastausten mukaan sekä muussa laajamittaisessa että suppeammassa kaksikielisessä toiminnassa *rekrytointitilanteen kerrottiin olevan paras alakoulussa*. Noin puolet kunnista, jotka järjestävät muuta laajamittaista kaksikielistä opetusta, ja hieman alle puolet suppeampaa kaksikielistä opetusta järjestävistä kunnista kertoi pystyvänsä rekrytoimaan kriteerit täyttäviä opettajia alakouluun. Yläkoulun osalta noin neljännes vastaajista kertoi pystyvänsä rekrytoimaan kriteerit täyttäviä opettajia laajamittaiseen kaksikieliseen opetukseen ja noin kolmannes suppeampaan kaksikieliseen opetukseen. Kunnat, jotka pystyivät rekrytoimaan kriteerit täyttäviä opettajia vaihtelevasti ala- ja yläkouluun, olivat pääosin suuria paikkakuntia eri puolilla Suomea.

Suurin osa kysymyksiin vastanneista ilmoitti rekrytointivoiAKEuksista huolimatta olevansa tyytyöisiä kaksikielistä opetusta antavien opettajien ammattitaitoon (kysymykset 75 ja 111, ks. liite 1). Perusteluiksi tälle mainittiin muun muassa opettajien ammattitaitoisuus, innostuneisuus ja halukkuus opetuksen kehittämiseen sekä vanhemmilta tullut positiivinen palaute.

Tapauskunnissa tehdyissä haastatteluissa tulivat esille kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen *opettajien monenlaiset koulutustaustat*. Yleisimmin haastatteluissa tärkeinä pidettiin pedagogista osaamista ja kielitaitoa, joita suurella osalla opettajista myös oli. Kielitaito oli joko opintojen kautta tai itse jollain muulla tavalla hankittua, lisäksi osa opettajista oli kohdekieltä äidinkielenään puhuvia. Kaksikieliseen opetukseen suuntautuneita opintoja oli vain muutamilla opettajista. Sekä pedagogisesti että kielitaidoltaan päteviä opettajia pystyttiin tapauskunnissa rekrytoimaan hyvin varsinkin alakoulun puolella, mutta joissakin haastatteluissa tuli esille rekrytinnin haasteellisuus varhaiskasvatuksessa ja yläkoulussa.

5.4.3 Opettajien koulutustarve

Kyselyllä selvitettiin myös, missä määrin kunnan työntekijät olivat osallistuneet kaksikielistä opetusta koskevaan täydennyskoulutukseen viimeisen viiden vuoden aikana (kysymykset 76 ja 112, ks. liite 1) ja onko kunnalla tarvetta järjestää kaksikielisen opetuksen opettajille täydennyskoulutusta (kysymykset 77 ja 113, ks. liite 1). Sekä muussa laajamittaisessa että suppeammassa kaksikielisessä

toiminnassa *useimmin täydennyskoulutukseen olivat osallistuneet alakoulun opettajat*. Yleisesti ottaen osallistuminen täydennyskoulutukseen oli kuitenkin valtaosalla kysymykseen vastanneilla *satunnaista kaikissa henkilöstöryhmissä* (rehtorit/päivähoitoyksiköiden johtajat ja opettajat/varhaiskasvattajat kaikilla koulutusasteilla).

Täydennyskoulutuksen tarpeesta muuta laajamittaista kaksikielistä toimintaa tarjoavissa kunnissa oli joko vastattu, että täydennyskoulutukselle on tarvetta, tai "en osaa sanoa", kun taas *valtaosa suppeampaa kaksikielistä toimintaa järjestävistä kunnista oli sitä mieltä, että täydennyskoulutukselle on tarvetta*. Perustelut täydennyskoulutuksen tarpeelle vaihtelivat eri kunnissa. Syiksi mainittiin esimerkiksi jatkuva tietojen ja taitojen kehittäminen, opettajien verkostoituminen, koulutuksen vähäisyys, opetussuunnitelmauudistus ja se, että kaksikielinen toiminta oli uutta paikkakunnalla.

Opettajien omia näkemyksiä koulutustarpeista kuultiin haastatteluissa, joihin osallistui yhteensä 18 opettajaa viidestä kunnasta. Voi olettaa, että esille tulleet asiat kuvasivat osittain paikallisia tarpeita ja valtakunnallisesti koulutustarpeet ovat vielä laajempia. Opettajien näkökulmasta koulutustarpeet olivat paljon monimuotoisempia kuin vain pätevöitymisen hankkiminen. Kaikissa tapauskunnissa tehdyissä opettajahaastatteluissa toivottiin kaksikielisen opetuksen *metodeihin* liittyvää ja *työkaluja tarjoavaa* täydennyskoulutusta, minkä lisäksi joissakin kunnissa oli tarvetta opettajien *kielikoulutukselle*. Erityisesti kaivattiin *hyvien käytänteiden jakamista, vertaisoppimista sekä vierailuja* toisiin kouluihin ja toisten opettajien oppitunneille. Kouluilla oli hyvin toimivia kansainvälisiä kontakteja ja osa haastatelluista opettajista oli kouluttautunutkin ulkomailla, mutta ajan ja tilaisuuden löytäminen työn kehittämiseen omien kollegoiden kanssa saattoi olla arjen kiireessä haasteellista. Lisäksi kaivattiin *toimivia tapoja jakaa opetusmateriaaleja*. Haastatteluissa tuli myös esille painokkaasti valtakunnallinen yhteistyö ja erityisesti *koordinoinnin tarve*. Toisaalta koulutustarpeiden yksilöllisyyttä kuvaa kokeneen opettajan toivomus "jostain korkealentoisemmasta" koulutuksesta ulkomailla, jonka tavoitteena olisi toiminnan kansainvälinen laatuvertailu (*benchmarking*) suomalaisesta näkökulmasta.

6 TULEVAISUUDENSUUNNITELMAT

Tässä luvussa käsitellään muun laajamittaisen ja suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen tulevaisuuden näkymiä Suomen kunnissa kyselyaineiston ja tapauskunnissa tehtyjen haastattelujen pohjalta. *Tulevaisuudensuunnitelmia tiedusteltiin kyselyssä kaikilta kunnilta* eli niin muuta laajamittaista ja suppeampaa kaksikielistä toimintaa jo tarjoavilta kunnilta kuin niiltäkin, jotka eivät tarjoa kumpaakaan näistä kaksikielisen toiminnan muodoista. Myös tapauskunnissa tehdyissä haastatteluissa kysyttiin eri toimijoilta heidän arvioitaan kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen tulevaisuudennäkymistä.

6.1 Arviot tarjonnan ja kysynnän muutoksista muuta laajamittaista ja/tai suppeampaa kaksikielistä toimintaa tarjoavissa kunnissa

Kuntien arvioita muun laajamittaisen ja suppeamman kaksikielisen toiminnan tarjonnan ja kysynnän muutoksista tulevaisuudessa tiedusteltiin kyselyn kysymyksissä 117, 118, 120 ja 121, ks. liite 1. *Tarjonnan arvioitiin kasvavan useimmiten suppeampaa kaksikielistä varhaiskasvatusta ja opetusta järjestävissä kunnissa* (ks. taulukko 13). Lähes puolessa suppeampaa kaksikielistä toimintaa järjestävistä kunnista arvioitiin suppeamman kaksikielisen toiminnan tarjonnan kasvavan tulevaisuudessa kaikilla asteilla. Missään näistä kunnista ei arvioitu suppeamman kaksikielisen toiminnan tarjonnan vähenevän; tosin noin kolmannes vastaajista valitsi vaihtoehdon "en osaa sanoa". *Muuta laajamittaista kaksikielistä toimintaa järjestävissä kunnissa* vain muutama vastaaja arvioi muun laajamittaisen kaksikielisen tarjonnan kasvavan kunnassaan ja *yli 60 % arvioi sen pysyvän samalla tasolla kaikilla koulutusasteilla*. Taulukossa 13 esitetään kyselytulokset tulevaisuuden tarjonnan arvioinneista tarkemmin varhaiskasvatuksen (VaKa), esiopetuksen (EsOp) sekä perusopetuksen (PeOp) osalta eriteltynä muun laajamittaisen ja suppeamman kaksikielisen toiminnan mukaan.

TAULUKKO 13 Tulevaisuuden tarjonta muuta laajamittaista ja suppeampaa kaksikielistä toimintaa tarjoavissa kunnissa.

	Muun laajamittaisen toiminnan tarjonta toimintaa järjestävissä kunnissa (n=14)			Suppeamman toiminnan tarjonta toimintaa järjestävissä kunnissa (n=33)		
	VaKa	EsOp	PeOp	VaKa	EsOp	PeOp
Kasvaa	14 %	21 %	21 %	49 %	46 %	46 %
Pysyy samana	64 %	64 %	64 %	30 %	24 %	24 %
Vähenee	7 %	7 %	7 %	0 %	0 %	0 %
EOS	14 %	7 %	7 %	21 %	30 %	30 %

Vastaajat arvioivat muun laajamittaisen ja suppeamman kaksikielisen toiminnan kysynnän kasvavan näissä kunnissa hieman enemmän kuin tarjonnan (vrt. taulukko 13 ja taulukko 14). *Kysynnän arvioitiin kasvavan useimmiten suppeampaa kaksikielistä toimintaa järjestävissä kunnissa.* Hieman yli puolet näistä kunnista arvioi kysynnän kasvavan tulevaisuudessa kaikilla koulutusasteilla, eikä kysynnän arvioitu vähenevän missään näistä kunnista. *Muun laajamittaisen kaksikielisen toiminnan kysynnän arvioitiin kasvavan toimintaa järjestävissä kunnissa eniten esi- ja perusopetuksen osalta, mutta valtaosassa kuntia kuitenkin pysyvänsä samana.*

TAULUKKO 14 Tulevaisuuden kysyntä muuta laajamittaista ja suppeampaa kaksikielistä toimintaa tarjoavissa kunnissa.

	Muun laajamittaisen toiminnan kysyntä toimintaa järjestävissä kunnissa (n=14)			Suppeamman toiminnan kysyntä toimintaa järjestävissä kunnissa (n=33)		
	VaKa	EsOp	PeOp	VaKa	EsOp	PeOp
Kasvaa	21 %	36 %	36 %	55 %	52 %	52 %
Pysyy samana	57 %	50 %	43 %	36 %	30 %	27 %
Vähenee	7 %	7 %	14 %	0 %	0 %	0 %
EOS	14 %	7 %	7 %	9 %	18 %	21 %

Myös tapauskunnissa tehdyissä haastatteluissa tulevaisuuden kaksikielisen toiminnan tarjonnan ja kysynnän suuntaviivat olivat samankaltaisia. Kaikissa laajamittaista kaksikielistä toimintaa tarjoavissa tapauskunnissa toiminta oli virkamiesten ja opettajien haastattelujen mukaan vakiintunutta, eikä suunnitelmassa ollut laajentaa sitä. Tosin vanhempien haastatteluissa tuli esille, että tarjonnan kasvua toivottiin:

Toivon niinku muiden perheiden puolesta ainakin että tää jatkuu ja laajenee [...] niin, tarve ei ainakaan vähene. (Vanhempi)

Vanhempien haastattelussa toisessa kunnassa ilmeni, että vanhemmilla oli ollut tärkeä rooli laajamittaisen kaksikielisen opetuksen säilymisessä kunnan koulusäästöjen uhatessa toimintaa. Suppeampaa kaksikielistä toimintaa tarjoavissa tapauskunnissa kaikki toivoivat toiminnan jatkumista, ja joissakin kunnissa uskottiin toiminnan jopa lisääntyvän. Hyväksi koetun toiminnan toivottiin vakiintuvan, jolloin se olisi mahdollista kirjata myös kunnan opetussuunnitelmaan. Tosin joissakin kunnissa rahoituksen loppuminen ja kuntatalouden haasteet

aiheuttivat huolta toiminnan jatkumisesta sekä laajamittaisen että suppeamman kaksikielisen toiminnan osalta (ks. luvut 5.3.3 ja 5.3.4).

Kyselyssä tiedusteltiin myös kuntien arvioita mahdollisista uusista tarjottavista kielistä muussa laajamittaisessa ja suppeammassa kaksikielisessä toiminnasta tulevaisuudessa (kysymykset 123, 124, 126, 127, 129 ja 130, ks. liite 1). *Eniten kasvua arvioitiin tapahtuvan suppeammassa englanninkielisessä varhaiskasvatuksessa.* Noin viidennes suppeampaa kaksikielistä toimintaa järjestävistä kunnista arvioi englanninkielisen suppeamman varhaiskasvatuksen lisääntyvän. Suppeammalla kaksikielisellä toiminnalla arvioitiin myös tulevaisuudessa olevan laajempi kielten kirjo: saksan-, venäjän-, ranskan-, ruotsin- ja espanjankielisen toiminnan ajateltiin yksittäisissä kunnissa lisääntyvän. Muina suppeamman kaksikielisen toiminnan kielinä tulevaisuudessa mainittiin suomi ja kiina. Muun laajamittaisen kaksikielisen toiminnan hienoista kasvua nähtiin toimintaa jo järjestävissä kunnissa tapahtuvan englannin kielen lisäksi suomen tai ruotsin kielissä varhaiskasvatuksessa sekä esiopetuksessa. *Suurin osa sekä muuta laajamittaista että suppeampaa kaksikielistä toimintaa järjestävistä kunnista ei kuitenkaan suunnitellut lisäävänsä kielitarjontaa.*

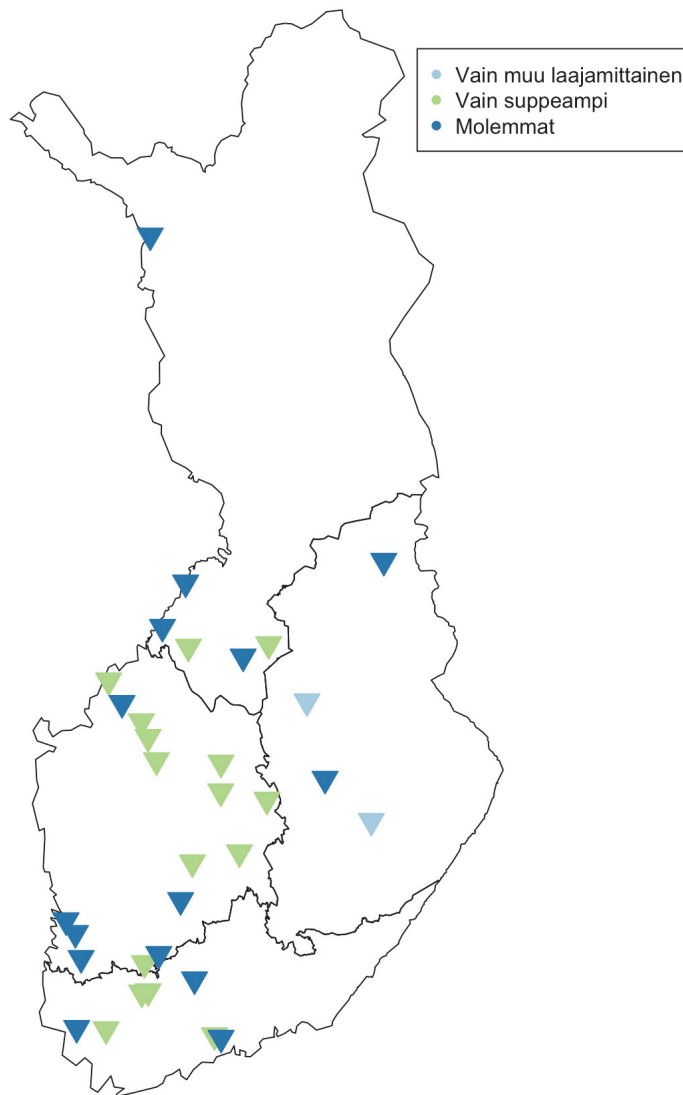
6.2 Arviot tarjonnan ja kysynnän muutoksista kunnissa, joissa ei tarjota muuta laajamittaista ja/tai suppeampaa kaksikielistä toimintaa

Kunnissa, joissa muuta laajamittaista ja/tai suppeampaa kaksikielistä toimintaa ei järjestetty (n=152), arvioitiin muun laajamittaisen ja suppeamman kaksikielisen toiminnan tarjonnan kasvua tulevaisuudessa varsin varovaisesti. Muun laajamittaisen kaksikielisen toiminnan tarjonnan arvioitiin kasvavan vain noin 10 %:ssa näistä kunnista ja suppeamman kaksikielisen toiminnan hieman alle 20 %:ssa (ks. taulukko 15). Valtaosassa kunnista, joissa ei tarjottu muuta laajamittaista tai suppeampaa kaksikielistä toimintaa, arvioitiin, ettei tällaista toimintaa tarjota tulevaisuudessakaan. Noin neljännes kunnista valitsi kuitenkin vaihtoehdon ”en osaa sanoa” tähän kysymykseen.

TAULUKKO 15 Tulevaisuuden tarjonta kunnissa, joissa ei ole muuta laajamittaista ja/tai suppeampaa kaksikielistä toimintaa (n=152).

	Muu laajamittainen toiminta			Suppeampi toiminta		
	VaKa	EsOp	PeOp	VaKa	EsOp	PeOp
Kasvaa	10 %	9 %	10 %	17 %	18 %	18 %
Pysyy samana	62 %	63 %	63 %	55 %	55 %	55 %
Vähenee	3 %	3 %	2 %	2 %	2 %	2 %
EOS	25 %	25 %	25 %	26 %	25 %	25 %

Alla olevassa kuviossa 16 on esitetty muun laajamittaisen ja/tai suppeamman kaksikielisen toiminnan tarjonnan kasvua tulevaisuudessa arvioivien kuntien maantieteellistä levinneisyyttä niiden kuntien osalta, jotka eivät kyselyn ajankohtana tarjoa tällaista toimintaa. Kuten kuvioista ilmenee, nämä kunnat sijaitsevat kaikkialla Suomessa, mutta suuri osa maan keskiosissa. Tarkasteltaessa kuntien kokoa ilmeni, että suurin osa toiminnan kasvua ennakoivista kunnista oli pieniä tai keskisuuria kuntia.

KUVIO 16 Muun laajamittaisen ja/tai suppeamman toiminnan tarjonnan kasvua tulevaisuudessa arvioivien kuntien (n=152) maantieteellinen levinneisyys.

Kuten muuta laajamittaista ja/tai suppeampaa kaksikielistä toimintaa jo järjestävissä kunnissa, myös niissä kunnissa, joissa ei kyselyn ajankohtana järjestetty tällaista toimintaa, *kysynnän arvioitiin tulevaisuudessa kasvavan hieman enemmän kuin tarjonnan*. Muun laajamittaisen kaksikielisen toiminnan kysynnän kasvua kaikilla koulutusasteilla arvioi noin 13 % kunnista ja suppeamman kaksikielisen toiminnan kysynnän kasvua hieman yli 20 % näistä kunnista (ks. taulukko 16).

Tosin noin neljännes oli vastannut ”ei osaa sanoa” myös tähän kysymykseen. Taulukosta 16 selviävät kysynnän kasvun arviot.

TAULUKKO 16 Tulevaisuuden kysyntä kunnissa, joissa ei ole muuta laajamittaista ja/ tai suppeampaa kaksikielistä toimintaa (n=152).

	Muun laajamittainen toiminta			Suppeampi toiminta		
	<i>VaKa</i>	<i>EsOp</i>	<i>PeOp</i>	<i>VaKa</i>	<i>EsOp</i>	<i>PeOp</i>
Kasvaa	13 %	13 %	14 %	24 %	24 %	22 %
Pysyy samana	58 %	59 %	58 %	49 %	50 %	51 %
Vähenee	4 %	4 %	4 %	4 %	4 %	4 %
EOS	25 %	24 %	24 %	23 %	22 %	23 %

Näistä kunnista harvalla oli suunnitelmissa lisätä muun laajamittaisen ja/ tai suppeamman kaksikielisen toiminnan tarjontaa uusilla kielillä tulevaisuudessa. Suurin osa (noin 90 % laajamittaisen osalta ja noin 80 % suppeamman osalta) oli vastannut, että suunnitelmissa ei ollut lisätä uusia kieliä. Kuten toimintaa jo tarjoavissa kunnissa, *eniten kasvua arvioitiin näissäkin kunnissa suppeamman englanninkielisen toiminnan osalta kaikilla asteilla*. Myös suppeamman ranskan-, saksan- ja venäjänkielisen perusopetuksen arvioitiin joissakin kunnissa lisääntyvän. Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä toiminnassa tarjonnan arvioitiin lisääntyvän ainoastaan englannin kielen osalta, ja tämänkin osalta vain muutamissa kunnissa. Osittain eri kunnat ilmoittivat mahdollisesti tarjoavansa uusia kieliä tulevaisuudessa kuin ne, jotka arvioivat tarjonnan kasvua yleensä. Tämä oli mahdollista, koska kysymyksiä tulevaisuuden tarjonnasta ja mahdollisesti siinä käytettävistä kielistä ei ollut yhdistetty kyselyssä. Vastausten ristiriita voi johtua useammasta syystä: siitä, miten vaikeaa tulevaisuutta on arvioida erityisesti, kun kaksikielisen toiminnan kenttä on muuttuva ja kirjava tai siitä, että kysymyksiin on ollut eri vastaajia.

7 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä selvityksessä on kartoitettu muun laajamittaisen sekä suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen nykytilannetta ja tulevaisuuden suunnitelmia Suomen kunnissa. Lisäksi on selvitetty kaksikieliseen varhaiskasvatukseen ja opetukseen valmistavan opettajankoulutuksen tilannetta ja opettajien koulutustarpeita. Päätuloksia tarkastellaan tässä yhteenvedossa suhteessa edelliseen kuntatason selvitykseen (Kangasvieri ym. 2012). Tulosten vertailu ei ole ongelmattonta, sillä edellisessä selvityksessä lähtökohtana oli jako kotimaisten kielten kielikylpyopetukseen ja vieraskieliseen opetukseen, kun taas tämä selvitys pohjautuu toiminnan jakamiseen uusien varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sekä esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden mukaan muuhun laajamittaiseen ja suppeampaan kaksikieliseen varhaiskasvatukseen ja opetukseen. Kotimaisten kielten kielikylpyä tarkastellaan eri selvityksessä (Sjöberg ym. 2018).

Muun laajamittaisen ja suppeamman kaksikielisen toiminnan tarjonta ja kysyntä. Edellisessä selvityksessä (Kangasvieri ym. 2012: 54) 17 kuntaa oli ilmoittanut tarjoavansa vieraskielistä opetusta, ja nyt yhteensä 41 kuntaa kertoi kyselyssä tarjoavansa muuta laajamittaista ja/tai suppeampaa kaksikielistä varhaiskasvatusta ja/tai opetusta. Kaksikielinen toiminta oli kyselyaineiston mukaan lisääntynyt kuudessa vuodessa erityisesti suppeamman kaksikielisen tarjonnan osalta (33 kuntaa). Sen sijaan muu laajamittainen kaksikielinen toiminta (14 kuntaa) oli melko vakiintunutta, kuten jo edellisessä raportissa todettiin (vrt. myös Sjöberg ym. 2018: 63). Eniten kaksikielinen toiminta oli lisääntynyt esiopetuksessa ja alakoulussa. Edellisessä selvityksessä (Kangasvieri ym. 2012: 54) kahdeksan kuntaa oli ilmoittanut tarjoavansa vieraskielistä opetusta esiopetuksessa ja seitsemän alakoulussa, nyt vastaavat luvut olivat 34 ja 35, kun lasketaan mukaan sekä muuta laajamittaista että suppeampaa kaksikielistä toimintaa järjestävät kunnat. Kuitenkin on huomioitava, että selvityksiin liittyvien kyselyiden erilaiset vastausprosentit vaikeuttavat vertailua.

Näitä kahta kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen muotoa järjestettiin tämän selvityksen mukaan ympäri Suomen, mutta noin puolet toiminnasta sijoittui kuitenkin maan eteläosiin. Muuta laajamittaista kaksikielistä toi-

mintaa tarjottiin eniten suurissa ja keskisuurissa kunnissa ja suppeampaa kaksikielistä toimintaa keskisuurissa ja pienissä kunnissa. Prosentuaalisesti toimintaa järjestettiin selkeästi enemmän kaksikielisissä kuin yksikielisissä kunnissa. Kaksikielinen toiminta ruotsinkielisissä varhaiskasvatus- ja opetustoimissa oli kuitenkin vähäistä. Sama havaittiin kielikylvyn osalta tehdyssä selvityksessä (Sjöberg ym. 2018: 62). Syyksi voi arvioida vähemmistökielen suojelun tarpeen. On kuitenkin otettava huomioon myös, että vastausprosentti oli alhaisempi sekä yksikielisissä ruotsinkielisissä kunnissa että kaksikielisissä kunnissa, joissa ruotsi oli vähemmistökieli.

Yleensä kysynnän kerrottiin vastaavan tarjontaa sekä muun laajamittaisen että suppeamman kaksikielisen toiminnan osalta, mutta molempien toimintojen kohdalla oli myös pääosin Etelä- ja Itä-Suomessa sijaitsevia kuntia, joissa kysyntää oli enemmän kuin tarjontaa. Viimeisen viiden vuoden aikana kysyntä oli kasvanut enemmän kuin tarjonta muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa, kun taas suppeammassa kaksikielisessä toiminnassa tarjonta oli kasvanut enemmän kuin kysyntä kaikilla koulutusasteilla. Tämä saattaa olla seurausta valtionavustusten kohdentumisesta erityisesti suppeampaa kaksikielistä toimintaa järjestäviin kokeiluluontoisiin hankkeisiin.

Kohdekielet. Sekä muussa laajamittaisessa että suppeammassa kaksikielisessä toiminnassa selkeästi eniten käytetty kohdekieli oli englanti, kuten jo edellisessä selvityksessä todettiin (ks. Kangasvieri ym. 2012: 55). Englannin ylivaltaan ja suureen kysyntään jo varhaiskasvatuksessa vaikuttavat paitsi haastattelussa esiin tulleet vanhempien ja koulun näkemykset englannin hyödyistä yksilön kansalaistaitona, myös esimerkiksi kansainvälistyvän työelämän ja talouden paineet saada Suomeen ulkomailta tulevia huippuosajia (Bäckgren 22.5.2017 ja Millä kielellä voi tulla Suomeen? 23.5.2017). Kuntien tulevaisuuden arvioissa selvisi myös, että kunnissa, joissa ei ole muuta laajamittaista ja/tai suppeampaa kaksikielistä toimintaa, ehkä aletaan tarjota toimintaa englannin kielellä, mutta ei muilla kielillä. Vieraan kielen opetuksen näkökulmasta varhainen englannin oppiminen asettuu vastakkain valtakunnallisen kielivarannon laajentamispyrkimyksen kanssa, jonka mukaisissa suosituksissa koulujen varhennettu kielenopetus toteutuisi muilla kielillä kuin englannilla (Pyykkö 2017).

Suppeampi ruotsinkielinen varhaiskasvatus ja esiopetus oli toiseksi yleisintä englanninkielisen toiminnan jälkeen. Muun laajamittaisen kaksikielisen toiminnan osalta myös saksa, ranska ja venäjä olivat vakiintuneita kohdekieliä, mutta niiden tarjonta oli vähäistä. Muut kielet, joilla toimintaa tarjottiin, olivat suomi, saame, espanja ja kiina. Muita kieliä kuin englantia tarjottiin pääosin suurissa kaupungeissa, joissa oli riittävä väestöpohja ja kysyntää tai kokeiluina ja kielisuihkutteluina, jolloin taustalla vaikutti ajatus monikielisyydestä ja kulttuurisen ymmärryksen rikastuttamisesta. Muiden kielten tarjonta saattoi lähteä ylhäältä käsin (kiina) tai tilanteisen opettajaresurssin virittämänä (espanja). Joidenkin kielten kohdalla tarjonnan lähtökohtana oli paikallinen tarve (ruotsi, suomi, saame).

Kaksikielinen toiminta ja siihen vaikuttavat seikat. Aloite muuhun laajamittaiseen ja suppeampaan kaksikieliseen toimintaan oli kunnissa tullut eri tahoilta, muun muassa vanhemmilta, opettajilta tai kuntatason päättäjiltä, ja myös toiminnan jatkuminen oli kunnissa riippuvaista samoista tahoista. Kaksikielisen toiminnan perusteluina tuotiin esille varhaisen kielenoppimisen hyötyjä: vieras kieli ”tarttuu”, kun sitä käytetään ja siihen suhtaudutaan innostuneesti. Myös oppimisen haasteellisuus koettiin myönteisenä kognitiivisen kehityksen takia eikä oppimisen vaikeuksia juuri kuvattu, vaikka erilaisten oppijoiden tuen tarve kaksikielisessä opetuksessa tuli esille.

Monet muuta laajamittaista ja/tai suppeampaa kaksikielistä toimintaa tarjoavat kunnat olivat saaneet valtionavustusta, ja useassa yhteydessä nostettiin esille valtionavustuksen merkitys toiminnan aloittamiselle, kehittämiseksi ja ylläpitämiseksi. Erityisen tärkeää valtionavustus oli ollut suppeamman kaksikielisen toiminnan aloittamiselle. Toimijat kertoivat olevansa innostuneita alkavasta toiminnasta, mutta samalla kannettiin huolta toiminnan jatkumisesta, jonka takasivat vain tasapainoinen kuntatalous, virkamiesten tuki ja onnistuneet rekrytoinnit. Toiminnan järjestämisessä aiheuttivat haasteita myös monenlaiset muut henkilöihin, maantieteellisiin olosuhteisiin, talouteen ja muihin materiaalsiin resursseihin liittyvät seikat. Kaksikielisen opetuksen jakautuminen maantieteellisesti epätasaisesti aiheutti vaikeuksia pitää yhteyttä toimijoiden kesken. Isoissa kunnissa oli toimivia tukiverkostoja ja koulutusta, mutta pienissä kunnissa kaivattiin valtakunnallista yhteistyötä ja sen koordinoitua. Paikalliset verkostot ja yhteisöt olivat tärkeitä jokapäiväisen toiminnan ja yhteisöllisyyden kannalta, mutta useilla toimijoilla oli myös kansainvälisiä verkostoja, jotka tukivat luontevasti kaksikielistä toimintaa. Vaikka kaksikielinen toiminta tuotiin esille useimmiten myönteisessä valossa, esittivät toimijat myös kritiikkiä. Huolena olivat resurssien puute, tarjontaa suuremmasta kysynnästä johtuva oppilasvalinta, vaihtuvat opettajat sekä heterogeeninen oppilasaines.

Huolimatta varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (VASU 2016), esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (ESIOPS 2014) ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (POPS 2014) aiempaa selkeämmästä ja seikkaperäisemmästä ohjeistuksesta kaksikielisen toiminnan järjestämiseksi kaikki kaksikielinen toiminta ei asetu luontevasti ohjaavissa dokumenteissa asetettuihin kehyksiin (ks. Sjöberg ym. 2018: 65). Kaksikielinen varhaiskasvatusta ja opetus Suomessa on monimuotoista ja paikallisesti joustavaa erityisesti suppeamman kaksikielisen toiminnan osalta. Kohdekielisen toiminnan määrä ja toteutustavat eri kunnissa poikkesivat toisistaan, mutta resurssien mukaista vaihtelua oli myös kuntien sisällä. Tätä monimuotoisuutta kuvastaa myös se, että kunnat käyttivät kyselyvastauksissaan kaksikielisestä toiminnastaan edelleen erilaisia nimityksiä (ks. myös Kangasvieri ym. 2012: 20), joista osa poikkesi uusien varhaiskasvatuksen ja opetuksen suunnitelmien perusteiden antamista suuntaviivoista. Usein paikallisista opetussuunnitelmista puuttui myös toiminnan kuvaus, joskin muuta laajamittaista kaksikielistä toimintaa oli kuvattu huomattavasti useammin ja tarkemmin paikallisissa suunnitelmissa kuin suppeampaa kaksikielistä toimintaa.

Toisinaan muun laajamittaisen ja suppeamman kaksikielisen toiminnan kuvauksissa saattoi kaikkua kielikylpymetodologian kaltainen tiukasti ennalta määritelty kaksikielisyys ja syntyperäisiin kielenpuhujiin liittyvä taustaideologia. Kuitenkin useat toimijat kertoivat joustavista kielikäytännöistä ja oppijälähtöisestä toiminnasta. Haastatteluissa ilmeni, että kaksikielisessä opetuksessa noudatetaan ensisijaisesti opetussuunnitelmia sekä mahdollisimman johdonmukaisesti yhteisiä ennalta sovittuja periaatteita ja tavoitteita. Yleisesti toimintaa leimasi realistinen, resurssien mukainen ja joustava arkijärjen käyttö esimerkiksi siinä, mitä kieltä opetuksessa käytetään ja missä oppiaineissa opetusta annetaan kohdekielellä.

Pääsy ja oppilaaksi otto. Kun alueellinen tarjonta ja kysyntä vaihtelivat, myös pääsy kaksikielisiin ohjelmiin toteutui kunnissa eri tavoin. Osallistujien oppilaaksi ottoon liittyvään valintaan käytettiin erilaisia testejä ja perusteita, ja tämän selvityksen aineiston perusteella valintaa tehtiin yleisemmin muussa laajamittaisessa kuin suppeammassa kaksikielisessä toiminnassa. Pääsykriteerit riippuvat toiminnan tavoitteista ja toteutuksesta, mutta myös toimijoiden käsityksistä siitä, kenelle kaksikielinen opetus sopii. Valintaa käytettiin, jos kysyntä oli tarjontaa suurempaa tai siksi, että kaksikielinen toiminta vaatii osallistujilta hyviä kielellisiä ja/tai sosiaalisia valmiuksia. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa todetaan, että kaksikielistä opetusta voidaan perusopetuslain mukaan antaa, mikäli ”se ei vaaranna oppilaiden mahdollisuutta seurata opetusta” (POPS 2014: 89). Haastatteluissa kaksikielisen opetuksen todettiin olevan oppilaille ainakin aluksi vaativaa niin kognitiivisesti kuin yleisten oppimisvalmiuksienkin osalta. Kaksikielisen opetuksen soveltuminen erityistä tukea tarvitseville oppilaille ei ole näkyvästi esillä julkisessa keskustelussa ja aiheesta on myös tutkittu vähän (kuitenkin kielikylpykontekstissa esim. Bergström 2002).

Kyselyvastauksissa muuta laajamittaista ja suppeampaa kaksikielistä toimintaa kerrottiin olevan tarjolla maahanmuuttajataustaisille oppilaille samalla tavoin kuin muillekin oppilaille. Käytännössä pääsykoetestit, joilla selvitetään oppilaiden kielellisiä valmiuksia koulun opetuskielellä, kuitenkin saattavat rajata toiminnan ulkopuolelle pyrkijöitä, joiden suomen tai ruotsin taidot ovat vielä kehittymässä. Myös kouluvalintoihin liittyvästä alueellisesta ja sosioekonomisesta epätasa-arvosta peruskoulussa on keskusteltu julkisesti viime aikoina. Esimerkiksi 24.11.2017 Helsingin Sanomissa ilmestyneessä artikkelissa erikoisluokkien valintojen nähtiin lisäksi olevan yhteydessä sukupuolten väliin oppimiseroihin, kun kielipainotteisille luokille valikoituu koulussa menestyviä tyttöjä (Pölkki 2017). Tässä selvityksessä ei tarkasteltu sukupuolittunutta toimintaa, mutta tutkimuksen kannalta aihe on ajankohtainen.

Opettajien rekrytointi ja koulutus. Opettajien koulutuksessa ja pätevien opettajien rekrytoinnissa on edelleen suuria puutteita, mikä todettiin jo edellisessä selvityksessä (Kangasvieri ym. 2012). Pätevien varhaiskasvattajien ja opettajien rekrytoinnin tilanne oli hyvin paikallista. Varhaiskasvattajien ja opettajien rekrytoinnissa tärkein rekrytointikriteeri sekä muussa laajamittaisessa että suppeammassa kaksikielisessä toiminnassa oli kaikilla asteilla opettajan (lastentarhan-, esi-, luokan- tai aineenopettajan) kelpoisuus, mikä todettiin jo edellisessä

selvityksessä (Kangasvieri ym. 2012: 56). Myös työkokemuksen kielikylyvyssä tai muussa kaksikielisessä opetuksessa kerrottiin kaikilla asteilla olevan melko tärkeää. Vaikka pedagogista pätevyyttä ja kelpoisuutta pidettiin kaikilla asteilla erittäin tärkeänä, kielen osaamisen kohdalla näin ei aina ollut. Opettajien kieli- taidon merkitys oli suuri muussa laajamittaisessa ja suppeammassa kaksikieli- sessä perusopetuksessa, mutta varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa sitä ei pidetty yhtä tärkeänä rekrytointikriteerinä. Kaksikielisen pedagogiikan meto- diosaamista sen sijaan ei mainita opettajien kelpoisuusehdoissa.

Tärkeinä pidettyjä kriteerejä täyttäviä opettajia pystyttiin parhaiten rekry- toimaan alakouluun. Heikoin rekrytointitilanne oli varhaiskasvatuksessa ja esi- opetuksessa, joihin valtaosassa kuntia pystyttiin rekrytoimaan kriteerejä täyttä- viä opettajia vain vaihtelevasti. Rekrytointitilanne vaikutti nyt kuitenkin olevan hieman parempi kuin edellisessä selvityksessä (Kangasvieri ym. 2012: 56–57), jolloin vaatimukset täyttäviä opettajia pystyttiin kaikilla asteilla rekrytoimaan enimmäkseen vaihtelevasti. Yhtenä syynä tähän voi olla se, että tämän selvityk- sen mukaan eniten järjestettiin suppeampaa kaksikielistä toimintaa, johon toi- minnan pienimuotoisuuden vuoksi voi olla helpompi löytää sopivia opettajia.

Kuten jo edellisessä selvityksessä (Kangasvieri ym. 2012: 45–46) todettiin, kaksikieliseen toimintaan valmistavaa opettajankoulutusta on edelleenkin Suo- messa saatavilla varsin rajoitetusti. Muutamissa yliopistoissa ja korkeakouluissa on perustutkintovaiheessa tarjolla jonkin verran monikielisyteen ja -kult- tuurisuuteen sekä kielitietoisuuteen liittyviä opintoja. Kaksikieliseen opetukseen suuntautuneita kokonaisia koulutusohjelmia ovat Oulun yliopiston kansainväli- nen luokanopettajakoulutus *Intercultural Teacher Education* -koulutusohjelma ja Jyväskylän yliopiston englanninkieliseen opetukseen valmiuksia antava *Juliet-* koulutusohjelma. Näistä ohjelmista on tähän mennessä valmistunut yhteensä noin 650 opiskelijaa. Tosin nämä molemmat ohjelmat antavat lähinnä valmiuksia englanninkieliseen opetukseen. Peruskoulutuksen lisäksi useassa kunnassa nähtiin tarvetta täydennyskoulutuksen järjestämiselle kaksikielisen opetuksen opet- tajille. Täydennyskoulutusta järjestetään tällä hetkellä jonkin verran sekä valta- kunnallisesti että kunta- ja aluetasolla. Haasteelliseksi täydennyskoulutuksen tekevät opettajien erilaiset koulutustarpeet.

Alakoulun opettajat mainittiin usein kaksikielisen opetuksen pedagogisi- na asiantuntijoina, jotka tukivat kaksikielistä toimintaa myös muilla koulu- tusasteilla. Asiantuntemusta on lisännyt se, että useat kaksikielisessä opetuk- sessa toimivat opettajat ovat tehneet jatkotutkimusta omassa työyhteisössään (mm. Merisuo-Storm 2002; Rasinen 2006; Meriläinen 2008; Markkanen 2012). Työyhteisöjen kehittämisen ja opettajien kouluttautumisen näkökulmasta tutki- vien opettajien tukeminen ja toimintatutkimuksellisen yhteistyön lisääminen varmasti edistävät kaksikielistä toimintaa, lisäävät sen näkyvyyttä ja virittävät siihen liittyvää keskustelua. Tutkimuksen näkökulmasta tarvitaan lisää tietoa erityisesti kaksikielisestä varhaiskasvatuksesta.

Tulevaisuuden suunnitelmat. Kun kaikilta kyselyyn vastanneilta kunnilta tiedusteltiin niiden tulevaisuuden suunnitelmia kaksikielisen varhaiskasvatuk- sen ja opetuksen suhteen, eniten tarjonnan ja kysynnän kasvua tulevaisuudessa

arvioitiin suppeamman kaksikielisen toiminnan osalta kunnissa, joissa toimintaa jo järjestettiin. Valtaosassa kunnista, joissa oli muuta laajamittaista toimintaa tai joissa ei kyselyn ajankohtana ollut lainkaan muuta laajamittaista ja/tai suppeampaa kaksikielistä toimintaa, arvioitiin kuitenkin kysynnän ja tarjonnan pysyvän tulevaisuudessa samana. Kaikissa kunnissa kysynnän arveltiin silti kasvavan hieman enemmän kuin tarjonnan.

Jo edellisessä selvityksessä (Kangasvieri ym. 2012) todettiin, että kielikylvyn ja muun kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen kielipoliittisesti määritellyt rajat ovat osittain keinotekoisia ja niitä voisi poistaa tai madaltaa muun muassa tuomalla opettajankoulutukseen kattavampaa monikielisyyspedagogiikan näkökulmaa. Toimijoille laajakatseisesta kielipedagogiikasta on synergiaetua. Lisäksi kaksikielisen toiminnan ymmärtäminen osana kansallisen kielivarannon lisäämistä tuo keskusteluun myös varsinaisen vieraan kielen opetuksen ja kaksikielisen opetuksen rajapinnat ja kieliaineiden sekä muiden oppiaineiden yhteistyön mahdollisuudet perusopetuksessa.

8 KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Kaikesta Suomessa tarjottavasta kaksikielisestä varhaiskasvatuksesta ja esi- ja perusopetuksesta tehtiin syksyllä 2017 kaksi rinnakkaista selvitystä, joista toisessa paneuduttiin kotimaisten kielten kielikylpytoimintaan (tämä selvitys) ja toisessa muuhun laajamittaiseen ja suppeampaan kaksikieliseen toimintaan (Peltoniemi ym. 2018). Selvitykset tehtiin yhteistyössä, ja niissä on käytetty samankaltaista ja osittain yhteistä kysely-, dokumentti- ja haastatteluaineistoa. Tässä luvussa esitämme molempien selvitysten pohjalta kotimaisten kielten kielikylpyä sekä muuta laajamittaista ja suppeampaa kaksikielistä toimintaa koskevia kehittämissuhteita. Nämä ehdotukset ovat yhteisiä molemmille selvityksille. Kehittämissuhteiden teemat koskevat kaksikielistä toimintaa osana kansallisen kielivaroituksen kehittämistä, paikallisten opetussuunnitelmien laadintaa, valtionavustusten suuntaamistarpeita, toiminnan koordinoitua ja verkostoitumisen tukemista, opettajankoulutuksen laajentamis- ja suuntaamistarpeita sekä toiminnan merkityksen näkemistä laajempaan kuin kohdekielen opetuksena.

Kaksikielinen toiminta osana kansallisen kielivaroituksen kehittämistä

Kaksikielinen toiminta ei ole Suomessa saanut juurikaan julkista huomiota, eikä se aina näy edes paikallisesti. Keskustelua on herättänyt satunnaisesti muun muassa tasa-arvon toteutuminen oppilaaksi oton osalta, toiminnan kohdekieli sekä erityisesti englanninkielisen koulutuksen lisääntyminen pääkaupunkiseudulla. Pitkäänkin jatkunut ja vakiintunut toiminta on jäänyt syrjään valtakunnallisessa kielikoulutuspoliittisessa keskustelussa tai sitä käsitellään kielikoulutuksellisenä erityistapauksena. Tähän on osaltaan vaikuttanut kaksikielisen toiminnan näkymättömyys valtakunnallisissa tilastoissa. Erityisesti toiminnan maantieteellisen hajanaisuuden ja paikallisen eriytymisen takia tilastoiminen on kuitenkin tärkeää kokonaiskuvan saamiseksi. Tilastoimisen haasteena nostetaan usein esiin ongelmat käsitteiden rajanvedossa, mutta esimerkiksi uusien opetussuunnitelman perusteiden prosenttiosuudet voisivat toimia tilastoinnin väljänä lähtökohtana. Säännöllinen seuranta edesauttaa paitsi kaksikielisen koulu-

tuksen valtakunnallista koordinointia ja näkyvyyttä, myös opettajankoulutuksen tarpeen ennakkointia.

Huomioidaan kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja esi- ja perusopetuksen merkitys kansallisen kielivarannon kasvattajana ja osana kielten opetuksen kokonaissuunnittelua. Kerätään kaksikielisestä esi- ja perusopetuksesta säännöllisesti määrällistä tietoa esimerkiksi lisäämällä näiden opetusmuotojen seuranta opetushallinnon tilastotietopalvelu Vipuseen. Huolehditaan myös kaksikielisen varhaiskasvatuksen tilastoinnista.

Paikalliset opetussuunnitelmat ja jatkumoiden turvaaminen

Opetussuunnitelmien läpinäkyvyys tukee oppilaiden yhdenvertaisuutta tekemällä näkyväksi kunnissa tarjotun kaksikielisen toiminnan huoltajille ja asettamalla toiminnalle selkeät, yhdessä laaditut tavoitteet ja paikalliset ratkaisut. Selvityksissä ilmeni, että kuntien varhaiskasvatussuunnitelmat ja esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmat ovat kaksikielisen toiminnan osalta hyvin kirjavia. Kaikkea kaksikielistä toimintaa ei ole kirjattu paikallisiin opetussuunnitelmiin, eikä näin ollen esimerkiksi ohjelmiin pääsyä ja ohjelman tavoitteita ole aina avattu opetussuunnitelman perusteiden ohjeistuksen mukaisesti.

Kaksikielistä toimintaa tarjoavat kunnat huolehtivat siitä, että paikallinen kaksikielinen toiminta on kuvattu kunnan varhaiskasvatussuunnitelmassa ja opetussuunnitelmissa kansallisten perusteiden edellyttämällä tavalla. Kehittyvän ja vaihtelevin resurssein järjestetyn toiminnan tarkempi kuvaus voidaan esittää joustavasti luku- vuosisuunnitelmissa ja yksikkökohtaisissa toimintasuunnitelmissa.

Toimijoiden näkemykset paikallisesta opetussuunnitelmatyöstä olivat pääosin myönteisiä. Selvitysten mukaan opetussuunnitelmien laatimisessa oli kuitenkin haasteita erityisesti toiminnan nivelvaiheissa siirryttäessä koulutusasteelta toiselle. Eri koulutusasteiden toimijoiden yhteistä suunnittelua ja säännöllistä paikallista yhteistyötä varten tarvitaan toimijoiden työajalla erikseen järjestettyä aikaa ja tilaisuuksia, jotta varmistetaan opetuksellisten jatkumoiden rakentaminen, kehittäminen ja säilyminen sekä pedagogisen tiedon ja hyvien käytänteiden jakaminen. Erityisesti kielikylvyn ja muun laajamittaisen kaksikielisen toiminnan osalta on tärkeää, että saman kunnan sisällä tarjottava toiminta ei eriydy siten, että siitä aiheutuu ongelmia jatkumon toteuttamiselle tai oppilaan siirtymiselle saman kunnan ohjelmasta toiseen.

Kaksikielistä toimintaa tarjoavat kunnat huolehtivat siitä, että eri koulutusasteiden toimijoilla on mahdollisuus työaikansa puitteissa yhdessä kehittää paikallista toimintaa oppijoiden kaksikielisten koulutuspolkujen turvaamiseksi.

Verkostoitumisen tukeminen ja toiminnan koordinointi

Kaksikielistä toimintaa järjestävien yhteisöjen tukemisessa keskeisiä toimijoita ovat kasvattajien ja opettajien ohella myös toiminnan tuntevat ja aktiivisesti sen kehittämistä huolehtivat kasvatuksen ja koulutuksen alan johtajat ja rehtorit. Kaikkien toimijoiden asiantuntemus ja kiinnostus sekä keskinäinen verkostoituminen on ensiarvoista niin kaksikielisen toiminnan toteuttamisessa kuin vertaisoppimisessa.

Tuetaan kaikkien toimijoiden vertaisoppimista järjestämällä heille mahdollisuuksia vierailulla toisissa kaksikielistä toimintaa tarjoavissa yksiköissä sekä kunnan sisällä että kaksikielistä toimintaa järjestävien kuntien välillä. Edistetään kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen toimijoiden verkostoitumista ja keskustelua kaksikielisestä toiminnasta kasvatuksen ja koulutuksen alan johtajien ja rehtoreiden sekä kasvattajien ja opettajien valtakunnallisissa tapaamisissa.

Erityisesti selvitysten tapaustutkimuksissa nousi esille kaksikielisen toiminnan valtakunnallisen ja paikallisen koordinoinnin tarve. Suuremmissa kaupungeissa ja joidenkin kuntien välillä koordinointia oli jo järjestetty, mutta erityisesti pienissä kunnissa hajallaan olevat toimijat kaipaavat tukea ja verkostoja. Yhteistyötä alan tutkimukseen pidettiin tärkeänä.

Kaksikielistä toimintaa koordinoidaan valtakunnallisesti esimerkiksi palkkaamalla kaksikielisen toiminnan koordinaattori tai perustamalla alan koulutusta järjestävään ja alan tutkimusta tekevään yliopistoon alaa monipuolisesti koordinoiva asiantuntijayksikkö.

Valtakunnallinen koordinointi voisi sisältää neuvontaa, tutkimustiedon, hyvien käytänteiden ja materiaalien jakamista, yhteydenpidon kanavien tarjoamista eri toimijoille sekä koulutusmahdollisuuksien järjestämistä ja niistä tiedottamista paikallisesti ja valtakunnallisesti. Koordinointi edesauttaa toimijoiden verkostoitumista ja lisää toiminnan yhdenvertaisuutta eri puolilla Suomea. Ennen kaikkea valtakunnallinen koordinointi helpottaa toiminnan käynnistämistä uusissa kunnissa sekä paikallisten ratkaisujen löytämistä ja toiminnan kehittämistä.

tä. Kaiken kaksikielisen toiminnan valtakunnallinen koordinointi hyödyttää erityisesti pieniä, hajallaan olevia toimijoita.

Valtionavustuksen suuntaaminen

Selvitysten perusteella valtion vuosina 2015–2017 tarjoama hankerahoitus on vauhdittanut erityisesti suppeampaa kaksikielistä toimintaa, joka on lisääntynyt eri kokoisissa kunnissa ympäri Suomen. Vaarana on, että hyvin alkanut suppeampi toiminta jää kuitenkin usein irrallisiksi kokeiluiksi.

Valtionavun turvin aloitettua kaksikielistä toimintaa tuetaan jatkossakin sekä kunnissa että valtakunnallisesti niin, että hyöäksi havaittu toiminta voi jatkua. Jatkuvuuden turvaamiseksi huolehditaan myös koulutetun henkilöresurssin riittävydestä.

Vakiintuneemmat, usein laajamittaiset toteutukset ja erityisesti ruotsin kielellä tarjottava kielikylpytoiminta ovat hyötyneet valtion hankerahoituksista jossain määrin niissä kunnissa, joissa jatkumoa on ollut tarpeen vahvistaa. Muilla kotimaisilla tai vierailta kielillä tarjottava kielikylpy ja muu laajamittainen toiminta ei sen sijaan ole juurikaan kasvanut, eivätkä kielikylvyn ja muun laajamittaisen kaksikielisen toiminnan jatkumot edelleenkään toteudu kaikissa kunnissa. Kielikylvyn ja muun laajamittaisen kaksikielisen toiminnan pitkäjänteinen toteuttaminen vaatii kuntien suunnitelmallista sitoutumista toiminnan ylläpitoon, rahoituksen järjestämiseen, toiminnasta tiedottamiseen ja tarvittaessa tarvekar-toitusten tekemiseen. Uuden kotimaisten kielten kielikylvyn tai muun laajamittaisen toiminnan aloittaminen taas vaatii riittävää väestöpohjaa ja kysyntää, resursseja, tahtotilaa ja yhteisiä tavoitteita. Englanninkielisille toteutuksille näyttää olevan edelleen kasvavaa kysyntää erityisesti pääkaupunkiseudulla.

Suunnataan erillinen valtionapuhaku uuden kaksikielisen toiminnan aloittamiseen ja olemassa olevan toiminnan vakiinnuttamiseen ja jatkumoiden vahvistamiseen painottaen tuessa erityisesti kotimaisten kielten kielikylvyn ja muun laajamittaisen kaksikielisen toiminnan tarpeita.

Valtion hankerahoitus ei ole näyttänyt vaikuttaneen koulutuksellisen tasa-arvon toteutumiseen Suomessa tarjottavassa kaksikielisessä toiminnassa. Tasa-arvo koskee niin oppilaiden taustoja kuin kaksikielisen toiminnan alueellista saavutettavuutta, sillä yksikielisten kuntien oppilaat, ruotsinkieliset oppilaat, maahanmuuttajataustaiset oppilaat ja oppilaat, joilla on oppimisvaikeuksia, jäävät usein sen ulkopuolelle.

Tuetaan valtionavun turvin kaksikielisen toiminnan järjestämistä erityisesti kunnissa, jotka laajentavat kaksikielistä toimintaa koskemaan myös maahanmuuttajataustaisia oppilaita ja niitä oppilaita, joiden on vaikeaa opiskella kieliä varsinaisen kielenopetuksen menetelmin. Tuetaan erityisesti kaksikielisen toiminnan aloittamista yksikielisissä kunnissa ja kannustetaan kaksikielisiä ja ruotsinkielisiä kuntia järjestämään kaksikielistä toimintaa ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa ja esi- ja perusopetuksessa.

Opettajankoulutuksen laajentaminen ja suuntaaminen

Pätevien kasvattajien ja opettajien rekrytointi on erityisesti laajamittaisen kaksikielisen toiminnan toteuttamisen suurin haaste. Opettajien peruskoulutustarjonta on vähäistä ja rajoittuu lähinnä alakoulun ruotsin kielen kielikylypyyn ja englanninkieliseen opetukseen alakoulussa. Erityisesti saamenkieliseen toimintaan tarvittaisiin lisää kasvattajia ja opettajia. Tarjolla olevalla koulutuksella ei myöskään saada katettua koko maan opettajatarvetta. Myös täydennyskoulutuksen tarjonta on vähäistä ja hajanaista.

Kaksikieliseen varhaiskasvatukseen ja opetukseen perehdyttävää perus- ja täydennyskoulutusta lisätään valtakunnallisesti tarjoamalla sitä kaikkien kouluasteiden opettajille ja useammassa kaksikielisen opetuksen kielissä. Huolehditaan kasvattajien ja opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen jatkuvuudesta ja pitkäjänteisistä kehittämisestä. Kielikylyyn ja muun kaksikielisen opetuksen opettajankoulutuksen järjestäjät tiivistävät yhteistyötä synergiaedun saamiseksi.

Alkuopetuksessa kielenopetus voi tuntijaon puitteissa toteutua perinteisen kielenopetuksen sijaan kaksikielisen sisällönopetuksen tavoin, jolloin kieli olisi sekä oppimisen kohde että väline. Nykymuotoinen opettajien peruskoulutus ei kuitenkaan anna opettajille riittävässä määrin valmiuksia käyttää työssään kaksikielisen pedagogiikan menetelmiä tai kohdata monikielisyyttä. Suppeammasta kaksikielisestä opetuksesta voisivat esimerkiksi huolehtia kaksikielisen opetuksen pedagogiikkaan perehtyneet ja riittävän kielitaidon hallitsevat luokanopettajat ja kielenopettajat yhteistyössä.

Lisätään kaikkien opettajien valmiuksia toteuttaa kaksikielistä varhaiskasvatusta ja opetusta tarjoamalla monikielisyyden ja kaksikielisen opetuksen pedagogiikkaa käsitteleviä opintoja osana kaikkea opettajien peruskoulutusta. Tämä koskee niin varhaiskasvattajia, luokanopettajia kuin aineenopettajia, ei pelkästään kieliaineiden opettajia.

Kaksikielisen toiminnan laajemman merkityksen esille tuominen

Selvitykset osoittivat, että tietoa kaksikielisen toiminnan järjestämisestä ei ole kovinkaan laajasti ja avoimesti saatavilla monessakaan sitä tarjoavassa kunnassa eikä kunnissa panosteta toiminnasta tiedottamiseen. Näin kaksikielinen toiminta ei tavoita kaikkia yhdenvertaisesti edes sellaisissa kunnissa, joissa sitä järjestetään. Kaksikielistä toiminnasta tiedottaminen ja sen merkityksen avaaminen on erityisen tärkeää niissä kunnissa, joissa ei vielä tarjota kaksikielistä toimintaa. Nyt toiminnasta tiedottaminen, kuten myös aloite toiminnan käynnistämisestä, on usein aktiivisten vanhempien ja vanhempainyhdistysten vastuulla.

Tuetaan kuntia kaksikielisen toiminnan avoimessa ja laajassa tiedottamisessa, jotta mahdollisimman moni voi päästä osalliseksi kaksikielisen toiminnan hyödyistä.

Kaksikielistä toimintaa järjestetään usein tehostamaan kohdekielen oppimista. Se voidaan kuitenkin nähdä myös laajemmin uusissa opetussuunnitelmien perusteissa esiin nostettujen monilukutaidon ja laaja-alaisen oppimisen vahvistajana. Tämän lisäksi toiminnalla voi olla tärkeä merkitys kieliryhmien välisen yhteisymmärryksen ja suvaitsevaisuuden lisääntymiselle. Myös vähemmistökielten valtakunnallista näkyvyyttä voi parantaa kaksikielistä toimintaa tuemalla. Selvitykset osoittivat, että tarjolla olevaa valtionapua on haettu vain vähän kotimaisilla kielillä tarjottavaan kaksikieliseen toimintaan ja että uutta suppeampaa kaksikielistä toimintaa on tarjolla jonkin verran ruotsin kielellä, mutta esimerkiksi saamenkielisen toiminnan tarjonta on hyvin vähäistä. Selvitystyö näytti myös, että kaksikielisissä kunnissa kaksikielisen toiminnan nähtiin toimivan siltana eri kieliyhteisöjen välillä ja asenteiden muuttumisessa myönteisemmiksi toista kieliyhteisöä kohtaan.

Tuetaan lasten ja yhteiskunnan monikielisyyttä tarjoamalla kaksikielistä toimintaa monipuolisesti eri kielillä ja eri oppimisen konteksteissa. Erityisen suositeltavaa on vastavuoroiseen kaksikieliseen toimintaan rohkaiseminen kaksikielisissä kunnissa.

PÅ MÅNGA SPRÅK I FINLANDS KOMMUNER 2017

Utredning om annan omfattande och mindre omfattande småbarnspedagogik, förskoleundervisning och grundläggande utbildning på två språk

9 UTBUDET AV SPRÅKBAD I DE INHEMSKA SPRÅKEN OCH ANNAN SMÅBARNSPEDAGOGIK, FÖRSKOLEUNDERVISNING OCH GRUNDLÄGGANDE UTBILDNING PÅ TVÅ SPRÅK I FINLAND

I detta kapitel redovisas det totala utbudet av verksamhet på två språk, däribland språkbad i de inhemska språken och annan omfattande och mindre omfattande småbarnspedagogik, förskoleundervisning och grundläggande utbildning på två språk. Uppgifterna bygger på kommunernas enkätsvar och informationen på deras webbplatser. Utöver enkätmaterialen granskades webbplatser för kommuner som enligt den förra utredningen (Kangasvieri m.fl. 2012: 92–93) erbjöd språkbad i de inhemska språken och/eller undervisning på främmande språk. Dessutom granskades hur många kommuner som enligt portalen Svenskskola.fi erbjuder svenskt språkbad. Med hjälp av webbplatserna hittades några kommuner med språkbad i de inhemska språken och/eller annan verksamhet på två språk som inte hade svarat på enkäten eller inte gett några upplysningar om verksamheten i sina svar.

De svarande fick följande definitioner som stöd av språkbad och av annan omfattande och mindre omfattande verksamhet på två språk:

Med språkbad avses ett program som börjar tidigast när barnet är tre år och senast när förskoleundervisningen börjar och pågår till slutet av den grundläggande utbildningen, och där en del av verksamheten ordnas på skolans egentliga undervisningsspråk och minst 50 % av verksamheten på det andra inhemska språket eller samiska.

Med annan omfattande undervisning på två språk avses undervisning, där minst 25 % av undervisningen ordnas på det andra inhemska språket eller ett främmande språk.

Med mindre omfattande undervisning på två språk/språkberikad undervisning avses undervisning, där mindre än 25 % av innehållet i läroämnena undervisas på det andra inhemska språket eller ett främmande språk.

Dessa följer definitionerna av de olika verksamhetsformerna i grunderna för planen för småbarnspedagogik och läroplanerna för förskoleundervisning och grundläggande utbildning (VASU 2016: 49–50, GFL 2014: 40–41, GLGU 2014: 91–92).

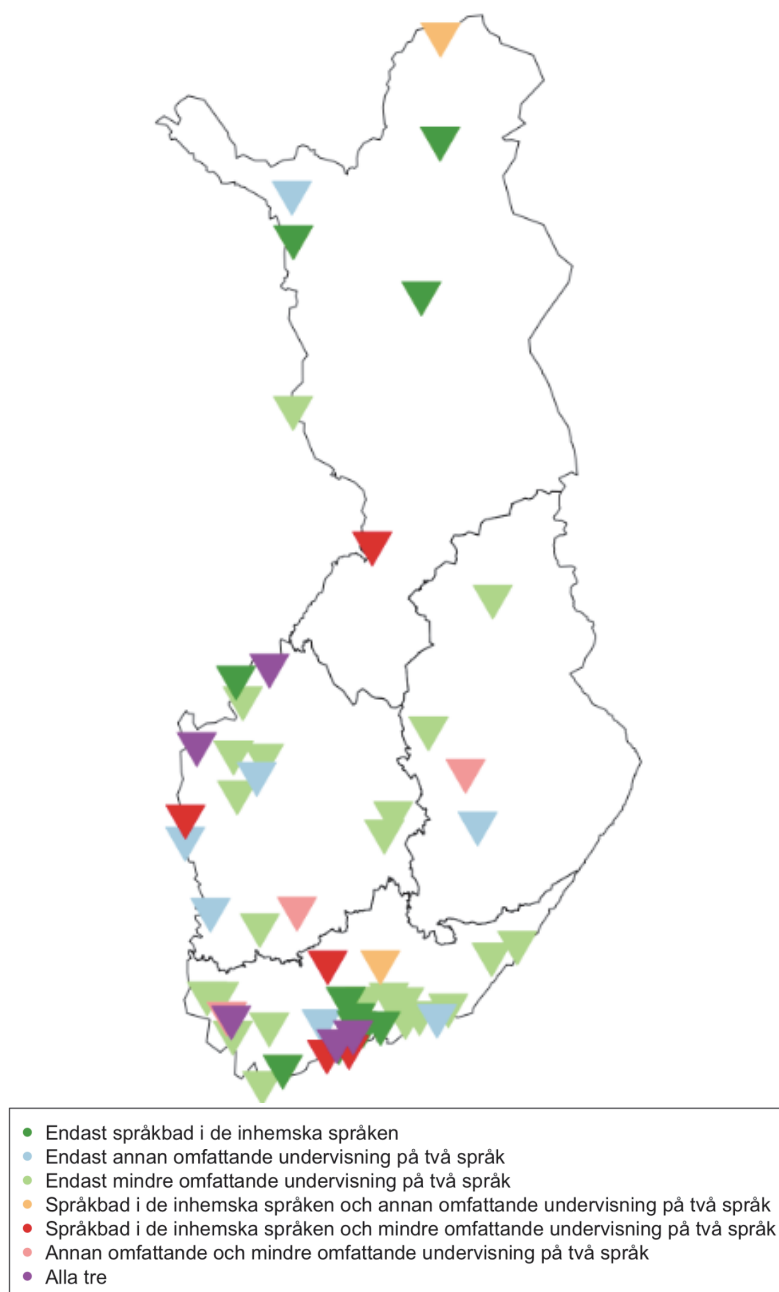
Antalet kommuner som erbjuder verksamhet på två språk anges i tabell 3, där utbudet specificeras enligt verksamhetens omfattning. Enligt enkätsvaren och kommunernas webbplatser erbjuder totalt 56 kommuner, dvs. 18 % av alla Finlands kommuner (se tabell 17), språkbad i de inhemska språken och/eller annan omfattande och/eller mindre omfattande småbarnspedagogik och undervisning på två språk. I dessa kommuner bor 59,1 % av Finlands befolkning och 59,7 % av alla finländare som är yngre än 15 år. Kommunernas medianstorlek är 21 485 invånare. (FOS 2018).

TABELL 17 Antal kommuner i Finland som erbjuder verksamhet på två språk enligt enkätsvaren och kommunernas webbplatser.

Småbarnspedagogik/undervisning på två språk	Antal kommuner	Andel av alla Finlands kommuner
Endast språkbad i de inhemska språken	11	3,5 %
Endast annan omfattande	7	2,3 %
Endast mindre omfattande	23	7,4 %
Språkbad i de inhemska språken och annan omfattande	2	0,6 %
Språkbad i de inhemska språken och mindre omfattande	5	1,6 %
Annan omfattande och mindre omfattande	3	1,0 %
Språkbad i de inhemska språken, annan omfattande och mindre omfattande	5	1,6 %
Ingen verksamhet på två språk	255	82,0 %
<i>Totalt</i>	311	100,0 %

Fem kommuner hade alla tre former av småbarnspedagogik/undervisning på två språk, tio hade två former och 41 endast en form. Språkbad i de inhemska språken anordnades på svenska, finska och samiska, och annan omfattande och mindre omfattande tvåspråkig verksamhet på engelska, svenska, tyska, franska, ryska, finska och samiska samt spanska (endast mindre omfattande).

Geografiskt visar granskningen att småbarnspedagogik, förskoleundervisning och/eller grundläggande utbildning på två språk anordnades över hela Finland. Merparten av verksamheten bedrevs i södra Finland, vilket framgår av figur 17.

FIGUR 17 Geografisk spridning av kommuner som enligt deras enkätsvar och webbplatser erbjuder småbarnspedagogik och/eller undervisning på två språk.

Två eller tre former av småbarnspedagogik och/eller undervisning på två språk fanns främst i stora tvåspråkiga städer vid syd- och västkusten medan kommuner som bara erbjöd en form fanns överallt i Finland.

Procentuellt hade tvåspråkiga kommuner klart mer småbarnspedagogik och undervisning på två språk än enspråkiga kommuner. Språkbud i de inhemska språken, annan omfattande och/eller mindre omfattande verksamhet på två språk erbjöds av 21 tvåspråkiga kommuner (64 % av alla 33 tvåspråkiga kommuner) och av 35 enspråkiga kommuner (13 % av alla 278 enspråkiga kommuner). Merparten (89 %, 16 kommuner) av tvåspråkiga kommuner med finska som majoritetsspråk erbjöd någon verksamhet på två språk. Endast fem tvåspråkiga kommuner med svenska som majoritetsspråk (33 % av alla sådana kommuner) erbjöd språkbud i de inhemska språken eller annan omfattande eller mindre omfattande verksamhet på två språk. De enspråkigt svenska kommuner (Åland) som svarade på enkäten erbjöd ingen verksamhet på två språk, men i och med den låga svarsfrekvensen för enspråkigt svenska kommuner (12,5 %) kan man på grundval av svaren inte utesluta att dessa kommuner har någon verksamhet på två språk. Enligt enkätsvaren bedrevs tvåspråkig verksamhet inom det svenskspråkiga skolväsendet av tvåspråkiga kommuner, men även där i liten omfattning (se 5.1).

Resultaten från kommunenkäten granskas närmare i kapitel 5 och 6 (annan omfattande och mindre omfattande verksamhet på två språk) samt i en separat rapport (Sjöberg m.fl. 2018) om språkbud i de inhemska språken.

10 SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER

I den här utredningen har man kartlagt nuläget och framtidsplaner gällande annan omfattande och mindre omfattande småbarnspedagogik, förskoleundervisning och grundläggande utbildning på två språk i kommunerna i Finland. Dessutom har man utrett situationen i fråga om lärarutbildning som förbereder för småbarnspedagogik och undervisning på två språk, samt lärarnas utbildningsbehov. I den här sammanfattningen granskas huvudresultaten i förhållande till föregående utredning på kommunnivå (Kangasvieri m.fl. 2012). Det går inte att problemfritt jämföra resultaten eftersom den förra utredningen utgick från en indelning i språkbadsundervisning i de inhemska språken och undervisning på främmande språk, medan den här utredningen grundar sig på att verksamheten i enlighet med de nya grunderna för planen för småbarnspedagogik, grunderna för förskoleundervisningens läroplan och grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen indelas i annan omfattande och mindre omfattande småbarnspedagogik och undervisning på två språk. Språkbad i de inhemska språken granskas i en annan utredning (Sjöberg m.fl. 2018).

Utbud av och efterfrågan på annan omfattande och mindre omfattande verksamhet på två språk. I föregående utredning (Kangasvieri m.fl. 2012: 54) uppgav 17 kommuner att de erbjuder undervisning på främmande språk, och nu meddelade sammanlagt 41 kommuner i enkäten att de erbjuder annan omfattande och/eller mindre omfattande småbarnspedagogik och/eller undervisning på två språk. Enligt enkätmaterialen hade verksamheten på två språk ökat på sex år, i synnerhet i fråga om utbudet av mindre omfattande verksamhet på två språk (33 kommuner). Däremot var situationen gällande annan omfattande verksamhet på två språk (14 kommuner) ganska etablerad, vilket konstaterades redan i den föregående rapporten (jfr också Sjöberg m.fl. 2018: 63). Verksamheten på två språk hade ökat mest inom förskoleundervisningen och i den grundläggande utbildningens lägre årskurser. I föregående utredning (Kangasvieri m.fl. 2012: 54) hade åtta kommuner uppgett att de erbjuder undervisning på främmande språk inom förskoleundervisningen och sju kommuner i den grundläggande utbildningens lägre årskurser, nu var motsvarande siffror 34 och 35, om de kommuner som ordnar både annan

omfattande och mindre omfattande verksamhet på två språk räknas med. Det bör dock beaktas att de olika svarsprocenterna gällande enkäterna i utredningarna försvårar jämförelsen.

Enligt den här utredningen ordnades dessa två former av småbarnspedagogik och undervisning på två språk överallt i Finland, dock så att ungefär hälften av verksamheten bedrevs i landets södra delar. Annan omfattande verksamhet på två språk erbjöds främst i stora och medelstora kommuner medan mindre omfattande verksamhet på två språk ordnades i medelstora och små kommuner. Procentuellt sett ordnades verksamheten klart mer i tvåspråkiga än i enspråkiga kommuner. Verksamhet på två språk förekom dock i ringa omfattning inom den svenskspråkiga sektorn för småbarnspedagogik och undervisning. En orsak till detta uppskattas vara ett behov av att skydda minoritetsspråket. Det bör emellertid också beaktas att svarsprocenten var lägre i både enspråkigt svenska kommuner och i tvåspråkiga kommuner där svenska är minoritetsspråk.

Vanligtvis uppgav kommunerna att utbudet motsvarade efterfrågan både vad gäller annan omfattande och mindre omfattande verksamhet på två språk, men för båda dessa verksamheters del förekom också kommuner, huvudsakligen i Södra och Östra Finland, där efterfrågan var större än utbudet. Under de senaste fem åren hade efterfrågan ökat mer än utbudet i fråga om annan omfattande småbarnspedagogik och förskoleundervisning på två språk, medan utbudet hade ökat mer än efterfrågan vad gäller mindre omfattande verksamhet på två språk på alla utbildningsstadier. Detta kan vara en följd av att statsunderstöd allokerats till i synnerhet projekt av försökskaraktär i syfte att ordna mindre omfattande verksamhet på två språk.

Målspråk. Både inom annan omfattande och mindre omfattande verksamhet på två språk var det klart mest använda målspråket engelska, vilket konstaterades redan i den föregående utredningen (se Kangasvieri m.fl. 2012: 55). Engelskans dominans och den stora efterfrågan på engelska redan inom småbarnspedagogiken påverkas av föräldrars och skolans åsikter om nyttan med engelska som en medborgarfärdighet för individen, vilket lyftes fram i intervjuerna. Efterfrågan på engelska påverkas också av trycket på att få utländska toppexperter till Finland. Detta tryck skapas av till exempel det allt mer internationella arbetslivet och den allt mer internationella ekonomin (Bäckgren 22.5.2017 och Millä kielellä voi tulla Suomeen? 23.5.2017). I kommunernas bedömning av framtiden framkom också att kommuner som i nuläget inte erbjuder annan omfattande och/eller mindre omfattande verksamhet på två språk kanske kommer att börja erbjuda verksamhet på engelska, dock inte på några andra språk. Med tanke på undervisningen i främmande språk strider tidig inlärning av engelska mot strävan efter att utvidga den nationella språkreserven, inom vilken det rekommenderas att tidigarelagd språkundervisning i skolorna genomförs på andra språk än engelska (Pyykkö 2017).

Mindre omfattande småbarnspedagogik och förskoleundervisning på svenska var näst vanligast efter den engelskspråkiga verksamheten. I fråga om annan omfattande verksamhet på två språk var även tyska, franska och ryska etablerade målspråk, men utbudet av dessa var ringa. Övriga språk på vilka det

erbjödets verksamhet var finska, samiska, spanska och kinesiska. Andra språk än engelska erbjöds i regel i stora städer där befolkningsunderlaget och efterfrågan var tillräcklig eller som försök och språkdusch. I bakgrunden för dessa fanns en tanke om flerspråkighet och berikande av den kulturella förståelsen. Idén om att erbjuda ett annat språk kunde komma uppifrån (kinesiska) eller väckas av en lärarresurs som råkat finnas tillgänglig (spanska). För vissa språk utgick utbudet från ett lokalt behov (svenska, finska, samiska).

Verksamheten och faktorer som påverkar den. Initiativet till annan omfattande eller mindre omfattande verksamhet på två språk hade i kommunerna kommit från olika håll, bland annat föräldrar, lärare eller beslutsfattare på kommunnivå, och också den fortsatta verksamheten var beroende av samma aktörer. Fördelarna med tidig språkinläring lyftes fram som en motivering till verksamhet på två språk: ett främmande språk "fastnar" om det används och om den som lär sig språket har en entusiastisk attityd. Också de utmaningar inläringen medför upplevdes som positiva för den kognitiva utvecklingen och inlärningssvårigheter beskrevs knappt alls, även om olika elevers behov av stöd i undervisning på två språk lyftes fram.

Många kommuner som erbjuder annan omfattande och/eller mindre omfattande verksamhet på två språk hade fått statsunderstöd, och statsunderstödet betydelse för att starta, utveckla och upprätthålla verksamheten lyftes fram i flera sammanhang. Statsunderstödet hade varit särskilt viktigt för att starta mindre omfattande verksamhet på två språk. Aktörerna uppgav att de var ivriga över den nya verksamheten, men samtidigt oroade de sig över verksamhetens fortsättning, som endast kan garanteras genom en balanserad ekonomi i kommunen, tjänstemännens stöd och framgångsrik rekrytering. Det fanns också många andra faktorer med anknytning till individer, de geografiska förhållandena, ekonomin och andra materiella resurser som medförde utmaningar för ordnandet av verksamheten. Det att undervisningen på två språk fördelade sig ojämnt i landet gjorde det svårt att hålla kontakt med andra aktörer. I stora kommuner fanns fungerande stödnätverk och utbildning, men i små kommuner efterlystes riksomfattande samarbete och samordning av detta. Lokala nätverk och samarbeten var viktiga för den dagliga verksamheten och gemenskapen, men många aktörer hade också internationella nätverk som på ett naturligt sätt stödde verksamheten på två språk. Även om verksamheten på två språk oftast lyftes fram i ett positivt sken, framförde aktörerna också kritik. Orosmoment var bristen på resurser, elevurval på grund av att efterfrågan är större än utbudet, lärarbyten och heterogent elevmaterial.

Trots att grunderna för planen för småbarnspedagogik (2016), grunderna för förskoleundervisningens läroplan (2014) och grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen (2014) innehåller tydligare och utförligare anvisningar om ordnande av verksamhet på två språk än tidigare faller all verksamhet på två språk inte på ett naturligt sätt innanför de ramar som fastställts i styrdokumentet. Småbarnspedagogiken och undervisningen på två språk är i Finland mångformig och flexibel på lokal nivå, i synnerhet i fråga om mindre omfattande verksamhet på två språk. Mängden verksamhet på målspråket och

sätten att genomföra den avviker från varandra i olika kommuner, men det förekommer också variation vad gäller resurser inom kommunerna. Denna pluralism syns också genom att kommunerna i sina enkätsvar fortsättningsvis använde olika benämningar på verksamheten på två språk (se också Kangasvieri m.fl. 2012: 20). En del benämningar avvek från riktlinjerna i de nya grunderna för planen för småbarnspedagogik, förskoleundervisningens läroplan och läroplanen för den grundläggande utbildningen. I de lokala läroplanerna saknades också ofta en beskrivning av verksamheten, om än annan omfattande verksamhet på två språk hade beskrivits betydligt oftare och noggrannare än mindre omfattande verksamhet på två språk i de lokala planerna.

Ibland gick det av beskrivningarna av annan omfattande och mindre omfattande verksamhet på två språk att avläsa en på förhand strängt definierad tvåspråkighet av språkbadsmetodologisk karaktär och en bakgrundsideologi hos modersmålstalaren. De flesta aktörer beskrev dock en flexibel språkpraxis och en verksamhet som utgick från eleverna. Av intervjuerna framgick att man inom undervisningen på två språk i första hand följer läroplanerna och så konsekvent som möjligt gemensamma på förhand överenskomna principer och mål. Allmänt taget präglades verksamheten av en realistisk, resursenlig och flexibel tillämpning av sunt förnuft till exempel i fråga om vilket språk som används i undervisningen och vilka läroämnen som undervisas på målspråket.

Inträde och elevantagning. Eftersom utbudet och efterfrågan varierade mellan olika områden, såg också inträdet till tvåspråkiga program olika ut i olika kommuner. Vid antagningen av elever användes olika tester och grunder, och utifrån materialet i den här utredningen var inträdestetester vanligare i annan omfattande än i mindre omfattande verksamhet på två språk. Inträdeskriterierna beror på målen med verksamheten och hur verksamheten genomförs, men även på aktörernas uppfattning om vem undervisningen på två språk lämpar sig för. Inträdestetester tillämpades om efterfrågan var större än utbudet eller om verksamheten på två språk kräver att deltagarna har goda språkliga och/eller sociala färdigheter. I grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen konstateras att undervisning på två språk enligt lagen om grundläggande utbildning får ges om "om man bedömer att det inte försämrar elevernas möjligheter att följa med undervisningen" (Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014: 89). I intervjuerna konstaterades undervisning på två språk åtminstone i början vara utmanande för eleverna såväl ur ett kognitivt perspektiv som med tanke på de allmänna förutsättningarna för lärande. Frågor kring huruvida undervisning på två språk lämpar sig för elever som behöver särskilt stöd har inte lyfts fram i den offentliga debatten och det finns också knappt om forskning i ämnet (förutom i sammanhang som har att göra med språkbud, t.ex. Bergström 2002).

I enkätsvaren uppgavs att annan omfattande och mindre omfattande verksamhet på två språk erbjuds för elever med invandrarbakgrund på samma sätt som för andra elever. I praktiken kan dock inträdestet för att utreda elevernas språkliga färdigheter i skolans undervisningsspråk leda till att sökande vars kunskaper i finska eller svenska ännu håller på att utvecklas blir utanför

verksamheten. Under den senaste tiden har det också förts en offentlig diskussion om den regionala och socioekonomiska ojämlikheten i valet av grundskola. Till exempel i en artikel i tidningen Helsingin Sanomat den 24 november 2017 ansågs antagningen till specialklasser därtill ha en koppling till skillnader i lärandet mellan könen i och med att flickor som är framgångsrika i skolan väljs till språkinriktade klasser (Pölkki 2017). I den här utredningen har könsstereotypisk verksamhet inte granskats, men det är fråga om ett aktuellt ämne för forskningen.

Rekrytering och utbildning av lärare. Det förekommer fortsättningsvis stora brister vad gäller utbildning av lärare och rekrytering av kompetenta lärare, vilket konstaterades redan i den föregående utredningen (Kangasvieri m.fl. 2012). Situationen var mycket lokal i fråga om rekrytering av kompetenta småbarnspedagoger och lärare. Det viktigaste kriteriet i rekryteringen av småbarnspedagoger och lärare både i annan omfattande och mindre omfattande verksamhet på två språk var att lärare på alla stadier (barnträdgårds-, förskole-, klass- eller ämneslärare) är behöriga, vilket konstaterades redan i den föregående utredningen (Kangasvieri m.fl. 2012: 56). Det uppgavs också att arbetserfarenhet inom språkbad eller annan undervisning på två språk var ganska viktig på alla stadier. Även om pedagogisk kompetens och behörighet betraktades som mycket viktigt på alla stadier, var detta inte alltid fallet vad gäller språkkunskaper. Lärarnas språkkunskaper var av stor betydelse i annan omfattande och mindre omfattande grundläggande utbildning på två språk, men inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen betraktades dessa inte som ett lika viktigt kriterium för rekrytering. Metodiska kunskaper i pedagogik på två språk nämns däremot inte bland behörighetsvillkoren för lärare.

Det var lättast att rekrytera lärare som uppfyllde de kriterier som ansågs vara viktiga till den grundläggande utbildningens lägre årskurser, medan rekryteringssituationen var sämst inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen, dit merparten av kommunerna endast i varierande grad lyckades rekrytera lärare som uppfyllde kriterierna. Rekryteringssituationen verkade emellertid vara aningen bättre nu än i den föregående utredningen (Kangasvieri m.fl. 2012: 56–57), då man för det mesta endast i varierande grad lyckades rekrytera lärare som uppfyllde kraven på alla stadier. En orsak till detta kan vara att det enligt den här utredningen ordnades mest mindre omfattande verksamhet på två språk, och eftersom denna verksamhet genomförs i mindre skala kan det vara enklare att hitta lämpliga lärare till den.

Såsom konstaterades redan i föregående utredning (Kangasvieri m.fl. 2012: 45–46), är tillgången till lärarutbildning som förbereder för verksamhet på två språk fortfarande mycket begränsad i Finland. Vissa universitet och högskolor erbjuder inom ramen för grundexamen i viss mån kurser kring flerspråkighet och mångkulturalism samt språkmedvetenhet. Hela utbildningsprogram med inriktning på undervisning på två språk är den internationella klasslärarutbildningen *Intercultural Teacher Education* vid Uleåborgs universitet och utbildningsprogrammet *Juliet* som ger färdigheter att undervisa på engelska och som erbjuds vid Jyväskylä universitet. Hittills har sammanlagt cirka 650 studerande utexaminerats från dessa program. Båda programmen ger dock

främst färdigheter för undervisning på engelska. Flera kommuner såg ett behov av att utöver grundutbildning ordna även fortbildning för lärare som arbetar med undervisning på två språk. För närvarande ordnas fortbildning i viss mån på nationell nivå, kommunnivå och regional nivå. Lärarnas olika behov av utbildning gör det utmanande att ordna fortbildning.

Det nämndes ofta att lärare i den grundläggande utbildningens lägre årskurser var pedagogiska experter på undervisning på två språk och att de stödde verksamheten på två språk även på andra utbildningsstadier. Sakkunskapen har utökats tack vare att många lärare som ger undervisning på två språk har bedrivit forskning i den egna arbetsgemenskapen (bl.a. Merisuo-Storm 2002; Rasinen 2006; Meriläinen 2008; Markkanen 2012). Med tanke på utvecklingen av arbetsgemenskapen och utbildningen av lärare främjar stödandet av forskande lärare och ökat samarbete inom aktionsforskningen med säkerhet verksamheten på två språk, ökar dess synlighet och väcker diskussion kring den. Ur ett forskningsperspektiv behövs mer information om i synnerhet småbarnspedagogik på två språk.

Framtidsplaner. I enkäten ombads alla kommuner som deltog berätta om sina framtidsplaner vad gäller småbarnspedagogik och undervisning på två språk. I svaren framkom att utbudet av och efterfrågan på mindre omfattande verksamhet på två språk i framtiden bedömdes öka mest i de kommuner som redan ordnade sådan verksamhet. I merparten av de kommuner som ordnade annan omfattande verksamhet eller som vid tidpunkten för enkäten över huvudtaget inte ordnade annan omfattande och/eller mindre omfattande verksamhet på två språk, bedömdes dock efterfrågan och utbudet förbli på samma nivå i framtiden. Alla kommuner uppskattade emellertid att efterfrågan kommer att öka aningen mer än utbudet.

Redan i den föregående utredningen (Kangasvieri m.fl. 2012) konstaterades att de språkpolitiskt fastställda gränserna för språkbad och annan småbarnspedagogik och undervisning på två språk delvis är konstlade och att de skulle kunna slopas eller sänkas bland annat genom att man inför ett mer övergripande perspektiv på flerspråkighetspedagogik i lärarutbildningen. Vidsynt språkpedagogik medför synergieffekter för aktörerna. Beträktandet av verksamheten på två språk som en del av utvidgningen av den nationella språkreserven väcker en diskussion om gränssytor mellan undervisning i ett egentligt främmande språk och undervisning på två språk och om möjligheterna till samarbete mellan språkämnen och andra läroämnena inom den grundläggande utbildningen.

11 UTVECKLINGSFÖRSLAG

Hösten 2017 gjordes två parallella utredningar om allt utbud av småbarnspedagogik, förskoleundervisning och grundläggande utbildning på två språk i Finland, den ena om språkbadsverksamhet i de inhemska språken (Sjöberg m.fl. 2018) och den andra om annan omfattande och mindre omfattande verksamhet på två språk (denna utredning). Utredningarna utarbetades parallellt och liknande och delvis gemensamma enkät-, dokument- och intervjumaterial användes i dem. I detta kapitel lämnar vi utifrån båda utredningarna utvecklingsförslag om språkbad i de inhemska språken och annan omfattande och mindre omfattande verksamhet på två språk. Förslagen är gemensamma för utredningarna och har följande teman: verksamhet på två språk inom ramen för utvecklingen av den nationella språkreserven, utveckling av lokala läroplaner, inriktning av statsunderstöd, stöd till koordinering och nätverkande, utvidgning och inriktning av lärarutbildning och vidare betydelse av verksamheten än enbart målspråksundervisning.

Verksamhet på två språk inom ramen för utvecklingen av den nationella språkreserven

Verksamhet på två språk har inte fått mycket publicitet i Finland och syns ofta inte ens lokalt. Sporadiskt debatterade ämnen handlar bl.a. om likabehandling i elevantagningen, verksamhetens målspråk och ökat utbud på utbildning på framför allt engelska i huvudstadsregionen. Långvarig och etablerad verksamhet har åsidosatts i den språkpolitiska debatten på riksnivå eller betraktas som specialfall inom språkutbildning. En bidragande orsak till detta är verksamheten på två språk var osynlig i riksstatistiken. Statistik är viktigt för att man ska kunna få en helhetsbild, i synnerhet eftersom verksamheten är geografiskt utspridd och lokalt differentierad. Problemen med att dra gränser mellan olika begrepp nämns ofta som en statistisk utmaning, men här kan t.ex. procentandelarna i de nya läroplansgrunderna fungera som övergripande riktlinjer för statistiken. Regelbunden uppföljning underlättar koordineringen

och synligheten av tvåspråkig utbildning på riksnivå samt förutseendet av behov inom lärarutbildningen.

Betydelsen av småbarnspedagogik, förskoleundervisning och grundläggande utbildning på två språk beaktas vid utvecklingen av den nationella språkreserven och inom den övergripande planeringen av språkutbildning. Regelbunden insamling av kvantitativ information om förskoleundervisning och grundläggande utbildning på två språk, t.ex. genom att lägga till dessa undervisningsformer för uppföljning i undervisningsförvaltningens statistiktjänst Vipunen. Statistik om småbarnspedagogik på två språk tas även fram.

Lokala läroplaner och tryggnad av kontinuitet mellan utbildningsstadier

Transparenta läroplaner stöder likabehandling av elever när de synliggör kommunens verksamhet på två språk för vårdnadshavarna och anger tydliga, gemensamt formulerade mål och lokala lösningar för verksamheten. Utredningarna visade att kommunernas planer för småbarnspedagogik och läroplaner för förskoleundervisning och grundläggande utbildning varierar mycket i fråga om verksamhet på två språk. All sådan verksamhet tas inte upp i läroplanerna och därmed har t.ex. programmets relevans och mål inte alltid förklarats i enlighet med anvisningarna i de nationella läroplansgrunderna.

Kommunerna med verksamhet på två språk beskriver den lokala verksamheten i kommunens plan för småbarnspedagogik och läroplaner för förskoleundervisning och grundläggande utbildning så som förutsätts i de nationella grunderna. Verksamhet som är under utveckling och har varierande resurser kan på ett flexibelt sätt beskrivas i läsårsplaner och enheternas verksamhetsplaner.

Aktörerna såg i huvudsak positivt på det lokala läroplansarbetet. Här visade utredningarna dock på utmaningar framför allt i kontinuiteten mellan olika utbildningsstadier. Arbetstid och särskilda tillfällen för aktörer på de olika stadierna att samplanera och bedriva regelbundet samarbete behöver ordnas, så att kontinuitet mellan utbildningsstadier skapas, utvecklas och bibehålls, och så att pedagogisk kunskap och god praxis delas. Framför allt i språkbildning och annan omfattande verksamhet på två språk är det viktigt att kommunens interna verksamhet inte differentieras, så att det skapar problem för kontinuiteten mellan utbildningsstadier eller elevers övergång till ett annat program i kommunen.

Kommunerna med verksamhet på två språk ser till att aktörer på de olika stadierna på arbetstid gemensamt kan utveckla den lokala verksamheten för att säkerställa elevernas tvåspråkiga utbildningsstigar.

Stöd till nätverkande och koordinering

Viktiga aktörer i stödet för organisationer som anordnar verksamhet på två språk är jämte pedagoger och lärare även skol- och utbildningschefer och rektorer som känner till verksamheten och har ett aktivt utvecklingsgrepp. Alla aktörers sakkunskap och intresse samt nätverkande är ytterst viktigt för den tvåspråkiga verksamheten och för kollegialt lärande.

Alla aktörers kollegiala lärande stöds genom att man ordnar tillfällen för besök hos andra enheter med verksamhet på två språk inom och mellan kommuner. Nätverk och samtal mellan aktörerna inom småbarnspedagogik och undervisning på två språk främjas genom riksomfattande träffar för skol- och utbildningschefer och rektorer samt pedagoger och lärare.

Framför allt utredningarnas fallstudier lyfte fram behovet av nationell och lokal koordinering av verksamhet på två språk. Det har redan funnits koordinering i större städer och mellan vissa kommuner men framför allt i små kommuner efterlyste de utspridda aktörerna stöd och nätverk. Forskningsamarbete ansågs viktigt.

Verksamhet på två språk koordineras på riksnivå t.ex. genom att man anställer en koordinator eller inrättar en sakkunnigenhet för mångsidig koordinering vid ett universitet med utbildning och forskning på området.

Koordineringen på riksnivå kan omfatta rådgivning samt delning av forskningsrön, god praxis och material, erbjudande av kontaktkanaler för olika aktörer samt att ordna och informera om utbildningsmöjligheter lokalt och riksomfattande. Koordinering underlättar aktörernas nätverkande och ökar likabehandlingen inom verksamheten i olika delar av Finland. Koordinering, framför allt på riksnivå, gör det lättare att påbörja verksamhet i nya kommuner samt att hitta lokala lösningar och utveckla verksamheten. Riksomfattande koordinering av all verksamhet på två språk gynnar framför allt små, utspridda aktörer.

Inriktning av statsunderstöd

Utredningarna visar att statens projektfinansiering 2015–2017 drivit på framför allt mindre omfattande verksamhet på två språk, som ökat runtom i Finland bland kommuner av olika storlek. Mindre omfattande verksamhet på två språk som börjat bra riskerar dock ofta att bli ett isolerat försök.

Verksamhet på två språk som satts igång med hjälp av statsunderstöd ges fortsatt stöd bådekommunspecifikt och riksomfattande, så att dokumenterat god verksamhet kan fortsätta. Kontinuiteten tryggas även genom att man ser till att det finns tillräckligt med utbildad personal.

Mer etablerad språkbadsverksamhet, ofta av större omfattning samt framför allt verksamhet på svenska har i viss mån gynnats av statens projektfinansiering i kommuner där man behövt stärka kontinuiteten mellan utbildningsstadier. Utbudet av språkbud på andra inhemska eller främmande språk har däremot knappt ökat, och kontinuiteten mellan utbildningsstadier i sådan verksamhet är fortfarande inte säkerställda i alla kommuner. Långsiktig utveckling av språkbadsverksamhet och annan omfattande verksamhet på två språk kräver ett systematiskt engagemang av kommunen när det gäller att upprätthålla och informera om verksamheten, ordna finansiering och att vid behov göra behovskartläggningar. För att påbörja ny språkbadsverksamhet på inhemska språk eller annan mer omfattande verksamhet på två språk krävs tillräckligt befolkningsunderlag och efterfrågan, resurser, vilja och gemensamma mål. Efterfrågan på engelskspråkig verksamhet förefaller alltså öka framför allt i huvudstadsregionen.

En omgång för ansökan om statsunderstöd inriktas på start av ny verksamhet på två språk eller etablering av befintlig verksamhet och förstärkning av kontinuitet mellan utbildningsstadier, och prioritera stödbehoven i framför allt språkbud i de inhemska språken och annan omfattande verksamhet på två språk.

Statens projektfinansiering förefaller inte ha påverkat graden av likabehandling inom verksamheten på två språk som erbjuds i Finland. Likabehandlingen handlar om såväl elevernas bakgrund som verksamhetens regionala tillgänglighet eftersom elever i enspråkiga kommuner, svenskspråkiga elever, elever med invandrarbakgrund och elever med inlärningssvårigheter ofta lämnar utanför.

Anordnandet av verksamhet på två språks stöds genom statsunderstöd, framför allt i kommuner som utvidgar verksamheten till att även omfatta elever med invandrarbakgrund och elever med svårigheter att lära sig språk genom ordinarie metoder för språkundervisning. Start av verksamhet stöds framför allt i enspråkiga kommuner. Tvåspråkiga och svenskspråkiga kommuner uppmantras att anordna verksamhet på två språk i svenskspråkig småbarnspedagogik, förskoleundervisning och grundläggande utbildning.

Utvidgning och inriktning av lärarutbildning

Rekrytering av behöriga pedagoger och lärare är den största utmaningen framför allt i omfattande verksamhet på två språk. Utbudet av grundutbildning är begränsat och omfattar främst svenskt språkbad och undervisning på engelska i grundskolans lägre årskurser. Fler pedagoger och lärare behövs framför allt i verksamheten på samiska. Utbildningsutbudet täcker inte heller hela landets lärarbehov. Fortbildningsutbudet är också begränsat och utspritt.

Grundutbildning och fortbildning som ger introduktion i småbarnspedagogik och undervisning på två språk ökas riksomfattande, så att lärare på alla stadier och i de flesta språk inom undervisning på två språk erbjuds utbildning. Kontinuitet och långsiktig utveckling av grundutbildningen och fortbildningen för pedagoger och lärare säkerställs. Anordnare av lärarutbildning för språkbad och annan undervisning på två språk bör fördjupa samarbetet så att synergier skapas.

Inom ramen för nybörjarundervisningens timfördelning kan man i stället för konventionell språkundervisning använda innehållsundervisning på två språk, så att språket blir både mål och medel för lärandet. Grundutbildningen i nuvarande form ger inte lärarna tillräckliga färdigheter för att möta flerspråkighet eller använda pedagogiska metoder som bygger på tvåspråkighet. Mindre omfattande undervisning på två språk kan t.ex. skötas gemensamt av språklärare och klasslärare som är insatta i tvåspråkig pedagogik och har tillräckliga språkkunskaper.

Alla lärares färdigheter i småbarnspedagogik och undervisning på två språk ökas genom att inom grundutbildningen erbjuda pedagogiska studier för undervisning på två språk. Detta gäller såväl småbarnspedagoger och klasslärare som ämneslärare, inte bara lärare i språkämnen.

Framhållande av den tvåspråkiga verksamhetens vidare betydelse

Utredningarna visade att man i många kommuner med verksamhet på två språk inte får särskilt bred eller öppen information om verksamheten och att kommunerna inte satsar på information. Därmed når verksamheten på två språk inte alla på ett likvärdigt sätt, inte ens i kommuner där den anordnas. Information om verksamhet på två språk och dess betydelse är särskilt viktigt i kommuner som ännu inte har sådan verksamhet. Nu bärs informationsansvaret, liksom ansvaret för initiering av verksamheten, ofta av aktiva föräldrar och föräldraföreningar.

Kommunerna stöds i öppen och bred information om verksamhet på två språk, så att så många som möjligt kan gynnas av dess goda resultat.

Verksamhet på två språk anordnas ofta för att effektivisera inläring av målspråket. Dess roll kan även ses vidare, som en förstärkning av multilitteracitet och mångsidigt lärande som lyfts fram i de nya läroplansgrunderna. Dessutom kan verksamheten ha en viktig betydelse för ökat samförstånd och ökad tolerans mellan språkgrupper. Minoritetsspråkens riksomfattande synlighet kan förbättras genom stöd till verksamhet på två språk. Utredningarna visade att tillgängligt statsunderstöd bara söktes i liten grad för tvåspråkig verksamhet på de inhemska språken och att ny, mindre omfattande verksamhet på två språk erbjuds på svenska i någon mån men att utbudet på t.ex. samiska är mycket begränsat. Utredningsarbetet visade också att tvåspråkiga kommuner såg verksamheten på två språk som en brygga mellan olika språkgemenskaper och ett sätt att förändra attityderna till andra språksamhällen i positiv riktning.

Barnens och samhällets flerspråkighet stöds genom att mångsidigt erbjuda tvåspråkig verksamhet på olika språk och i olika inläringssammanhang. Särskilt rekommendabelt är att uppmuntra ömsesidig verksamhet på två språk i tvåspråkiga kommuner.

LÄHTEET

- A 986/1998. *Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista*. A 14.12.1998/986 [online]. [luettu 17.11.2017]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980986>.
- A 481/2003 *Valtioneuvoston asetus suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta valtioneuvoston asetuksessa*. A 12.6.2003/481 [online]. [luettu 17.11.2017]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2003/20030481>.
- A 1133/2003. *Valtioneuvoston asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun asetuksen muuttamisesta*. A 18.12.2003/1133 [online]. [luettu 17.11.2017]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2003/20031133>.
- Bergström, M. 2002. *Individuell andraspråksinlärning hos språkbadselever med skrivsvårigheter*. Acta Wasaensia Nr 106. Språkvetenskap 23. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Bovellan, E. 2014. *Teachers' beliefs about learning and language as reflected in their views of teaching materials for Content and Language Integrated Learning (CLIL)*. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Bäckgren, N. 22.5.2017. Englanninkielisillä päiväkodeilla on kysyntää. *Helsingin Sanomat*, s. A 14.
- Dalton-Puffer, C., T. Nikula & U. Smit. 2010. Language use and language learning in CLIL: Current findings and contentious issues. Teoksessa C. Dalton-Puffer, U. Smit & T. Nikula (toim.) *Language use and language learning in CLIL classrooms*. Amsterdam: John Benjamins, 279-292.
- Dalton-Puffer, C. & T. Nikula. 2014. Content and language integrated learning. *The Language Learning Journal* 42 (2), 117-122.
- ESIOPS 2014. *Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*. [online]. Helsinki: Opetushallitus. [luettu 17.11.2017]. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf.
- Euroopan komissio 2003. *Komission tiedonanto neuvostolle, Euroopan parlamentille, talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle - Kielten oppimisen ja kielellisen monimuotoisuuden edistämisen toimintaohjelma 2004-2006*. [online]. [luettu 13.12.2017]. Saatavissa: http://edz.bib.uni-mannheim.de/daten/edz-k/gde/com2003_0449en01.pdf.
- Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.
- Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.
- Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2016. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.
- Jyväskylän yliopisto 2013. *Jyväskylän yliopiston julkaisueettiset periaatteet*. Dnro 571/0/04/2013. 15.5.2013. [online]. [luettu 2.1.2018]. Saatavissa: https://www.jyu.fi/hallinto/strategia/periaatteet/julkaisueettiset_2013.

- Jyväskylän yliopisto 2017. *Opiskeleminen Juliet-koulutusohjelmassa*. [online]. [luettu 21.11.2017]. Saatavissa: <https://www.jyu.fi/edupsy/fi/laitokset/okl/opiskelu/sivuaineet/juliet/opiskelu>.
- Kangasvieri, T., E. Miettinen, H. Palviainen, T. Saarinen & T. Ala-Vähälä 2012. 2. korjattu painos. *Selvitys kotimaisten kielten kielikylpyopetuksen ja vieraskielisen opetuksen tilanteesta Suomessa. Kuntatason tarkastelu*. [online]. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/40412/Selvitys%20kotimaisten%20kielten%20verkko.pdf?sequence=1>.
- Katajamäki, M. 2014. *FIS-STEPS -verkostohanke – kohti yhtenäisempää vieraskielistä opetusta*. [online] Kieli, koulutus ja yhteiskunta. Kieliverkoston verkkolehdi. [luettu 21.11.2017]. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/43134/fis-steps-verkostohanke-kohti-yhtenaisempaa-vieraskielista-opetusta.pdf?sequence=1>.
- Kielikampus 2017. *Jyväskylä CLIL CASCADE*. [online]. Jyväskylä: Kielikampus. [luettu 21.11.2017]. Saatavissa: <http://vanha.kielikampus.jyu.fi/yhteistyö/aiempaa-yhteistyötä/jyvaskyla-clil-cascade/>.
- L 36/1973. *Varhaiskasvatustililäki* L. 19.1.1973/36 [online] [luettu 24.1.2018]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>.
- L 628/1998. *Perusopetuslaki* L. 21.8.1998/628 [online]. [luettu 24.1.2018]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>.
- L 272/2005. *Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista* L. 29.4.2005/272 [online]. [luettu 17.11.2017]. Saatavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050272>.
- Lehti, L., H-M. Järvinen & E. Suomela-Salmi 2006. Kartoitus vieraskielisen opetuksen tarjonnasta peruskouluissa ja lukioissa. Teoksessa P. Pietilä, P. Lintunen & H-M Järvinen (toim.). *Kielenoppija tänään - Language Learners of Today*. AFinLAn julkaisuja 64, 293–313.
- Markkanen, M. 2012. "Hei, mä opin tän asian enkuks!": *Toimintatutkimus ympäristötiedon ainesisältöjen ja vieraan kielen oppimisesta sekä opettamisesta englanninkielisissä [i.e. englanninkielisissä] oppituokioissa*. Turku: Turun yliopisto.
- Meriläinen, M. 2008. *Monenlaiset oppijat englanninkielisessä kielikylpyopetuksessa: Rakennusaineita opetusjärjestelyjen tueksi*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto: jakaja: Jyväskylän yliopiston kirjasto.
- Merisuo-Storm, T. 2002. *Oppilaan äidinkielen lukemisen ja kirjoittamisen taitojen kehittyminen kaksikielisessä alkuopetuksessa*. Turku: Turun yliopisto.
- Millä kielellä voi tulla Suomeen? [pääkirjoitus] 23.5.2017 *Helsingin Sanomat* s. A 4.
- Mustaparta, A-K. 2016. *Uutta kehitystyötä kaksikielisessä opetuksessa*. Teoksessa A. Palojärvi, Å. Palviainen K. & Mård-Miettinen (toim.) *Suomeksi ja ruotsiksi. Kaksikielistä pedagogiikkaa päiväkodissa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 59–60.

- Nikula, T., C. Dalton-Puffer, A. Llinares & F. Lorenzo 2016. More Than Content and Language: The Complexity of Integration in CLIL and Bilingual Education. Teoksessa T. Nikula, E. Dafouz, P. Moore & U. Smit (toim.) *Conceptualising Integration in CLIL and Multilingual Education*. Bristol: Multilingual Matters, 1–25.
- Nikula, T. & H-M. Järvinen 2013. Vieraskielinen opetus Suomessa. Teoksessa L. Tainio & H. Harju-Luukkainen (toim.). *Kaksikielinen koulu - tulevaisuuden monikielinen Suomi. Tvåspråkig skola - ett flerspråkigt Finland i framtiden*. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura. Kasvatusalan tutkimuksia 62, 143–166.
- Nikula, T. & D. Marsh 1996. *Kartoitus vieraskielisen opetuksen tarjonnasta peruskouluissa ja lukioissa*. Helsinki: Opetushallitus.
- Nikula, T. 2016. CLIL: A European Approach to Bilingual Education. Teoksessa N. Van Deusen-Scholl & S. May (toim.) *Second and Foreign Language Education, Encyclopedia of Language and Education*. New York: Springer, 1–14.
- Opintopolku 2017. *Intercultural Teacher Education, Opetus- ja kasvatustieteiden tutkimusohjelma, kasvatustieteen kandidaatti ja maisteri (3v + 2v)*. [online]. [luettu 31.10.2017]. Saatavissa: <https://opintopolku.fi/app/#!/korkeakoulu/1.2.246.562.17.79776993796>.
- Opetushallitus 2005. *Opettajalta edellytettävä kielen hallinta muulla kuin koulun opetuskielillä annettavassa esi- ja perusopetuksessa*. Opetushallituksen määräys 25/011/2005. Helsinki: Opetushallitus.
- Pérez-Vidal, C. 2013. Perspectives and Lessons from the Challenge of CLIL Experiences. Teoksessa C. Abello-Contesse, P.M. Chandler, M. D. López-Jiménez & R. Chacón-Beltrán (toim.) *Bilingual and Multilingual Education in the 21st Century*. Bristol: Multilingual Matters, 59–82.
- POPS 2004. *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004*. Helsinki: Opetushallitus.
- POPS 2014. *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*. [online]. Helsinki: Opetushallitus. [luettu 17.11.2017]. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf.
- Pyykkö, R. 2017. *Monikielisyys vahvuudeksi. Selvitys Suomen kielivaroituksen tilasta ja tasosta*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Pölkki, M. 2017. *Erikoisluokan "shoppailu" voi vauhdittaa oppimiseröjä*. Artikkelin sanomalehti Helsingin Sanomissa 24.11.2017.
- Rasinen, T. 2006. *Näkökulmia vieraskieliseen perusopetukseen: koulun kehittämishankkeesta koulun toimintakulttuuriksi*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Rubin, A. & H. Linturi 2011. *Toinen koulu, toinen maailma Oppimisen tulevaisuus 2030*. Turku: Tulevaisuuden tutkimuskeskus.
- Sjöberg, S., K. Mård-Miettinen, A. Peltoniemi & K. Skinnari 2018. *Kielikylypy Suomen kunnissa 2017. Selvitys kotimaisten kielten kielikylyyn tilanteesta varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa ja perusopetuksessa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Suvikyky ry 2017. Henkilökohtainen tiedonanto (facebook) 21.11.2017.

- SVT 2018. *Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne* [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 31.1.2018]. Saatavissa: <http://www.stat.fi/til/vaerak/index.html>.
- Turun kielivirta 2017. Turun kielivirta. Kieliluokkaopetuksen kehittämishanke. [online]. [luettu 21.11.2017]. Saatavissa: <https://blog.edu.turku.fi/kielivirta/>.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2013. *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsittelyminen Suomessa: tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. God vetenskaplig praxis och handläggning av misstankar om avvikelser från den i Finland: forskningsetiska delegationens anvisningar 2012. Responsible conduct of research and procedures for handling allegations of misconduct in Finland : guidelines of the Finnish advisory board on research integrity 2012.* [online] Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. [luettu 2.1.2018]. Saatavissa: http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf.
- VASU 2016. *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.* [online]. Helsinki: Opetushallitus. [luettu 17.11.2017]. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatus_suunnitelman_perusteet_2016.pdf.
- Wewer, T. 2014. *Assessment of young learners' English proficiency in bilingual content instruction CLIL.* Turku: Turun yliopisto.

LIITTEET

Liite 1.

Kysely kotimaisten kielten kielikylvyn ja muun laajamittaisen ja suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen järjestämisestä kunnassa

Tähdellä (*) merkityt kysymykset ovat pakollisia.

TAUSTATIEDOT

1. Kunta/Kaupunki* [alaseto-avaliikko]

2. Kunta on
 - yksikielinen
 - kaksikielinen

3. Kunnan enemmistökieli on
 - suomi
 - ruotsi

4. Kuinka suuri osa kuntanne varhaiskasvatukseen, esiopetukseen ja perusopetukseen osallistuvista lapsista on maahanmuuttajataustaisia? (Prosentteina %)
 - Varhaiskasvatus _____
 - Esiopetus _____
 - Perusopetus _____

5. Miten ennakoitte maahanmuuttajataustaisten lasten osuuden muuttuvan tulevaisuudessa?
 - kasvaa
 - pysyy samana
 - vähenee

6. Kuinka monessa yksikössä (koulu, päiväkot) kuntanne järjestää (kunnallinen, ostopalvelu) varhaiskasvatusta, esiopetusta tai perusopetusta? (Käytä vastatessasi vain lukuja)
 - varhaiskasvatusta tarjoavien yksikköjen määrä _____
 - esiopetusta tarjoavien yksikköjen määrä _____
 - perusopetusta (alakoulu) tarjoavien yksikköjen määrä _____
 - perusopetusta (yläkoulu) tarjoavien yksikköjen määrä _____

VALTION ERITYISAVUSTUKSET

7. Kuntamme on hakenut valtion erityisavustusta kielikylvpytoiminnan ja/tai muun kaksikielisen varhaiskasvatuksen tai opetuksen laajentamiseen
 - vuonna 2015
 - vuonna 2016
 - vuonna 2017
 - ei ole hakenut
 - en osaa sanoa

8. Kuntamme on saanut valtion erityisavustusta kielikylpytoiminnan ja/tai muun kaksikielisen varhaiskasvatuksen tai opetuksen laajentamiseen
- vuonna 2015
- vuonna 2016
- vuonna 2017
- ei ole saanut
- en osaa sanoa

9. Jos kuntanne on saanut kielikylpytoiminnan laajentamisavustusta, millä tavoin se on vaikuttanut kunnassanne tarjottavaan kotimaisten kielten kielikylpyopetukseen

	kasvanut	pysynyt samana	vähentynyt	en osaa sanoa
varhaiskasvatuksessa	☐	☐	☐	☐
esiopetuksessa	☐	☐	☐	☐
perusopetuksessa	☐	☐	☐	☐

10. Jos kuntanne on saanut valtionavustusta, millä tavoin se on vaikuttanut kunnassanne tarjottavaan muuhun laajamittaiseen kaksikieliseen varhaiskasvatukseen ja opetukseen

	kasvanut	pysynyt samana	vähentynyt	en osaa sanoa
varhaiskasvatuksessa	☐	☐	☐	☐
esiopetuksessa	☐	☐	☐	☐
perusopetuksessa	☐	☐	☐	☐

11. Jos kuntanne on saanut valtionavustusta, millä tavoin se on vaikuttanut kunnassanne tarjottavaan suppeampaan kaksikieliseen/kielirikasteiseen varhaiskasvatukseen ja opetukseen

	kasvanut	pysynyt samana	vähentynyt	en osaa sanoa
varhaiskasvatuksessa	☐	☐	☐	☐
esiopetuksessa	☐	☐	☐	☐
perusopetuksessa	☐	☐	☐	☐

12. Järjestääkö kuntanne kotimaisten kielten (suomi, ruotsi, saame) kielikylpyä tai muuta kaksikielistä toimintaa varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa ja/tai perusopetuksessa?*

- Kyllä, kotimaisten kielten kielikylpyä
- Kyllä, muuta laajamittaista kaksikielistä varhaiskasvatusta ja/tai opetusta. (Siirryn vastaamaan laajamittaista kaksikielistä varhaiskasvatusta ja opetusta koskeviin kysymyksiin.)
- Kyllä, suppeampaa kaksikielistä/kielirikasteista varhaiskasvatusta ja/tai opetusta. (Siirryn vastaamaan suppeampaa kaksikielistä/kielirikasteista varhaiskasvatusta ja/tai opetusta koskeviin kysymyksiin.)
- Kyllä, sekä kotimaisten kielten kielikylpyä että muuta kaksikielistä varhaiskasvatusta ja/tai opetusta.
- Ei kumpaakaan. (Siirryn vastaamaan tulevaisuuden ennakkointia ja suunnitelmia koskeviin kysymyksiin.)

KOTIMAISTEN KIELTEN KIELIKYLVYN ASEMA KUNNASSA

Kielikylvyllä tarkoitetaan varhaisintaan kolmevuotiaana ja viimeistään esiopetuksesta alkavaa ja perusopetuksen loppuun kestäväää ohjelmaa, jossa osa toiminnasta järjestetään koulun varsinaisella opetuskielillä ja vähintään 50% toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä.

13. Kotimaisten kielten kielikylpyä annetaan

- ruotsiksi
 suomeksi
 saameksi

14. Kuinka monessa yksikössä (koulu, päiväkoti) kunnassanne annetaan kotimaisten kielten kielikylpyä (käytä vastatessasi vain lukuja)?

varhaiskasvatuksessa _____
 esiopetuksessa _____
 alakouluissa _____
 yläkouluissa _____

15. Kuinka kauan (vuosina) kunnassanne on tarjottu kotimaisten kielten kielikylpyä? [alaszeto-valikko]

16. Onko kuntanne alueella yksityisiä palveluntuottajia, jotka järjestävät kunnassanne kotimaisten kielten kielikylpyä ostopalveluperiaatteella?

	kyllä	ei	en osaa sanoa
varhaiskasvatuksessa	☐	☐	☐
esiopetuksessa	☐	☐	☐
perusopetuksessa	☐	☐	☐

17. Onko kuntanne alueella muita yksityisiä palveluntuottajia (ei ostopalveluna), jotka järjestävät kotimaisten kielten kielikylpyä?

	kyllä	ei	en osaa sanoa
varhaiskasvatuksessa	☐	☐	☐
esiopetuksessa	☐	☐	☐
perusopetuksessa	☐	☐	☐

18. Onko kunnassa tehty tarvekartoituksia tai palautekyselyitä kotimaisten kielten kielikylvystä?

- kyllä
 ei
 en osaa sanoa

19. Miten kotimaisten kielten kielikylvyn määrä (yksiköt, ryhmät, oppilasmäärä) on muuttunut kunnassanne viimeisten viiden vuoden aikana?

	kasvanut	pysynyt samana	vähentynyt	en osaa sanoa
varhaiskasvatuksessa	☐	☐	☐	☐
esiopetuksessa	☐	☐	☐	☐
perusopetuksessa	☐	☐	☐	☐

20. Miten kotimaisten kielten kielikylvyn kysyntä on muuttunut kunnassanne viimeisten viiden vuoden aikana?

	kasvanut	pysynyt samana	vähentynyt	en osaa sanoa
varhaiskasvatuksessa	☐	☐	☐	☐
esiopetuksessa	☐	☐	☐	☐
perusopetuksessa	☐	☐	☐	☐

21. Miten kotimaisten kielten kielikylvyn tarjonta vastaa kysyntää kunnassanne?

22. Mitkä tahot kunnassanne ovat aktiivisia toimijoita kotimaisen kielikylvyn osalta varhaiskasvatuksessa?

23. Mitkä tahot kunnassanne ovat aktiivisia toimijoita kotimaisen kielikylvyn osalta esiopetuksessa?

24. Mitkä tahot kunnassanne ovat aktiivisia toimijoita kotimaisen kielikylvyn osalta perusopetuksessa?

25. Mitkä seikat estävät tai vaikeuttavat kotimaisten kielten kielikylvyn järjestämistä varhaiskasvatuksessa tai esi- ja perusopetuksessa kunnassanne?

26. Missä määrin kuntanne tarjoaa kotimaisten kielten kielikylpyä maahanmuuttajataustaisille lapsille?

- samassa määrin kuin muillekin lapsille
- jossain määrin
- ei lainkaan
- kunnassamme ei ole maahanmuuttajataustaisia lapsia
- en osaa sanoa

27. Kuvaile lyhyesti kotimaisten kielten kielikylpytoimintaa ja sen sisältöjä varhaiskasvatuksessa. Missä suhteessa kielikylpykieltä ja lasten äidinkieltä/äidinkieliä käytetään? Missä toiminnoissa käytetään kielikylpykieltä, missä lasten äidinkieltä/äidinkieliä?

28. Kuvaile lyhyesti kotimaisten kielten kielikylpytoimintaa ja sen sisältöjä esiopetuksessa. Missä suhteessa kielikylpykieltä ja lasten äidinkieltä/äidinkieliä käytetään? Missä toiminnoissa käytetään kielikylpykieltä, missä lasten äidinkieltä/äidinkieliä?

29. Kuvaile lyhyesti kotimaisten kielten kielikylpytoimintaa ja sen sisältöjä alakoulussa (perusopetus). Missä suhteessa kielikylpykieltä ja oppilaiden äidinkieltä/äidinkieliä (koulun opetuskieltä) käytetään? Missä oppiaineissa käytetään kielikylpykieltä, missä oppilaiden äidinkieltä/äidinkieliä (koulun opetuskieltä)? Millainen on kielikylpyoppilaiden kieliohjelma?

30. Kuvaile lyhyesti kotimaisten kielten kielikylpytoimintaa ja sen sisältöjä yläkoulussa (perusopetus). Missä suhteessa kielikylpykieltä ja oppilaiden äidinkieltä/äidinkieliä (koulun opetuskieltä) käytetään? Missä oppiaineissa käytetään kielikylpykieltä, missä oppilaiden äidinkieltä/äidinkieliä (koulun opetuskieltä)? Millainen on kielikylpyoppilaiden kieliohjelma?

31. Miten kunnan varhaiskasvatussuunnitelmassa on huomioitu kotimaisten kielten kielikylpy?

- Käytämme kansallisia linjauksia
- Olemme laatineet seutukohtaiset linjaukset
- Olemme laatineet kuntakohtaiset linjaukset
- Olemme laatineet päiväkotikohtaiset linjaukset

32. Miten kunnan esiopetuksen opetussuunnitelmassa on huomioitu kotimaisten kielten kielikylpy?

- Käytämme kansallisia linjauksia
- Olemme laatineet seutukohtaiset linjaukset
- Olemme laatineet kuntakohtaiset linjaukset
- Olemme laatineet yksikkökohtaiset linjaukset

33. Miten kunnan perusopetuksen opetussuunnitelmassa on huomioitu kotimaisten kielten kielikylpy?

- Käytämme kansallisia linjauksia
- Olemme laatineet seutukohtaiset linjaukset
- Olemme laatineet kuntakohtaiset linjaukset
- Olemme laatineet koulukohtaiset linjaukset

34. Kommentteja kotimaisten kielten kielikylvyn asemasta kunnassa

OPETUSHENKILÖSTÖN KOULUTUS JA REKRYTOINTI KOTIMAISTEN KIELTEN KIELIKYLVYSSÄ

35. Miten tärkeitä seuraavat kriteerit ovat kotimaisten kielten kielikylpyä antavien lastentarhanopettajien rekrytoinnissa varhaiskasvatukseen?

	erittäin tärkeää	melko tärkeää	ei lainkaan tärkeää	en osaa sanoa	ei koske kuntaa
vähintään aineopinnot (noin 60 op) opetuskielessä					
kielitutkinnolla tai -testillä osoitettu kielitaito					
(lähes) syntyperäisen kielitaito					
työkokemus kielikylvyssä tai muussa kaksikielisessä opetuksessa					
lastentarhanopettajan kelpoisuus					
kielikylpyopettajan pätevyys					
kielikylpydidaktiikan tai CLIL-pedagogiikan tuntemus					
muu, mikä?					

36. Miten tärkeitä seuraavat kriteerit ovat kotimaisten kielten kielikylpyopetusta antavien opettajien rekrytoinnissa esiopetukseen?

	erittäin tärkeää	melko tärkeää	ei lainkaan tärkeää	en osaa sanoa	ei koske kuntaa
vähintään aineopinnot (noin 60 op) opetuskielessä					
kielitutkinnolla tai -testillä osoitettu kielitaito					
(lähes) syntyperäisen kielitaito					
työkokemus kielikylvyssä tai muussa kaksikielisessä opetuksessa					
esikoulun opettajan kelpoisuus					
kielikylpyopettajan pätevyys					
kielikylpydidaktiikan tai CLIL-pedagogiikan tuntemus					
muu, mikä?					

37. Miten tärkeitä seuraavat kriteerit ovat kotimaisten kielten kielikylpyopetusta antavien opettajien rekrytoinnissa alakouluun (perusopetus)?

	erittäin tärkeää	melko tärkeää	ei lainkaan tärkeää	en osaa sanoa	ei koske kuntaa
vähintään aineopinnot (noin 60 op) opetuskielessä					
kielitutkinnolla tai -testillä osoitettu kielitaito					
(lähes) syntyperäisen kielitaito					
työkokemus kielikylvyssä tai muussa kaksikielisessä opetuksessa					
luokanopettajan kelpoisuus					
kielikylpyopettajan pätevyys					
kielikylpydidaktiikan tai CLIL-pedagogiikan tuntemus					
muu, mikä?					

38. Miten tärkeitä seuraavat kriteerit ovat kotimaisten kielten kielikylpyopetusta antavien opettajien rekrytoinnissa yläkouluun (perusopetus)?

	erittäin tärkeää	melko tärkeää	ei lainkaan tärkeää	en osaa sanoa	ei koske kuntaa
vähintään aineopinnot (noin 60 op) opetuskielessä					
kielitutkinnolla tai -testillä osoitettu kielitaito					
(lähes) syntyperäisen kielitaito					
työkokemus kielikylvyssä tai muussa kaksikielisessä opetuksessa					
aineenopettajan kelpoisuus					
kielikylpyopettajan pätevyys					
kielikylpydidaktiikan tai CLIL-pedagogiikan tuntemus					
muu, mikä?					

39. Edellisissä kysymyksissä kuvasitte opettajien rekrytoinnin kriteerejä kotimaisten kielten kielikylvyssä. Pystytkö rekrytoimaan nämä kriteerit täyttäviä opettajia?

	kyllä	vaihtelevasti	ei	en osaa sanoa	ei koske kuntaa/ ei mainittua toimintaa
varhaiskasvatuksessa	☐	☐	☐	☐	☐
esiopetuksessa	☐	☐	☐	☐	☐
alakoulussa (perusopetus)	☐	☐	☐	☐	☐
yläkoulussa (perusopetus)	☐	☐	☐	☐	☐

40. Onko kunnassa oltu tyytyväisiä kotimaisten kielten kielikylpyopettajien ammattitaitoon?

- kyllä, koska _____
- ei, koska _____
- en osaa sanoa

41. Missä määrin kunnan työntekijät ovat osallistuneet kielikylpyä koskevaan täydennyskoulutukseen Suomessa tai ulkomailla viimeisen viiden vuoden aikana?

	Säännöllisesti	Satunnaisesti	Ei lainkaan	En osaa sanoa
Rehtorit / Päivähoitoyksiköiden johtajat	☐	☐	☐	
☐ Varhaiskasvatuksen henkilöstö		☐	☐	☐
☐				
Esiopetusta antavat opettajat	☐	☐	☐	☐
Alakoulun opettajat	☐	☐	☐	☐
Yläkoulun opettajat	☐	☐	☐	☐

42. Onko kunnallanne tarvetta järjestää täydennyskoulutusta kotimaisten kielten kielikylpyopettajille?
- kyllä, koska _____
- ei, koska _____
- en osaa sanoa
43. Kommentteja kotimaisten kielten kielikylpyopettajien rekrytoinnista ja koulutustarpeista kunnassa viimeisen viiden vuoden aikana
44. Kunnassamme*
- on muuta laajamittaista kaksikielistä varhaiskasvatusta ja/tai opetusta. Siirryn vastaamaan laajamittaista kaksikielistä varhaiskasvatusta ja opetusta koskeviin kysymyksiin. *(Muulla laajamittaisella kaksikielisellä opetuksella tarkoitetaan opetusta, jossa vähintään 25 % opetuksesta järjestetään kohdekielellä).*
- on suppeampaa kaksikielistä/kielirikasteista varhaiskasvatusta ja/tai opetusta. Siirryn vastaamaan suppeampaa kaksikielistä/kielirikasteista varhaiskasvatusta ja/tai opetusta koskeviin kysymyksiin. *(Suppeammalla kaksikielisellä/kielirikasteisella opetuksella tarkoitetaan opetusta, jossa alle 25 % oppiaineiden sisällöstä opetetaan muulla kuin koulun opetuskielellä).*
- on sekä laajamittaista että suppeampaa kaksikielistä varhaiskasvatusta tai opetusta
- ei ole muuta laajamittaista tai suppeampaa kaksikielistä varhaiskasvatusta ja/tai opetusta. Siirryn vastaamaan tulevaisuudensuunnitelmia koskeviin kysymyksiin.

MUUN LAAJAMITTAISEN KAKSIKIELISEN VARHAISKASVATUKSEN JA OPETUKSEN ASEMA KUNNASSA

Muulla laajamittaisella kaksikielisellä opetuksella tarkoitetaan opetusta, jossa vähintään 25 % opetuksesta järjestetään kohdekielellä.

45. Kuinka monessa yksikössä (koulu, päiväkoti) kunnassanne järjestetään muuta laajamittaista kaksikielistä toimintaa (käytä vastatessasi vain lukuja)?
- varhaiskasvatuksessa _____
- esiopetuksessa _____
- alakouluissa _____
- yläkouluissa _____
46. Kuinka kauan (vuosina) kunnassanne on tarjottu muuta laajamittaista kaksikielistä toimintaa? [alasetoalikko]
47. Onko kuntanne alueella yksityisiä palveluntuottajia, jotka järjestävät kunnassanne muuta laajamittaista kaksikielistä toimintaa ostopalveluperiaatteella?
	kyllä	ei	en osaa sanoa
varhaiskasvatuksessa	☐	☐	☐
esiopetuksessa	☐	☐	☐
perusopetuksessa	☐	☐	☐

48. Onko kuntanne alueella muita yksityisiä palveluntuottajia (ei ostopalveluna), jotka järjestävät muuta laajamittaista kaksikielistä toimintaa?

	kyllä	ei	en osaa sanoa
varhaiskasvatuksessa	☐	☐	☐
esiopetuksessa	☐	☐	☐
perusopetuksessa	☐	☐	☐

49. Onko kunnassa tehty tarvekartoituksia tai palautekyselyitä muusta laajamittaisesta kaksikielisestä varhaiskasvatuksesta ja opetuksesta?

- kyllä
 ei
 en osaa sanoa

50. Miten muun laajamittaisen kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen määrä (yksiköt, ryhmät, oppilasmäärä) on muuttunut kunnassanne viimeisten viiden vuoden aikana?

	kasvanut	pysynyt samana	vähentynyt	en osaa sanoa
varhaiskasvatuksessa	☐	☐	☐	☐
esiopetuksessa	☐	☐	☐	☐
perusopetuksessa	☐	☐	☐	☐

51. Miten muun laajamittaisen kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen kysyntä on muuttunut kunnassanne viimeisten viiden vuoden aikana?

	kasvanut	pysynyt samana	vähentynyt	en osaa sanoa
varhaiskasvatuksessa	☐	☐	☐	☐
esiopetuksessa	☐	☐	☐	☐
perusopetuksessa	☐	☐	☐	☐

52. Miten muun laajamittaisen kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen tarjonta vastaa kysyntää kunnassanne?

53. Mitkä tahot kunnassanne ovat aktiivisia toimijoita muun laajamittaisen kaksikielisen varhaiskasvatuksen osalta?

54. Mitkä tahot kunnassanne ovat aktiivisia toimijoita muun laajamittaisen kaksikielisen esiopetuksen osalta?

55. Mitkä tahot kunnassanne ovat aktiivisia toimijoita muun laajamittaisen kaksikielisen perusopetuksen osalta?

56. Mitkä seikat estävät tai vaikeuttavat laajamittaisen kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen järjestämistä kunnassanne?

57. Millä kielillä muuta laajamittaista kaksikielistä toimintaa järjestetään varhaiskasvatuksessa?

	kyllä	ei	en osaa sanoa
englanti	☐	☐	☐
espanja	☐	☐	☐
ranska	☐	☐	☐
saksa	☐	☐	☐
venäjä	☐	☐	☐
ruotsi	☐	☐	☐
muu, mikä?	☐	☐	☐

58. Millä kielillä muuta laajamittaista kaksikielistä toimintaa järjestetään esiopetuksessa?

	kyllä	ei	en osaa sanoa
englanti	☐	☐	☐
espanja	☐	☐	☐
ranska	☐	☐	☐
saksa	☐	☐	☐
venäjä	☐	☐	☐
ruotsi	☐	☐	☐
muu, mikä?	☐	☐	☐

59. Millä kielillä muuta laajamittaista kaksikielistä toimintaa järjestetään alakoulussa (perusopetus)?

	kyllä	ei	en osaa sanoa
englanti	☐	☐	☐
espanja	☐	☐	☐
ranska	☐	☐	☐
saksa	☐	☐	☐
venäjä	☐	☐	☐
ruotsi	☐	☐	☐
muu, mikä?	☐	☐	☐

60. Millä kielillä muuta laajamittaista kaksikielistä toimintaa järjestetään yläkoulussa (perusopetus)?

	kyllä	ei	en osaa sanoa
englanti	☐	☐	☐
espanja	☐	☐	☐
ranska	☐	☐	☐
saksa	☐	☐	☐
venäjä	☐	☐	☐
ruotsi	☐	☐	☐
muu, mikä?	☐	☐	☐

61. Missä määrin kuntanne tarjoaa muuta laajamittaista kaksikielistä varhaiskasvatusta ja opetusta maahanmuuttajataustaisille lapsille?
- samassa määrin kuin muillekin lapsille
 - jossain määrin
 - ei lainkaan
 - kunnassamme ei ole maahanmuuttajataustaisia lapsia
 - en osaa sanoa
62. Kuvaile lyhyesti muuta laajamittaista kaksikielistä toimintaa ja sen sisältöjä varhaiskasvatuksessa. Missä suhteessa kohdekieltä ja lasten äidinkieltä/äidinkieliä käytetään? Missä toiminnoissa käytetään vierasta kieltä, missä lasten äidinkieltä/äidinkieliä?
63. Kuvaile lyhyesti muuta laajamittaista kaksikielistä opetusta ja sen sisältöjä esiopetuksessa. Missä suhteessa vierasta kieltä ja äidinkieltä käytetään? Missä toiminnoissa käytetään kohdekieltä, missä äidinkieltä?
64. Kuvaile lyhyesti muuta laajamittaista kaksikielistä opetusta ja sen sisältöjä alakoulussa (perusopetus). Missä suhteessa kohdekieltä ja äidinkieltä käytetään? Missä oppiaineissa käytetään kohdekieltä, missä äidinkieltä? Millainen on laajamittaiseen kaksikieliseen opetukseen osallistuvien kieliohjelma?
65. Kuvaile lyhyesti muuta laajamittaista kaksikielistä opetusta ja sen sisältöjä yläkoulussa (perusopetus). Missä suhteessa kohdekieltä ja äidinkieltä käytetään? Missä oppiaineissa käytetään kohdekieltä, missä äidinkieltä? Millainen on laajamittaiseen kaksikieliseen opetukseen osallistuvien kieliohjelma?
66. Miten kunnan varhaiskasvatussuunnitelmassa on huomioitu muu laajamittainen kaksikielinen toiminta?
- Käytämme kansallisia linjauksia
 - Olemme laatineet seutukohtaiset linjaukset
 - Olemme laatineet kuntakohtaiset linjaukset
 - Olemme laatineet päiväkotikohtaiset linjaukset
67. Miten kunnan esiopetuksen opetussuunnitelmassa on huomioitu muu laajamittainen kaksikielinen opetus?
- Käytämme kansallisia linjauksia
 - Olemme laatineet seutukohtaiset linjaukset
 - Olemme laatineet kuntakohtaiset linjaukset
 - Olemme laatineet yksikkökohtaiset linjaukset
68. Miten kunnan perusopetuksen opetussuunnitelmassa on huomioitu muu laajamittainen kaksikielinen opetus?
- Käytämme kansallisia linjauksia
 - Olemme laatineet seutukohtaiset linjaukset
 - Olemme laatineet kuntakohtaiset linjaukset
 - Olemme laatineet koulukohtaiset linjaukset
69. Kommentteja muun laajamittaisen kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen asemasta kunnassa.

OPETUSHENKILÖSTÖN KOULUTUS JA REKRYTOINTI MUUSSA LAAJAMITTAISESSA KAKSIKIELISESSÄ VARHAISKASVATUKSESSA JA OPETUKSESSA

70. Miten tärkeitä seuraavat kriteerit ovat muuta laajamittaista kaksikielistä opetusta antavien lastentarhanopettajien rekrytoinnissa varhaiskasvatukseen?

	erittäin tärkeää	melko tärkeää	ei lainkaan tärkeää	en osaa sanoa	ei koske kuntaa
vähintään aineopinnot (noin 60 op) opetuskielessä					
kielitutkinnolla tai -testillä osoitettu kielitaito					
(lähes) syntyperäisen kielitaito					
työkokemus kielikylvyssä tai muussa kaksikielisessä opetuksessa					
lastentarhanopettajan kelpoisuus					
kielikylpyopettajan pätevyys					
kielikylpydidaktiikan tai CLIL-pedagogiikan tuntemus					
muu, mikä?					

71. Miten tärkeitä seuraavat kriteerit ovat muuta laajamittaista kaksikielistä opetusta antavien opettajien rekrytoinnissa esiopetukseen?

	erittäin tärkeää	melko tärkeää	ei lainkaan tärkeää	en osaa sanoa	ei koske kuntaa
vähintään aineopinnot (noin 60 op) opetuskielessä					
kielitutkinnolla tai -testillä osoitettu kielitaito					
(lähes) syntyperäisen kielitaito					
työkokemus kielikylvyssä tai muussa kaksikielisessä opetuksessa					
esiopettajan kelpoisuus					
kielikylpyopettajan pätevyys					
kielikylpydidaktiikan tai CLIL-pedagogiikan tuntemus					
muu, mikä?					

72. Miten tärkeitä seuraavat kriteerit ovat muuta laajamittaista kaksikielistä opetusta antavien opettajien rekrytoinnissa alakouluun (perusopetus)?

	erittäin tärkeää	melko tärkeää	ei lainkaan tärkeää	en osaa sanoa	ei koske kuntaa
vähintään aineopinnot (noin 60 op) opetuskielessä					
kielitutkinnolla tai -testillä osoitettu kielitaito					
(lähes) syntyperäisen kielitaito					
työkokemus kielikylvyssä tai muussa kaksikielisessä opetuksessa					
luokanopettajan kelpoisuus					
kielikylpyopettajan pätevyys					
kielikylpydidaktiikan tai CLIL-pedagogiikan tuntemus					
muu, mikä?					

73. Miten tärkeitä seuraavat kriteerit ovat muuta laajamittaista kaksikielistä opetusta antavien opettajien rekrytoinnissa yläkouluun (perusopetus)?

	erittäin tärkeää	melko tärkeää	ei lainkaan tärkeää	en osaa sanoa	ei koske kuntaa
vähintään aineopinnot (noin 60 op) opetuskielessä					
kielitutkinnolla tai -testillä osoitettu kielitaito					
(lähes) syntyperäisen kielitaito					
työkokemus kielikylvyssä tai muussa kaksikielisessä opetuksessa					
aineenopettajan kelpoisuus					
kielikylpyopettajan pätevyys					
kielikylpydidaktiikan tai CLIL-pedagogiikan tuntemus					
muu, mikä?					

74. Kysymyksissä 70–73 kuvasitte opettajien rekrytoinnin kriteerejä muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa. Pystytekö rekrytoimaan nämä kriteerit täyttäviä opettajia?

	kyllä	vaihtelevasti	ei	en osaa sanoa	ei koske kuntaa/ ei mainittua toimintaa
varhaiskasvatuksessa	☐	☐	☐	☐	☐
esiopetuksessa	☐	☐	☐	☐	☐
alakoulussa (perusopetus)	☐	☐	☐	☐	☐
yläkoulussa (perusopetus)	☐	☐	☐	☐	☐

75. Onko kunnassa oltu tyytyväisiä muuta laajamittaista kaksikielistä opetusta antavien opettajien ammattitaitoon?

- kyllä, koska _____
- ei, koska _____
- en osaa sanoa

76. Missä määrin kunnan työntekijät ovat osallistuneet muuta laajamittaista kaksikielistä opetusta koskevaan täydennyskoulutukseen Suomessa tai ulkomailla viimeisen viiden vuoden aikana?

	Säännöllisesti	Satunnaisesti	Ei lainkaan	En osaa sanoa
Rehtorit / Päivähoitoyksiköiden johtajat	☐	☐	☐	
☐ Varhaiskasvatuksen henkilöstö		☐	☐	☐
☐				
Esiopetusta antavat opettajat	☐	☐	☐	☐
Alakoulun opettajat	☐	☐	☐	☐
Yläkoulun opettajat	☐	☐	☐	☐

77. Onko kunnallanne tarvetta järjestää täydennyskoulutusta muuta laajamittaista kaksikielistä opetusta antaville opettajille?

- kyllä, koska _____
- ei, koska _____
- en osaa sanoa

78. Kommentteja muuta laajamittaista kaksikielistä opetusta antavien opettajien rekrytoinnista ja koulutustarpeista viimeisen viiden vuoden aikana

79. Kunnassamme*

- on suppeampaa kaksikielistä/kielirikasteista varhaiskasvatusta ja/tai opetusta. Siirryn vastaamaan suppeampaa kaksikielistä/kielirikasteista varhaiskasvatusta ja/tai opetusta koskeviin kysymyksiin.
- ei ole suppeampaa kaksikielistä/kielirikasteista varhaiskasvatusta ja/tai opetusta. Siirryn vastaamaan tulevaisuuden ennakkointia ja suunnitelmia koskeviin kysymyksiin.

SUPPEAMMAN KAKSIKIELISEN/KIELIRIKASTEISEN VARHAISKASVATUKSEN JA OPETUKSEN ASEMA KUNNASSA

Suppeammalla kaksikielisellä/kielirikasteisella opetuksella tarkoitetaan tässä opetusta, jossa alle 25 % oppiaineiden sisällöstä opetetaan toisella kotimaisella tai vieraalla kielellä.

80. Suppeammasta kaksikielisestä/kielirikasteisesta toiminnasta käytetään kunnassa termiä (voit valita useamman vaihtoehdon)

- CLIL
- kaksikielinen opetus
- kielipesä
- sisältöpainotteinen vieraan kielen opetus
- vieraskielinen opetus
- kielikyöpy
- kielirikasteinen opetus
- kielisuihkutus
- muu, mikä?

81. Kuinka monessa yksikössä (koulu, päiväkoti) kunnassanne järjestetään suppeampaa kaksikielistä/kielirikasteista toimintaa (käytä vastatessasi vain lukuja)?

varhaiskasvatuksessa _____
 esiopetuksessa _____
 alakouluissa _____
 yläkouluissa _____

82. Kuinka kauan (vuosina) kunnassanne on tarjottu suppeampaa kaksikielistä/kielirikasteista toimintaa? [alasetoalikko]

83. Onko kuntanne alueella yksityisiä palveluntuottajia, jotka järjestävät kunnassanne suppeampaa kaksikielistä/kielirikasteista toimintaa ostopalveluperiaatteella?

	kyllä	ei	en osaa sanoa
varhaiskasvatuksessa	☐	☐	☐
esiopetuksessa	☐	☐	☐
perusopetuksessa	☐	☐	☐

84. Onko kuntanne alueella muita yksityisiä palveluntuottajia (ei ostopalveluna), jotka järjestävät suppeampaa kaksikielistä/kielirikasteista toimintaa?

	kyllä	ei	en osaa sanoa
varhaiskasvatuksessa	☐	☐	☐
esiopetuksessa	☐	☐	☐
perusopetuksessa	☐	☐	☐

85. Onko kunnassa tehty tarvekartoituksia tai palautekyselyitä suppeammasta kaksikielisestä/kielirikasteisesta varhaiskasvatuksesta ja opetuksesta?

- kyllä
- ei
- en osaa sanoa

86. Miten suppeamman kaksikielisen/kielirikasteisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen määrä (yksiköt, ryhmät, oppilasmäärä) on muuttunut kunnassanne viimeisten viiden vuoden aikana?

	kasvanut	pysynyt samana	vähentynyt	en osaa sanoa
varhaiskasvatuksessa	☐	☐	☐	☐
esiopetuksessa	☐	☐	☐	☐
perusopetuksessa	☐	☐	☐	☐

87. Miten suppeamman kaksikielisen/kielirikasteisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen kysyntä on muuttunut kunnassanne viimeisten viiden vuoden aikana?

	kasvanut	pysynyt samana	vähentynyt	en osaa sanoa
varhaiskasvatuksessa	☐	☐	☐	☐
esiopetuksessa	☐	☐	☐	☐
perusopetuksessa	☐	☐	☐	☐

88. Miten suppeamman kaksikielisen/kielirikasteisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen tarjonta vastaa kysyntää kunnassanne?

89. Mitkä tahot kunnassanne ovat aktiivisia toimijoita suppeamman kaksikielisen/kielirikasteisen varhaiskasvatuksen osalta?

90. Mitkä tahot kunnassanne ovat aktiivisia toimijoita suppeamman kaksikielisen/kielirikasteisen esiopetuksen osalta?

91. Mitkä tahot kunnassanne ovat aktiivisia toimijoita suppeamman kaksikielisen/kielirikasteisen perusopetuksen osalta?

92. Mitkä seikat estävät tai vaikeuttavat suppeamman kaksikielisen/kielirikasteisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen järjestämistä kunnassanne?

93. Millä kielillä suppeampaa kaksikielistä/kielirikasteista toimintaa järjestetään varhaiskasvatuksessa?

	kyllä	ei	en osaa sanoa
englanti	☐	☐	☐
espanja	☐	☐	☐
ranska	☐	☐	☐
saksa	☐	☐	☐
venäjä	☐	☐	☐
ruotsi	☐	☐	☐
muu, mikä?	☐	☐	☐

94. Millä kielillä suppeampaa kaksikielistä/kielirikasteista toimintaa järjestetään esiopetuksessa?

	kyllä	ei	en osaa sanoa
englanti	☐	☐	☐
espanja	☐	☐	☐
ranska	☐	☐	☐
saksa	☐	☐	☐
venäjä	☐	☐	☐
ruotsi	☐	☐	☐
muu, mikä?	☐	☐	☐

95. Millä kielillä suppeampaa kaksikielistä/kielirikasteista toimintaa järjestetään alakoulussa (perusopetus)?

	kyllä	ei	en osaa sanoa
englanti	☐	☐	☐
espanja	☐	☐	☐
ranska	☐	☐	☐
saksa	☐	☐	☐
venäjä	☐	☐	☐
ruotsi	☐	☐	☐
muu, mikä?	☐	☐	☐

96. Millä kielillä suppeampaa kaksikielistä/kielirikasteista toimintaa järjestetään yläkoulussa (perusopetus)?

	kyllä	ei	en osaa sanoa
englanti	☐	☐	☐
espanja	☐	☐	☐
ranska	☐	☐	☐
saksa	☐	☐	☐
venäjä	☐	☐	☐
ruotsi	☐	☐	☐
muu, mikä?	☐	☐	☐

97. Missä määrin kuntanne tarjoaa suppeampaa kaksikielistä/kielirikasteista varhaiskasvatusta ja opetusta maahanmuuttajataustaisille lapsille?

- samassa määrin kuin muillekin lapsille
- jossain määrin
- ei lainkaan
- kunnassamme ei ole maahanmuuttajataustaisia lapsia
- en osaa sanoa

98. Kuvaile lyhyesti suppeampaa kaksikielistä/kielirikasteista toimintaa ja sen sisältöjä varhaiskasvatuksessa. Missä suhteessa kohdekieltä ja lasten äidinkieltä/äidinkieliä käytetään? Missä toiminnoissa käytetään kohdekieltä, missä lasten äidinkieltä/äidinkieliä?

99. Kuvaile lyhyesti suppeampaa kaksikielistä/kielirikasteista opetusta ja sen sisältöjä esiopetuksessa. Missä suhteessa kohdekieltä ja äidinkieltä käytetään? Missä toiminnoissa käytetään kohdekieltä, missä äidinkieltä?

100. Kuvaile lyhyesti suppeampaa kaksikielistä/kielirikasteista opetusta ja sen sisältöjä alakou-
lussa (perusopetus). Missä suhteessa kohdekieltä ja äidinkieltä käytetään? Missä oppiai-
neissa käytetään kohdekieltä, missä äidinkieltä?
101. Kuvaile lyhyesti suppeampaa kaksikielistä/kielirikasteista opetusta ja sen sisältöjä yläkou-
lussa (perusopetus). Missä suhteessa kohdekieltä ja äidinkieltä käytetään? Missä oppiai-
neissa käytetään kohdekieltä, missä äidinkieltä?
102. Miten kunnan varhaiskasvatussuunnitelmassa on huomioitu suppeampi kaksikieli-
nen/kielirikasteinen toiminta?
 Käytämme kansallisia linjauksia
 Olemme laatineet seutukohtaiset linjaukset
 Olemme laatineet kuntakohtaiset linjaukset
 Olemme laatineet päiväkotikohtaiset linjaukset
103. Miten kunnan esiopetuksen opetussuunnitelmassa on huomioitu suppeampi kaksikieli-
nen/kielirikasteinen opetus?
 Käytämme kansallisia linjauksia
 Olemme laatineet seutukohtaiset linjaukset
 Olemme laatineet kuntakohtaiset linjaukset
 Olemme laatineet yksikkökohtaiset linjaukset
104. Miten kunnan perusopetuksen opetussuunnitelmassa on huomioitu suppeampi kaksikieli-
nen/kielirikasteinen opetus?
 Käytämme kansallisia linjauksia
 Olemme laatineet seutukohtaiset linjaukset
 Olemme laatineet kuntakohtaiset linjaukset
 Olemme laatineet koulukohtaiset linjaukset
105. Kommentteja suppeamman kaksikielisen/kielirikasteisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen
asemasta kunnassa.

**OPETUSHENKILÖSTÖN KOULUTUS JA REKRYTOINTI SUPPEAMMASSA
KAKSIKIELISESSÄ/KIELIRIKASTEISESSA VARHAISKASVATUKSESSA JA
OPETUKSESSA**

106. Miten tärkeitä seuraavat kriteerit ovat suppeampaa kaksikielistä/kielirikasteista opetusta
antavien lastentarhanopettajien rekrytoinnissa varhaiskasvatukseen?

	erittäin tärkeää	melko tärkeää	ei lain- kaan tär- keää	en osaa sanoa	ei koske kuntaa
vähintään aineopinnot (noin 60 op) opetuskielessä					
kielitutkinnolla tai -testillä osoi- tettu kielitaito					
(lähes) syntyperäisen kielitaito					

työkokemus kielikylvyssä tai muussa kaksikielisessä opetuksessa					
lastentarhanopettajan kelpoisuus					
kielikylpyopettajan pätevyys					
kielikylpydidaktiikan tai CLIL-pedagogiikan tuntemus					
muu, mikä?					

107. Miten tärkeitä seuraavat kriteerit ovat suppeampaa kaksikielistä/kielirikasteista opetusta antavien opettajien rekrytoinnissa esiopetukseen?

	erittäin tärkeää	melko tärkeää	ei lainkaan tärkeää	en osaa sanoa	ei koske kuntaa
vähintään aineopinnot (noin 60 op) opetuskielessä					
kielitutkinnolla tai -testillä osoitettu kielitaito					
(lähes) syntyperäisen kielitaito					
työkokemus kielikylvyssä tai muussa kaksikielisessä opetuksessa					
esiopettajan kelpoisuus					
kielikylpyopettajan pätevyys					
kielikylpydidaktiikan tai CLIL-pedagogiikan tuntemus					
muu, mikä?					

108. Miten tärkeitä seuraavat kriteerit ovat suppeampaa kaksikielistä/kielirikasteista opetusta antavien opettajien rekrytoinnissa alakouluun (perusopetus)?

	erittäin tärkeää	melko tärkeää	ei lainkaan tärkeää	en osaa sanoa	ei koske kuntaa
vähintään aineopinnot (noin 60 op) opetuskielessä					
kielitutkinnolla tai -testillä osoitettu kielitaito					
(lähes) syntyperäisen kielitaito					
työkokemus kielikylvyssä tai muussa kaksikielisessä opetuksessa					
luokanopettajan kelpoisuus					

kielikylpyopettajan pätevyys					
kielikylpydidaktiikan tai CLIL-pedagogiikan tuntemus					
muu, mikä?					

109. Miten tärkeitä seuraavat kriteerit ovat suppeampaa kaksikielistä/kielirikasteista opetusta antavien opettajien rekrytoinnissa yläkouluun (perusopetus)?

	erittäin tärkeää	melko tärkeää	ei lainkaan tärkeää	en osaa sanoa	ei koske kuntaa
vähintään aineopinnot (noin 60 op) opetuskielessä					
kielitutkinnolla tai -testillä osoitettu kielitaito					
(lähes) syntyperäisen kielitaito					
työkokemus kielikylvyssä tai muussa kaksikielisessä opetuksessa					
aineenopettajan kelpoisuus					
kielikylpyopettajan pätevyys					
kielikylpydidaktiikan tai CLIL-pedagogiikan tuntemus					
muu, mikä?					

110. Kysymyksissä 106–109 kuvasitte opettajien rekrytoinnin kriteerejä suppeammassa kaksikielisessä/kielirikasteisessa varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa. Pystytkö rekrytoimaan nämä kriteerit täyttäviä opettajia?

	kyllä	vaihtelevasti	ei	en osaa sanoa	ei koske kuntaa/ ei mainittua toimintaa
varhaiskasvatuksessa	☐	☐	☐	☐	☐
esiopetuksessa	☐	☐	☐	☐	☐
alakoulussa (perusopetus)	☐	☐	☐	☐	☐
yläkoulussa (perusopetus)	☐	☐	☐	☐	☐

111. Onko kunnassa oltu tyytyväisiä suppeampaa kaksikielistä/kielirikasteista opetusta antavien opettajien ammattitaitoon?

- kyllä, koska _____
- ei, koska _____
- en osaa sanoa

112. Missä määrin kunnan työntekijät ovat osallistuneet kaksikielistä opetusta koskevaan täydennyskoulutukseen Suomessa tai ulkomailla viimeisen viiden vuoden aikana?

	Säännöllisesti	Satunnaisesti	Ei lainkaan	En osaa sanoa
Rehtorit / Päivähoitoyksiköiden johtajat	☐	☐	☐	
☐ Varhaiskasvatuksen henkilöstö		☐	☐	☐
☐				
Esiopetusta antavat opettajat	☐	☐	☐	☐
Alakoulun opettajat	☐	☐	☐	☐
Yläkoulun opettajat	☐	☐	☐	☐

113. Onko kunnallanne tarvetta järjestää täydennyskoulutusta suppeampaa kaksikielistä/kielirikasteista opetusta antaville opettajille?

- kyllä, koska _____
- ei, koska _____
- en osaa sanoa

114. Kommentteja suppeampaa kaksikielistä/kielirikasteista opetusta antavien opettajien rekrytoinnista ja koulutustarpeista viimeisen viiden vuoden aikana

TULEVAISUUDEN ENNAKOINNIT JA SUUNNITELMAT

Arvioikaa seuraavia asioita kuntanne osalta seuraavan **viiden vuoden** ajalta:

115. Oppilasmäärä kuntanne*

	kasvaa	pysyy samana	vähenee	en osaa sanoa
varhaiskasvatuksessa	☐	☐	☐	☐
esiopetuksessa ☐	☐	☐	☐	☐
perusopetuksessa	☐	☐	☐	☐

116. Tulevaisuudessa kotimaisten kielten kielikylyn kysyntä kunnassanne todennäköisesti*

	kasvaa	pysyy samana	vähenee	en osaa sanoa
varhaiskasvatuksessa	☐	☐	☐	☐
esiopetuksessa	☐	☐	☐	☐
perusopetuksessa	☐	☐	☐	☐

117. Tulevaisuudessa muun laajamittaisen kaksikielisen toiminnan kysyntä kunnassanne todennäköisesti*

	kasvaa	pysyy samana	vähenee	en osaa sanoa
varhaiskasvatuksessa	☐	☐	☐	☐
esiopetuksessa	☐	☐	☐	☐
perusopetuksessa	☐	☐	☐	☐

118. Tulevaisuudessa suppeamman kaksikielisen/kielirikasteisen toiminnan kysyntä kunnassanne todennäköisesti*

	kasvaa	pysyy samana	vähenee	en osaa sanoa
varhaiskasvatuksessa	☐	☐	☐	☐
esiopetuksessa	☐	☐	☐	☐
perusopetuksessa	☐	☐	☐	☐

119. Tulevaisuudessa kotimaisten kielten kielikylvyn tarjonta kunnassanne todennäköisesti*

	kasvaa	pysyy samana	vähenee	en osaa sanoa
varhaiskasvatuksessa	☐	☐	☐	☐
esiopetuksessa	☐	☐	☐	☐
perusopetuksessa	☐	☐	☐	☐

120. Tulevaisuudessa muun laajamittaisen kaksikielisen toiminnan tarjonta kunnassanne todennäköisesti*

	kasvaa	pysyy samana	vähenee	en osaa sanoa
varhaiskasvatuksessa	☐	☐	☐	☐
esiopetuksessa	☐	☐	☐	☐
perusopetuksessa	☐	☐	☐	☐

121. Tulevaisuudessa suppeamman kaksikielisen/kielirikasteisen toiminnan tarjonta kunnassanne todennäköisesti*

	kasvaa	pysyy samana	vähenee	en osaa sanoa
varhaiskasvatuksessa	☐	☐	☐	☐
esiopetuksessa	☐	☐	☐	☐
perusopetuksessa	☐	☐	☐	☐

122. Varhaiskasvatuksessa (kotimaisten kielten kielikylpy) kunta alkaa mahdollisesti tarjota opetusta uusilla kielillä, millä

- ruotsi
- suomi
- saame
- ei suunnitelmia lisätä kieliä

123. Varhaiskasvatuksessa (muu laajamittainen kaksikielinen opetus) kunta alkaa mahdollisesti tarjota opetusta uusilla kielillä, millä

- englanti
- espanja
- ranska
- saksa
- venäjä
- ruotsi
- muu, mikä?
- ei suunnitelmia lisätä kieliä

124. Varhaiskasvatuksessa (suppeampi kaksikielinen/kielirikasteinen opetus) kunta alkaa mahdollisesti tarjota opetusta uusilla kielillä, millä

- englanti
- espanja
- ranska
- saksa
- venäjä
- ruotsi
- muu, mikä?
- ei suunnitelmia lisätä kieliä

125. Esiopetuksessa (kotimaisten kielten kielikylypy) kunta alkaa mahdollisesti tarjota opetusta uusilla kielillä, millä

- ruotsi
- suomi
- saame
- ei suunnitelmia lisätä kieliä

126. Esiopetuksessa (muu laajamittainen kaksikielinen opetus) kunta alkaa mahdollisesti tarjota opetusta uusilla kielillä, millä

- englanti
- espanja
- ranska
- saksa
- venäjä
- ruotsi
- muu, mikä?
- ei suunnitelmia lisätä kieliä

127. Esiopetuksessa (suppeampi kaksikielinen/kielirikasteinen opetus) kunta alkaa mahdollisesti tarjota opetusta uusilla kielillä, millä

- englanti
- espanja
- ranska
- saksa
- venäjä
- ruotsi
- muu, mikä?
- ei suunnitelmia lisätä kieliä

128. Perusopetuksessa (kotimaisten kielten kielikylypy) kunta alkaa mahdollisesti tarjota opetusta uusilla kielillä, millä

- ruotsi
- suomi
- saame
- ei suunnitelmia lisätä kieliä

129. Perusopetuksessa (muu laajamittainen kaksikielinen opetus) kunta alkaa mahdollisesti tarjota opetusta uusilla kielillä, millä

- englanti
- espanja
- ranska
- saksa
- venäjä
- ruotsi
- muu, mikä?
- ei suunnitelmia lisätä kieliä

130. Perusopetuksessa (suppeampi kaksikielinen/kielirikasteinen opetus) kunta alkaa mahdollisesti tarjota opetusta uusilla kielillä, millä

- englanti
- espanja
- ranska
- saksa
- venäjä
- ruotsi
- muu, mikä?
- ei suunnitelmia lisätä kieliä

131. Kommentteja tulevaisuuden tarpeista ja ennakkoinneista

VASTAAJATIEDOT

132. Vastaajan/vastaajien asema kunnan sosiaali- tai opetustoimessa*

133. Yhteyshenkilön sähköpostiosoite tai puhelinnumero (mahdollista tarkistusta varten)*

134. Voimmeko tarvittaessa haastatella Teitä tutkimuksen myöhemmässä vaiheessa?

- kyllä
- ei

135. Monet kiitokset vastauksistanne! Lopuksi voitte vielä antaa palautetta kyselystä.

136. Liitä lomakkeeseen kuntanne:

- Oppilasmäärätilastot viimeiseltä viideltä vuodelta (varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus)
- Varhaiskasvatussuunnitelma
- Esiopetuksen opetussuunnitelma
- Perusopetuksen opetussuunnitelma

Liite 2.

Tapauskuntahaastattelujen kysymykset

Virkamiehet, rehtorit, opettajat

Aluksi: Kertokaa lyhyesti teidän kaksikielisestä opetuksesta (laajuus, sisältö, millä luokkasteilla, missä aineissa jne.)

1. Miksi kaksikielinen opetus/varhaiskasvatus aloitettiin kunnassanne/koulussanne/päiväkodissanne?
Ketkä olivat aloitteen tekijät?
Mikä rooli **opettajilla** oli aloittamisen yhteydessä?
2. Miksi juuri tällä kielellä?
3. Mitkä ovat mielestänne kaksikielisen opetuksen/varhaiskasvatuksen hyödyt kunnalle/koululle/oppilaille/perheille?
4. Kenelle toiminta on suunnattu?
Virkamiehet, rehtorit: Miten lapset/oppilaat valitaan kaksikieliseen opetukseen kunnassanne/koulussanne/päiväkodissanne?
Miksi juuri tällä tavoin?
Voivatko myös maahanmuuttajataustaiset lapset/oppilaat osallistua toimintaan?
5. Mikä/mitkä tahot edistävät toimintaa?
Millä tavoin?
Mikä on **opettajien** rooli toiminnan edistämisessä?
6. Mitä haasteita toiminnan aloittamiselle/ylläpitämiselle/vakiinnuttamiselle/ kehittämiseksi on ollut?
Opettajat: Mitä vaatimuksia/ vaikeuksia/ iloja/ onnistumista koette työssänne (verrattuna yksikieliseen opetukseen)?
7. Miten valtionapu on vaikuttanut toimintaan?
Mitä uutta se on tuonut?
8. **Virkamiehet, rehtorit:** Millainen on kaksikieliseen opetukseen osallistuvien oppilaiden kieliohjelma?
9. Miten jatkumot (varhaiskasvatus-esiopetus-alakoulu-yläkoulu) toimivat?
Millaista yhteistyötä toimijoiden kesken järjestetään?
(Onko mahdollisesti jatkoa perusopetuksen jälkeen?)

10. Jos kunnassa on kuntatason/koulukohtainen ops kaksikieliselle opetukselle:
Virkamiehet, rehtorit:
Mitkä tahot osallistuivat kaksikielisen opetuksen opsin laatimiseen?
Tekikö kuntanne yhteistyötä muiden kuntien kanssa kaksikielisen opetuksen ops-työssä?
Miten ops-työ koettiin kunnassanne?
Opettajat:
Missä määrin opettajat ovat osallistuneet kaksikielisen opetuksen ops-työhön kunnassanne?
Millaista yhteistyötä teitte kaksikielisen opetuksen ops-työssä?
Mitä kokemuksia teillä on kaksikielisen opetuksen opettajina ops-työstä?
Rehtori, opettajat: Miten uusi ops on muuttanut kaksikielistä opetusta koulussanne?
11. Mikä on vanhempien rooli kaksikielisessä opetuksessa/varhaiskasvatuksessa kunnassanne/koulussanne/päiväkodissanne?
Toimiiko kunnassanne kaksikielisen opetuksen vanhempainyhdistys?
Mikä on yhdistyksen rooli kuntanne opetuksessa/varhaiskasvatuksessa?
Millaista palautetta olette saaneet opetuksesta/opetuksen järjestämisestä?
12. **Opettajat:** Mitä mieltä olette kuntanne/koulunne/päiväkotinne kaksikielisestä opetuksesta/varhaiskasvatuksesta yleisesti?
Mitä mieltä olette tarjonnan laajuudesta?
Mitä haluaisitte muuttaa?
13. Miten arvioitte tulevaisuudennäkymiä?
Onko paineita laajentaa toimintaa?
Onko suunnitelmia esim. laajentaa tai muuten muuttaa toimintaa?
Millä tavoin?
Mikä on **opettajien** rooli tässä?
14. Mitä tarvitsisitte/toivoisitte toimintanne tueksi? Miltä taholta?
15. Oletteko verkottuneet muiden kuntien/koulujen/opettajien kanssa kaksikieliseen opetukseen/varhaiskasvatukseen liittyen muualla Suomessa/ kansainvälisesti?
Oletteko tutustuneet kaksikielisen opetuksen tutkimukseen?
16. **Opettajat:** Millaista koulutusta työhönne tarvitaan?
Mikä koulutus olisi juuri nyt hyödyllistä?
Rehtori: Miten koulunne opettajat ovat pätevoityneet työhönsä?
17. **Opettajat:** Oletteko osallistuneet kaksikielisen opetuksen koulutukseen kotimaassa/ulkomailla?

Vanhemmat

1. Miksi kaksikielinen opetus/varhaiskasvatus aloitettiin päiväkodissa/koulussa, jossa lapsenne on?
Kekä olivat aloitteen tekijät?
Mikä rooli vanhemmilla oli aloittamisen yhteydessä?
2. Mitkä ovat mielestänne kaksikielisen opetuksen/varhaiskasvatuksen hyödyt kunnalle/koululle/oppilaille/perheille?
3. Kenelle toiminta on suunnattu?
4. Mikä/mitkä tahot edistävät toimintaa?
Millä tavoin?
Mikä on vanhempien rooli toiminnan edistämisessä?
5. Mitä haasteita toiminnan aloittamiselle/ylläpitämiselle /vakiinnuttamiselle/ kehittämiselle on ollut?
6. Oletteko tietoinen, että kuntanne on saanut valtionapua kaksikieliseen opetukseen/varhaiskasvatukseen vuonna 2015/2016/2017?
Miten valtionavun saaminen on vaikuttanut toimintaan teidän näkökulmastanne?
Mitä uutta se on mahdollisesti tuonut?
7. Miten jatkumot (varhaiskasvatus-esiopetus-alakoulu-yläkoulu) toimivat teidän näkökulmastanne?
Miten toiminta jatkuu perusopetuksen jälkeen?
8. Mikä on vanhempien rooli kuntanne/koulunne/päiväkotinne kaksikielisessä opetuksessa/varhaiskasvatuksessa?
Toimiiko kunnassanne kaksikielisen opetuksen vanhempainyhdistys?
Mikä on yhdistyksen rooli kuntanne/koulunne/päiväkotinne kaksikielisessä opetuksessa/varhaiskasvatuksessa?
9. Mitä mieltä olette kuntanne/koulunne/päiväkotinne kaksikielisestä opetuksesta/varhaiskasvatuksesta yleisesti?
Mitä mieltä olette tarjonnan laajuudesta?
Mitä haluaisitte muuttaa?
10. Mitä mieltä olette siitä kaksikielisestä opetuksesta/varhaiskasvatuksesta, johon oma lapsenne osallistuu?
11. Miten arvioitte tulevaisuudennäkymiä?
Onko suunnitelmia esim. laajentaa tai muuten muuttaa toimintaa?
Millä tavoin?
Mikä on vanhempien rooli tässä?
12. Oletteko verkottuneet muiden kaksikielisen opetuksen/varhaiskasvatuksen kuntien/koulujen vanhempien kanssa muualla Suomessa/kansainvälisesti?
Oletteko tutustuneet kaksikielisen opetuksen tutkimukseen?

Oppilaat

1. Miten kauan olette osallistuneet kaksikieliseen opetukseen?
2. Kuka päätti siitä, että osallistutte kaksikieliseen opetukseen?
Miksi XX päätti, että osallistutte kaksikieliseen opetukseen?
Mitä mieltä olette tästä päätöksestä?
3. Mikä kaksikielisessä opetuksessa on hyvää? Miksi?
4. Mikä kaksikielisessä opetuksessa on haastavaa? Miksi?
5. Mitä kaksikielisessä opetuksessa pitäisi muuttaa? Miksi?
6. Tarjotaanko kaksikielistä opetusta kaikille halukkaille? Miksi ei?
7. Kenelle kaksikielinen opetus mielestänne sopii ja kenelle se ei sovi?
Miksi se sopii juuri näille ja ei toisille?
8. Millaisia valmiuksia kaksikielinen opetus on antanut teille?
9. Millaisia kommentteja olette saaneet osallistumisesta kaksikieliseen opetukseen?
10. Jos saisitte valita uudelleen, valitsisitteko kaksikielisen opetuksen? Miksi/Miksi ei?

Liite 3.

Opettajankoulutuksen haastattelukysymykset

Sisältö

- Voitteko kertoa korkeakoulussanne tarjottavista koulutusohjelmista/opinnoista/ opintokokonaisuuksista, jotka valmistavat kaksikielistä kasvatusta/opetusta varten (sisältö, laajuus, kenelle tarkoitettu, sisäänotto jne.)?
- Miksi juuri tämä sisältö ja laajuus?
- Miksi koulutus aloitettiin (mihin tarpeeseen sillä vastattiin)?
- Kenen aloitteesta koulutus alkoi?
- Mitä pidätte koulutuksen vahvuutena ja miksi?
- Miten hyvin koulutus vastaa mielestänne kielikyllyn/kaksikielisen opetuksen tarpeita?

Koulutuksen merkitys

- Mihin koulutusohjelmasta valmistuneet/opintoja suorittaneet ovat työllistyneet?
- Millaista palautetta koulutuksesta on saatu valmistuneilta?
- Millaista yhteistyötä teillä on koulutuksen kentän kanssa (esim. päättäjät, opettajat)?

Tulevaisuuden suunnitelmat

- Miltä koulutusohjelman, opintojen tai opintokokonaisuuksien tulevaisuus näyttää (laajeneeko, pysyykö samana, supistuuko, miten kauan jatkuu jne.)?
- Mitkä seikat ovat vaikuttaneet/vaikuttavat koulutuksen tulevaisuuteen ja miten?
- Mitä pidätte koulutukseen suurimpana/suurimpina haasteina?
- Millaisena näette kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen kentän (kehitys)?

Täydennyskoulutus

- Järjestääkö korkeakoulunne täydennyskoulutusta kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja/tai opetuksen opettajille? Jos järjestää, voitko kertoa vähän tästä? (sisältö, laajuus, kenelle tarjotaan)

Hakijat ja valmistuneet

- Miten kauan koulutusohjelmaa/opintoja/opintokokonaisuuksia on tarjottu?
- Miten paljon teillä on ollut hakijoita koulutusohjelmaan/osallistujia opintoihin/opintokokonaisuuksiin?
- Kuinka monta opiskelijaa koulutusohjelmasta on valmistunut? / Kuinka moni opiskelija on suorittanut näitä opintoja/opintokokonaisuuksia?

Liite 4.

Muun laajamittaisen ja suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen järjestäminen kunnissa kyselyvastausten ja kuntien verkkosivujen mukaan

(VaKa = varhaiskasvatus, Esiop = esiopetus, Alak = alakoulu, Yläk = yläkoulu)

(SU = suomi, RU = ruotsi, SAA = saame, EN = englanti, RA = ranska, SA = saksa, VE = venäjä)

Kunta	VaKa laaja	VaKa suppea	Esiop laaja	Esiop suppea	Alak laaja	Alak suppea	Yläk laaja	Yläk suppea
Enontekiö	SAA		SAA		SAA			
Espoo				RA, SA	EN	EN, ES, RA, SA	EN	
Hamina		EN				EN		
Hanko				EN				
Helsinki		SAA		EN, ES, RA, VE		EN, VE		
Hämeenlinna*						EN		EN
Imatra				EN, VE		EN, VE		EN, VE
Isokyrö		EN, RU		EN, RU		EN, SA, RU		
Jyväskylä		EN, SA, RU		EN, SA, RU		EN, RU		EN, RU
Kaskinen		RU, SU		RU, SU				
Kirkkonummi		SA		RA, SA				
Kokkola	EN	EN	EN	EN, ES	EN	EN, ES, SA	EN	
Kotka					EN			
Kristiinankaupunki	SU		SU		SU		SU	

Kuopio*		EN, SA		EN	EN	SA	EN	
Kurikka		EN		EN		EN		
Lahti					EN		EN	
Lapinjärvi		RU		RU				
Lappeenranta				EN		EN		
Lapua				EN		EN		
Laukaa		RU		RU				
Loviisa		RU, SU						
Mynämäki		EN		EN		EN		
Myrskylä		RU						
Mäntsälä		EN		EN		EN, RA,		EN, RA,
Oulu		EN, SA		EN, SA		EN, RU		
Parainen		RU		RU		RU		
Pielavesi		RA, SA, VE		SA		RA, SA, VE		
Pori*					EN			
Pyhtää		EN				EN		
Raisio*						EN	EN	
Ristijärvi		EN, SA, VE		EN, SA, VE		EN, SA, VE		
Salo				EN		EN		EN
Sastamala		EN		EN, RU		EN, RU		ES, RA,

Seinäjoki			EN		EN		EN	
Tampere	EN, RA, RU	EN, ES, RA, SA,	EN, RA, SA, RU	EN, ES, RA, SA, VE, RU	EN, RA, SA, RU	EN, ES, RA, SA, VE, RU	EN, RA, SA, RU	
Turku	EN, RA, VE	EN, RU, SU	EN, RA, VE,	EN, RU, SU	EN, RA, SA, VE	EN	EN, RA, SA, VE	EN
Utsjoki	SAA		SAA				SAA	
Uusikaarlepyy		SU						
Vaasa	EN	RU, SU		RU, SU			EN	
Vantaa	EN	EN	EN	EN, ES	EN			
Varkaus			RU		RU			
Vehmaa				RU				
Vihti	RU		RU		RU			
Ylitornio						RU		

*ei ole vastannut kyselyyn/ei ole ilmoittanut järjestävänsä kaksikielistä toimintaa, tieto saatu kunnan verkkosivuilta ja/tai henkilökohtaisen yhteydenoton perusteella.